DEFENSIO IOANNIS REUCHLIN PHORCENSIS LL. DOCTORIS CONTRA CALUMNIATORES...

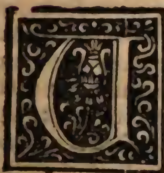
Johann Reuchlin

Tumulo Jacobi Hochstrat. Inquisitoris seu potius impostoris, puer Capnionis dicitur affixisse hoc epigramma quod refert Jovius in elogijs doctorum Virorum:

Hic iacet Hochstratus, viventem ferre, patique
Quem potuere mali, non potuere boni:
Crescite ab hoc taxi, crescant aconita, sepulchro:
Ausus erat, sub eo qui iacet, omne nefas.

MAX. AEMILIANO CAESARI MVNDI DOMINO ROMANORVM IMPERATORI PIO FOELICI INCLYTO VICTORI AC TRIVMPHATORI SEMPER AVGVSTO Germaniæ regi, & Archiduci Austriæ, Ioannes Reuchlin Phorcensis L L. doctor, seipsum & hanc contra calumniatores suos Colonienses defensionem deuote commendat.

Ehementer grata mihi est quæ sese obtulit imperator Max. æmiliane cæsar Auguste, apud te post omnium rerum cõditorem unum mundi dominum contra pacis inimicos, apud principem iustissimũ contra iniurios, grauissimum contra leues, æquissimum cõtra iniquos, deniq; ueritatis amantissimũ contra falsos delatores, sperata diu & exoptata, illa ipsa, uitæ meæ innocentiam quæ a nocentibus nocens insimulatur, integritatemq; fidei quæ a nugatoribus labefactata garritur, & christianam simplicitatem in qua sum ab infantia enutritus defendendi occasio, eoq; optatior quo tu es & re & fama iustior atq; prudentior. Habes enim à diuis parentibus Friderico tertio Romanorum imperatore & Leonora Augusta Portugalliæ regina, omnium uirtutum promptuariis, tanquã ex traduce innatam iustissimi & seuerissimi animi rectitudinem in odium uniuersæ malignitatis & uitiorum propensam. Quod laudis testimonium & imperiales electores tibi & imperium totum patri tulit, & pater ipse tum regũ rex, in desponsatione quondam reginæ matri tuæ annos ante unum & sexaginta perhibuit, quãdo legatis Vlysbonam missis ad serenissimum Alphonsum Portugalliæ regem auunculum tuum, ita suo nomine inclytam uirginem Leonoram saluere iusserat his uerbis. Tota pulchra es per naturam, pulchrior per uirtutes, pulcherrima per gratiam desuper datã. Quo matrimonio Hispaniæ omnes potentissimos reges sibi affinitate cõiunxit. Accedit ortus tui stirps & fundamentum Austriæ domus inclyta, regum & imperatorum mater, quæ sæpe Hungariæ, sæpe Bohemiæ, & aliquando Poloniæ reges dedit. Vnde Rudolphus magnus, unde ambo imperatores Albertus secundus, & Albertus ille tertius

Ladiſlai regis Hungariæ & Bohemiæ, atq; maieſtatis tuæ patrui magni pater. Vnde fulmina bellorũ Erneſti. Leopoldi. Friderici, & alii cõplures memoratiſſimæ ac ſummæ nobilitatis uiri. Hoc tu regio utrobiq; ſanguine prognatus, deq; clariſſimis ſceptris, diadematis, thronis & regnorum ſoliis, iuſticiam & iudiciorum ſtateram hæreditario iure adeptus, quomodo poſſes non iuſtus eſſe, Ad ampliſſimam autem uirtutum tuarum magnitudinem haud ab re additur etiam illud ſupra modum illuſtre ac imperatorium, quod probiſſimus quiſq; maximo præconio in te collaudat, ut quanto ſis in cunctos oppreſſores & uiolentos ſtomachoſior, tanto conſueueris benignius audire laceſſitos iniuria. Quo fretus ego nũc ad inſignes, atroces & immanes contumelias iniuriaſq; antea inauditas mihi tuo cõſuli, & diui quondam patris tui aulico ueterano, contra ius & phas uiolenter illatas a quorundam Colonienſium profeſſorum contubernio iam pridem per diffamatorios libellos in mille ut aiunt exemplaria diuulgatos, & poſt omnium ferme hominum lectionem, tuæ tandem maieſtati oblatos, plane abigendas & propulſandas libenter & ita dilucide reſpondebo Cæſar Auguſtiſſime, ut nõ tm̃ maieſtas tua illa ſublimis, uerum etiam totius orbis terrarum ambitus cuius tu moderator & rector es nedum oculis perſpicere, ſed etiam ipſas inſidias, dolos & fraudes naturæ humanæ inimicas manu contrectare ac tangere queatis, meq; iure optimo ſecundiore fama exornare. Cogor autem in hac cauſa contra homines rudes, contentionis cupidiores q̃ ueritatis, tenui filo dicendi & quod me piget ieiune potius & exiliter, nulla uerborum ubertate, nullo eloquentiæ ornatu aut orationis elegantia tuæ maieſtatis auribus dulciori modulo aſſuetis digna, ſed exiguo tantũ ſermone iſtis triuialibus ſophiſtis apto ut incõdito & prope ſolœciſante rem omnẽ agere, tum maxime cum ad metam negocii per ſpinoſa dumeta & ſenticoſos calles meabit oratio, ut me aduerſarii mei alioqui animo uulpiones & bouinatores, lingua uero agreſtes & barbari, latinitatis imperiti & humanorum ſtudiorũ pertæſi facilius intelligere poſſint. Vbi me plurimum ſolatur id quod maiores noſtri tritũ habuere in prouerbio Satis eloquentiæ eſt innocẽtia, quippe quæ plus rerum euidentiam quã uerborũ flores deſyderat. Tamen hoc omnium primũ affirmo, & tam coram te ſenatuq; tuo illuſtriſſimo, quã etiam coram cælo &

terra protestor, in hac mea defensione quin immo in tota mea uita omnibus scriptis & dictis meis præteritis & futuris, nihil sensisse dixisse ac scripsisse me uelle, nisi & quod & qualiter sentit & uult ecclesia catholica & eius caput summus pontifex, cui omnia in his quæ sunt fidei atq; morum dicta & dicenda subiicio, semper paratus eius regulæ me cõformare & assentiri, ac deniq; stare sentẽtiæ cuiuslibet melius sentientis, Similiter in hac mea defensione dico & in omni parte eius repetitum esse uolo atq; protestor, q nullũ mihi neq; est neq; erit propositum, nullum studium, non animus, non uoluntas quenquã bonum uirum aut hominem lædere, cuiuscunq; status, honoris, dignitatis, cuiuscunq; nationis, uniuersitatis, facultatis aut doctrinæ fuerit. Constitui enim apud me ipsum, proclamo hac uoce, ꝑtestor his scriptis, nemini obesse, neminem taxare uelle, nullius famam tangere, nisi fuerit unus e numero calumniatorum meorum de facultate theologiæ Coloniensis uniuersitatis, & qui famoso carmine infames semetipsos fecere, quorum leuitatem & improbitatẽ crimina & scelera ostendere palam omnibus necessarium erit, ut delatorum meorum dictis nulla fides adhibeatur, & nõ aliam ob causam, quoniã semper iurgiorum & extra iudicialium litium ego fugitas, quam mihi mea præstiterunt studia placidissimæ uitæ tranquillitatem amaui, nec odiui nullum magis scribendi munus quã quod in disceptatione & amarulenta quoquo modo altercatione sit constitutum. Atq; ut inde apologia incipiat unde hæc omnis mihi falsa infamia cunctorum auribus ingesta concinnatur. Anno ab hinc ante tertio Cæsar optime maxie, accepi qua decuit reuerẽtia quoddam a sacratissima maiestate tua mandatum, augustali diplomate in lingua germanorum conscriptum, inq; tabellas illustrissimi archicancellarii tui Vrielis Gemmingẽsis Moguntini archiepiscopi, pariter teutonico sermone clausum & obsignatum accurate, quibus ille in uirtute commissionis sibi abs te factæ, urgebat tuis me parere iussis & præceptis, ut secũdum tenorem mãdati, propere ac sine mora cogitarem diligenter, & pro mea opinione consulerem tuæ maiestati de omnibus iudæorum libris excepta sola biblia perimendis: An deo laudem scilicet, fidei christianæ commodum, diuino seruitio augmentum allatura esset omnium librorum iudaicorum præter bibliam peremptio siue concrematio. Simul autem tecum ille

princeps exhortabatur ea de re opinionem meam quantocyus & incunctáter ut ad se remitterem, quo tuæ satisfacere posset commissioni, quæ iubebat ei omnium consiliariorum per te nominatorum uota colligere, collectaq; mature perpendere, ac singula cum sua quoq; opinione mox tuæ trāsmittere maiestati. Lectis tabulis & diplomate sacro, fateor derepente primo aspectu obmutui, nescius quid struere his cæptis, quid moliri, quid conari uelles nisi forte libros comburere, quos neq; historiis indubitatis, neq; annalibus approbatis, aut aliis fide dignis monumentis constaret ab aliquo unquā imperatore romanorum de primo ad ultimum connumerando fuisse combustos. Sed enim nec sacram etiam scripturam, nec ius ciuile, nec ecclesiasticas sanctiones, nec determinatiōem ecclesiæ uniuersalis, nec sanctorum patrum decreta ullo in loco inuenire poteram quæ de iudæorum libris cremandis & comburendis sententiam aliquā in specie & ut quæstio quærit, animo condendi legem tulissent. Nulla igitur lege nominatim de libris hebraicis perimendis rogata, putaui cum eis agendum esse quo ad peremptionem uel non peremptionē haud secus atq; cum omnium romanorum ciuium libris quacunq; lingua, quocunq; charactere conscriptis, Eo q iudæis per cōstitutiones imperatorum Gratiani. Valentiniani & Theodosii Augustorū, liceret communi nobiscum romano iure uti. Quare discussis quantum potui eorum uoluminibus, antequā de singulis particulariter iudicarem, prius in foribus & præ uestibulo, in ipso scilicet frontispicio decisionum mearum ad generalem quæstionē tuam. An omēs iudæorum libri præter bibliam sint perimendi? hoc generale quin potius uniuersale responsum meum posui, de uernaculo germanorum sermone in latinum isto modo transferendum. Ita enim omnium primum aiebam. Nunc autem ueniendo ad ipsam quæstionem dico sic. Apud quēcunq; iudæum sciēter inuenitur aliquis talis liber qui expressis uerbis simpliciter & plane ad infamiam, blasphemiā, schandalum & irreuerentiam domino deo nostro Iesu, suæ dignissimæ matri, sanctis, aut christianæ constitutioni seu ordinationi editus esset, ille posset imperiali mandato eis tolli & comburi, & iudæus ille ob id puniri, q ipsemet talem non lacerasset combussisset aut suppressisset. Hæc sūt uerba mea, quæ tñ in uernacula lingua germanorum qua me conformiter ad mandatum commissionem & præ

ceptum uti oportebat, magis proprie resonât. Quia uero diuisis primum iudæorum libris in uarias partes, secundum uaria in eis contēta, in fine omnium partitionū charta secunda facie prima circa medium inter alios q̄ plurimos multarum formarum libros ostēdi aliquos etiam reperiri, qui irrisionibus detractionibus uel blasphemiis quibusdā singularibus, dilectissimum dn̄m nostrum & deum Iesum, dignissimamq; matrem eius, etiā apostolos & sanctos afficiunt, quorum ego nō plus quā duos legi Nizahon & Tholduth Iesu Honozri ne me de eisdem inter cæteros illius ordinis commemoratos libros specialiter contumeliosis proprium postea in decisione partium instituere tractatum oporteret uolui tales libros extra suum ordinem exceptos expressis uerbis simul sub hac generalitate iam lecta comprehendere, Quare mox singularem de illis & notabiliter distinctū paragraphum uniuersali decisioni meæ superius positæ subiunxi & adnexui sub hac uerborum forma. Tantundem sit dictum de contumeliosis libris quos ego in ultima parte librorum iudaicorum indicaui, hæc ibi. Adiecta enim ista expeditione putaui me patenter exoneratum, ne proprium capitulum de Nizahon & Tholduth eiusce modiq; uoluminibus elaborare oporteret. De reliquis autem ordine sequentibus speciatim enumeratis quatrifidam ostendi opinionem meam, non pertinacem assertionem, uidelicet & bibliam penitus intemeratam uenerari, & libros qui nihil sontici contineāt quocunq; uocentur nomine ut Cabala, Perus, Midras, Drasoth, Spharim & consimiles seruare. Omniaq; magica hominibus nociua perdere & thalmud non propter contentas in eo stulticias, fatuitates, absurdasue doctorum opiniones disputandi gratia recitatas maxime secundum uerborum corticem intellectas comburere, sed qua in partitiōe seu portione thalmud aliquis malignus esset abiicere, & hoc ad mentem uniuersalis responsi superius præmissi. Habes iam summam consilii mei formaliter recitatam cæsar inuictissime, quod lōgiore compagine absolutum legisti, eo me refero. Sane non mihi deerat uoluntas omni opera studio diligentia (ut omnes debemus) tuis desubito & puriter obtemperandi mandatis. Misi enim celeriter ut imperasti, & misi fidelissime, pariq; modo sicut accepi clausum & obsignatum de consulendo mandatum, ita responsa dedi, uicissimq; clausum & obsignatum consilium meum non frau-

Blasphe bri du

dulentum,non diffinitionem pertinacē quin potius opinionis meæ consilium ad te dandum per apparitorem fidelem & iuratum cōmissario tuo trāsmisi. Sed quid secutum sit audi obsecro, & quidem attente,non enim mea tm̄ res agitur,sed & tua & senatus,& omnium principum, omnium magistratuum, omnium consularium uirorū omnium qui circa res publicas in rebus agendis, in consiliis capiun dis,in electionibus tractandis,in uotis suscipiendis, in occupatione urbis & orbis uersantur. Nam cum iam fuisset consilium meum in manu archicancellarii tui principis illustrissimi,antequā maiestati tuæ repræsentaretur,inuentus est iudæus quidam baptizatus Coloniensis cognomento Pepericornus cum assumpto sibi titulo iudæorū hostis,ignauus certe homo,uel bestia potius uenenata,qui mox idem consilium iam tuum cæsar,tuum inquā, quia tibi destinatum iussu tuo & commissario tuo traditum,nescio quomodo,qua fraude,quo astu,quo ingenio malo,qua hominum perfidia te præueniens, in sui potestatem redegit, & furia percitus q̄ me uideret non omnia iudæorum cremanda decreuisse,ut multorum auxilio & cōsilio iniquissimo & iniustissimo uindictam quæreret,in publicū per plurima transsumpta prodidit atq; renunciauit,De quo nefario scelere imperialis lex principum loco sic ait. Consiliorum nostrorum renunciatores aut uiui exurantur,aut furca suspendantur. Quo nihil unquā potuit a maioribus nostris sanctius sanciri,nihil opportunius nihil commodius,imperatoribus clarissimis, exercitibus ornatissimis,prouinciis grauissimis,ciuitatibus,municipiis,consulibus, consiliariis,ducibus, autoribusq; cōseruandæ reipub.ne consilia consularium uirorum temere dispergerentur in uulgus, sine decreto ,absq; iussu,præter uoluntatem principis & magistratus. nulla cogente necessitate, Nunquā enim taciturnitatem ut ait Valerius optimum ac tutissimum administrandarum rerum uinculū labefactari uolebāt. Vnde Fabius Maximus eo q̄ P.Crasso tum quæstori, necdū in senatorum ordinem descripto,quæ in senatu gesta erant,obuiam factus in itinere narrauit,uehementer à consulibus obiurgatus est, quāuis honesto ductus errore, A silentio nanq; dictum esse arbitrabant consilium quasi consilentium ut Festus Pompeius scribit. Quapropter consiliarii in iure ciuili silentiarii appellantur, & secretarium locus est qui a nostris cancellaria dicitur. Hoc uno igitur maxime omniū

in cōsiliis opus est,quod Simo Terentianus optauit in Sosia,Fide & taciturnitate. Vnde Salomon in prouerbiis ait. Fidelis spiritu celat uerbum, Non id eo prosequor ꝙ mea fuerint quæ sunt proditorie reuelata,aut ꝙ me pudeat meorum quæ consului. Omnia enim consilii mei sana sunt,si sane intelligantur,& omnia recta,si nō peruertantur. Coinquinatis autem nihil mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia, quo sæpe & sanctissima prophanātur & mundissima polluuntur,iniquissimorum audacia & temeritate, Sed tm̄ ostendere uolui,quā honesta, quā grauia, immo autem quā turpissima,quā leuissima calumniæ suæ fundaméta nouo more per alium lacessendi iecerint delatores mei a nepharia proditione Pepericorni Coloniensis sumentes initium, qui non hoc cōtentus erat quod prodidit,non his in limitibus mansit,non perstitit hoc scelere,sed ultra grassatus est,iudæus aqua tinctus,contemptor legum,humanæ societatis præuaricator, & euāgelicæ charitatis apostata.Instructus enim ab eis qui se iactant e numero doctorū esse, ac suffarcinatus multis & uariis inutilibus allegationibus, tam theologiæ quā iurium homo alioqui indoctus & literarum imperitus.nullosq; latini sermonis libros callens.& iudaica quotidiana pueriliter tenēs, ad libellum aliquem famosum fictis criminibus respersum ,contra me in lingua uernacula promulgādum adornatur,& tanquā crudelis qui famam & existimationē honoris,boniq; nominis cultum faciat nihili,expeditur in facinus, armatur in audaciam,committitur periculo,exponitur mortuus morti, contra quem non nisi laruis pugnandum sit,semetipso iudice,indignus cōtra quem optimus quisq; & grauissimus talione cōfligat. Nundinis igitur aprilibus anno M.D.XI.Francofordiæ apparet iste liber diffamatorius, manuale speculum inscriptus aduersum me docticulorum machinatione consutus,proditoris nomine promulgatus,& ad circiter mille exemplaria per chalcographum Mogūtinum redactus in publicum,ipso suo prologo indicans manifeste tanti facinoris autores. Neq; enim qui prodere consueuerat,factionem illam perditissimorum hominum tanquā uas futile et rimarum ualde plenum,continere celareue poterat.Sed Arnoldum quendam de Tungari ex professoribus Coloniensibus aduersum me(ut idē ipse protestatur) de collegio electū, in libelli famosi titulo præfatur atq; prænominat. sicut malleus fa

brum,cui & eaipsa diffamatio quodam ritu dicatur & sacrat. Quæ cum a mercatoribus propter longinquitaté loci peregre ad me al/lata fuisset,eandem mox ad te Cæsar optime maxime, in imperiali ciuitate Reutlingen attuli,supplicando flagitans, ut innocentiã meam audires.Tu uero qui uitæ meæ integritatem non tm̃ experimento proprio atq; tuo,uerum etiã optimorum testimonio & communi fama iam diu pernosti,plane atq; cõspicuo abominabaris & uul/tu & uerbis tm̃ scelus & tam nepharium facinus,utq; tibi libellũ eundem famosum porrigerem imperasti,quem mox e sinu meo porrectum de manu in manum astantibus tuo lateri proceribus commẽdasti,Sed hi propter occupationem tot & tantarũ legationum tunc affluentium,pollicebantur te negocium illud Augustensi episcopo commissurum.Ergo properanter abeunte te trans alpes ut aiebant, domum repedaui,expectans citationem episcopi. Cum autem molesta mihi esset omnis cunctatio, per amicos sollicite reuerendissi/mum episcopum commonebam, ut imperiali delegatione fũgẽs innocentiam meam audiret,qui respondit se nullam recepisse commissionem,quapropter in causa mea procedere nequiret. Iam ap/propinquabant nundinæ septembres urbis Francofordiæ, ubi ante neophytus infamis ille iudæus infamiam nominis mei sparserat. Quid tum facerem Cæsar?hanc enim mihi molem impendentem quæ honoris mei ruinam minaretur,si aut ponderosam, asperam & arduam,aut plenam sollicitudinis atq; curarum fuisse negem,mentiar,præsertim qui facile cogitare poterã, hoc monstrum, hoc pro/digium,Hebioné corpore,Thersitem animo,audacia furentem,scelus anhelantem,pestem mihi nepharie molientem ad eundem locũ ad easdem nundinas communis germanorum emporii rursus esse uenturum,meq; absentem multo grauius uehementiusq; laceratu/rum,si non egoipse omnem de me iniquam suspicioné ueritate prius tollerem,si non quæ sanari poterant, quacunq; ratione sanarem, sed resecãda pullulare permitterem. Scio fuisse expectationem mei grandem & ingentem,scio iudicium populi,qui non delectu aliquo aut sapientia ducitur ad iudicandum,sed impetu nonnunq̃ & qua/dam etiam temeritate(ut Cicero ait)non est consilium in uulgo,nõ ratio,non discrimé,non diligentia.Quin immo prisca & agresti simplicitate plebs uiuit,& quicquid dicitur, ut prima specie uerum esse

putat,qm̄ non nisi uera dici arbitratur oportere,in hoc laudãda uel etiam amanda,non assueta mendaciis,non fucata,non erudita artificio simulationis.Erat igitur facilimum credere me reprobum esse quia tot clamoribus, tanta uociferatione, tam frequenti concione leuissimus ille ganeo multitudinis aures mea infamia oppleuerat, Quapropter enitendum fuit ut quicquid contra me temerator scripserat,q̃ uerissime diluerem,& rumores emacularem,Feci certe diligenter quod institueram,feci quod debui,feci triumphare ueritatē, quare librum apologeticum in lingua teutonica Oculare speculum nominaui,qm̄ suum calumniator Manuale speculū prius inscripserat,melioribus ego auspiciis,ꝙ manus nō uideat sed oculus, ꝙ ego innocentiam meam oculis subieci,at ille calumniam suam manibus & uiolentiæ: Nam ipse manum inferre uoluit, ego saltem uideri & cognosci e speculo manum potentiam atq; uim aduersus me furentē.Socrates dicitur a nequissimo nebulone in faciem percussus nihil uindictæ postulasse,nisi ut nomen iniuriantis in fronte gereret quo illius tanta malitia omnium oculis appareret spectãda. Sic oculari speculo istius maledicta conspiciēda statui,quo uiderent omnes boni clare aperte liquide aduersarios meos plus q̃ triginta quatuor mendaciis ad mei contumeliã in manuali speculo esse abusos. Vtq; figmenta sua splendidius sole patefierent, libuit ea unicuiq; digito monstrare,quod fieri sane non potuit, nisi & una omnibus consiliū meum tibi cæsari Augustissimo a me datum, quod prius a proditore non solum renunciatum sed etiam publicatum fuit,in propatulo & perspicuo exhiberem,ut cuiuslibet in pagina chartæ per apposita signa depræhenderet uniuersa natio germanorum calumniatoris falsitatem.Coactus autem ego in tali periculo famæ defensor salutis meæ,atq; compulsus,ipsum cōsilium necessario in triuiis & compitis,omnibus dignis & indignis proponere, haud abre consydera bam me posse in contentiones & dimicationes uel ignorantium uel malignantium incidere,qui forte non talē de me incognito gererent qualē tu habes existimationē Cæsar optimã & probissimã, ac syncerae honestatis meæ opinionē perspectam. Quapropter & simul cōsilio adiūxi scholares disputatiōes cū argumētorū breuissimis solutōibus,qbus docti & literati cognoscerēt me nō aliter sēsisse ac sen

tire uelle quã ſentiat catholica eccleſia. Quod & in ipſo meo conſi
lio expreſſis uerbis proteſtatus ſum,ut integritaté in me fides incon
taminata cuſtodiat. Appoſuiſſemq; tunc uulgarem illam in lingua
uernacula declarationem,quæ in manibus erat, ſi non ut ſupra dixi
nundinæ ſeptembres præſto fuiſſent,operamq; impreſſoris interce/
piſſent,quã tamen declarationem uulgarem antea paratam, mox
in ſequentibus nundinis impreſſam,mea ſponte & ultroneo amore
erga ueritatem exhibui,ob depellendam a puſillis nubeculam,& ad
auferendum ab oculis uelamen,ut nemo infirmus & puſillus poſſet
ad lapides ſermonum meorum ſi qui forte putarẽtur pedem offen-
dere,omnia uulnera præcauens ſauciandorum, & nulla tela formi/
dãs aduerſariorum, Itaq; commiſi uela uentis,& apologeticum me
um una cum conſilio,diſputatione & declaratione uulgari, pariter
per mille exẽplaria uniuerſis & ſingulis uænum expoſui, quæ omnia
Colonienſes & habuerunt & legerũt ante præſentis eorum libelli fa
moſi editionem,quod confitentur in exordio ad tuam ſacratiſſimã
maieſtatem compoſito. Gratulabantur tum mihi docti & indocti
adhuc & literatiſſimi doctores plurium uniuerſitatum,aliiq; uiri bo
ni & prudentes quotquot ſunt iniuriarum peroſi, abſentes partim li
teris partim nunciis. Gaudebant & præſentes meæ dignitatis nõ mo
do fautores ſed etiam amplificatores,maxima lætitia & uoluptate
affecti,q͂ me audirent cum christo qui eſt ueritas de ſupercilio mõ/
tis non eſſe præcipitatum, & q͂ tranſiens per medium illorum iue-
rim de manibus cogitantium mihi mala. Soli omnium peperiphro
nes & peperimanitæ quorum factioſa cathena eſt de incolumitate
nominis mei,de proſpero ſucceſſu famæ, de honoris augmento in/
gemiſcebant,de mea dignitate triſtabantur,gratiæ inuidebant,glo/
riæ tædebat,uirtutum mearum laudes oderant,quia ueritas mea ui/
cit illorum falſitaté. De quorum numero plebeius ſacerdos Franco
fordienſis quem plebanũ appellant,defenſionis meæ uolumina(qm̃
cõmiſſarium ſe Moguntinum gereret)mercatoribus uendere prohi
buit,poſtquã ea Pepericorno iudæo baptizato ad latus tunc aſſiden
ti & ſecum prandẽti legiſſet,certe recordari nequeo fuerit ne etiam
tum uxorcula præſens,bellula quidẽ mulier,& quæ cum Pepericor/
no marito ſoleat uicatim,domeſticatim,hoſtiatim ambulare. Cau/
ſam uero uel falſo potius ad archiepiſcopum retulit iſte ſacellanus,

ſed illuſtriſſimus princeps cui iam conſtaret mihi fieri grauem iniu
riam,ut qui non prohibuiſſet detractionem, noluit prohibere defen
ſionem,immo refutauit confirmare prohibitionem,quā ſciebat eſſe
tam iniuſtam quā inuidioſam. Igitur concedēte magiſtratu apolo/
giæ meæ ſpeculum oculare ab uniuerſis multo uberius emptum fu/
it, rumpantur ut ilia Codro, Qua ſane re commotus & ira punctus
idem plebeius ſacrificulus,proclamauit de ſuggeſtu corā omni po/
pulo inter diuina officia cōgregato Pepericornum iudæum bapti
zatum in ſequenti profeſto beatiſſimæ uirginis Mariæ eo loci præ/
dicare uelle,diligenter adhortando ut tum conuenirēt populariter.
Iam enim miſeri peperiphrones cruciabantur, nullis hactenus ſcri/
ptis ualuiſſe celebrem famam meam labefactare, quare dolo malo
inuenerunt occaſionem,ut ſub colore prædicationis abſentem me
& tales inſidias ne cogitantem quidē lacerare & infamare,nomenq;
meum denigrantes in commune odium deferre poſſent, ut quod
literis nequeant,id uerbis & ore ſuo me non audiente attentent. Et
ecce ſtato tempore incedit iſte infamis Pepericornus multa ſancti/
tate,o deus & ſuperi,quin potius hypocriſi nequiſſima præditus,ob/
ſtipo capite defigens lumina terræ,murmuraq; & ſecum rabioſa ſi/
lentia rodens,atq; exporrecto trutinatur uerba labello, uota p̄cesq;
dicēti ſimilis, Aſcendit ante templum iudæus aqua tinctus,laicus cō
iugatus,coadunata fidelium congregatione,id eſt eccleſia conuo/
cata,prædicat de uerbo dei & fide chriſtiana pōtificaliter banauſus
lanius,cum benedictione ad populum per ſignum crucis, cōtra pro
hibitiōem imperatoris Martiani in lege Nemo. Codice de ſumma
trinitate & fide catholica,ubi ſic cōſtituitur.Nemo clericus uel mi/
litaris uel alterius cuiuſlibet conditionis de fide chriſtiana publice
turbis coadunatis & audientibus tractare conetur in poſterū. Et in/
fra,quia iudæis & paganis ex huiuſmodi certamine prophanant ue
neranda myſteria, Quod etiam tunc factum eſſe neceſſario ex tam
audaci & temerario actu iſtius p̄phani & execrabilis ſemiiudæi præ
ſumitur,cui ingenium uelox ad malū audacia perdita, ſermo prom
ptus & iſæo torrentior. Vnde artificium tunc omne ſermonis in pro
ponendo uerbum dei ſenſim tranſuertit in ſeditionem & mordacē
contumeliam. Quæ crux,quæ nex huic furcifero ſatis,antea contem
pſit leges proditor,deſpexit ſanctiones calumniator, iura uilipendit

seditionis autor,nunc ecclesiæ determinationẽ ludibrio habet præ/dicator immo præuaricator, Qui cũ sit ex iudæis,audet illud quod est in ecclesia & congregatione fideliũ singularis dignitatis & praeminentiæ officium publicum appetere. Contra Toletanum concilium etiam de iudæis de nouo conuersis intellectum secundũ extremam intentionem glossæ atq; nonnullorum doctorum, quod statuit eum publicis cædibus deputãdum, & permissorem eius tanquam sacrilegum excommunicãdum. Sunt em̃ multi ut scribit tuba ecclesiæ Paulus noster ad Titum,etiam inobedientes uaniloqui & mentium deceptores maxime qui de circũcisione sunt, quibus oportet silentium indici,qui uniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia,Hæc est Hieronymo teste uera interpretatio,de quorum numero Pepericornum esse iudicari facile potest, quin audis hãc buccinam Cæsar?quasi tonitru de cœlis.Accedit ad hoc q͏̃ simul etiam prædicat laicus coniugatus a clericis neq; inuitatus neq; rogatus,& alias uisis circumstantiis de iure inabilis,& per nullam dispensationem a superiore abilitatus,sed tm̃ a plebano permissus,in schandalum non modicum sanctæ matris ecclesiæ,,taceo in mei contumeliam,sileo in odium mihi parandum, supprimo q͏̃ sub colore sanctæ prædicationis audientium simultates aduersum me conflare nitebatur.Paruifacio meam iniuriam Cæsar,dũmodo tu & christiani om̃es maximi æstimetis ecclesiæ opprobrium. Et audet professorum Coloniẽsium antesignanus in album,ac pro rostris affigere suam prædicationẽ,propter quale crimen nostra memoria & ætate agrestis & simplex quidam opilio in Niclashusen per iudicũ sententiã igne cõbustus est,deceptus licet primo in agris nocturna uisione,posterius autẽ paris auariciæ stellionatu notatus, At iste non somnio illusus,non laruis & lemuribus, quos ipse corrupto uocabulo de ore suo corrupto & putido lullos nominat, cõmotus aut persuasus,non simplicitate seductus, non pietate lapsus est, sed a leuissimis hypocritis,simulatoribus & dissimulatoribus,ac iisdem uictis cupiditate & auaricia magistris imbutus,instructus & subornatus,uidens,eligens & intelligẽs,malorum præceptorũ pessimus discipulus,sua audacia,sua temeritate,sua furia, tot immania scelera, tot nefaria crimina,tot & tã intolerabiles cõtra diuina & humana scita,præcepta,mãdata,& in iure statuta,machinatiões admisit & per/

petrauit. Quæ debet igitur hūc absumere pœna? quod supplicium? quæ saxa? quæ cruces? quæ fides huius uerbis? quæ credulitas sermonibus, quæ spes figmentis adhibēda est huius uitiosissimi flagrionis & leuissimi obtrectatoris, Hactenus agnoscere licuit Max, æmiliane Cæsar Auguste contumeliarum & iniuriarum contra meam innocentiam primordiale instrumētum, Deinceps ad opifices ipsos animum aduerte obsecro, probasti malleum, ad fabros perge, uidisti riuum, fontes scrutare, omnis dedecoris discipulū audiuisti dolis instructū & arte pelasga, scholas aspice atq; magistros eius sceleris autores. Non em̄ me iuuat euasisse tot urbes argolicas ut inquit poeta Quod restat horribilius est. Centauri in foribus stabulant, scyllæq; biformes, disponunt enses & scuta latentia condunt, Quid hoc rerū est inquies? Erupit (ut uno uerbo dicam) tota concio professorum theologicæ facultatis Coloniensium duce Arnoldo tanquā mandatario (ut ipse ait) ab eisdem electo, instar apum ex alueario cum murmure & susurro, in auxilium sui præcursoris iudæi tincti. Nam cum se uident nihil egisse hoc suo Sinone quod honorē meum apud bonos & graues minueret, ipsi cateruatim quasi ex equo troiano cauo se robore promunt, & qui hactenus occultis insidiis certarunt, nunc aperto marte conantur me opprimere. Acta res fuit usq; huc in lingua germanica, qm̄ tu Cæsar non tm̄ imperator mundi, uerum etiā idem ipse & rex Germaniæ & archidux Austriæ, cum tuo cancellario archepiscopo Moguntino, omnia mecum in lingua germanica & sermone patrio egistis, ego item germanice respondi. Quando igiť nostra gens teutonica quæ legere & intelligere potuit quicquid uernaculo sermōe inter nos disceptauimus, innocentē me & ab om̄i aberrantis opinionis suspicione liberum, propterq; declarationem meam uulgarem iam diu publice ubiq; lectam integrum atq; probum in hac causa uirum esse cognouit, iniustam afflictiōem mei cō miserata, quod istis professoribus & eorū cōplicibus bilem & stomachum mouit, iamiam alia uia nocere decreuerunt, & alteros in loquela latina contra me diffamatorios libellos composuerunt, quos ut maioris essent autoritatis tuo nomini maxime imperator titulariter dicarunt, quo de te quali sint iudicio facile sentis, cum non defensiones de iure naturæ homini datas ut ego, qui eos nunquam ante læsi, sed famosas eorum calumnias in tuā gloriā ascribāt & tuæ

serenitati suas ignominiæ nubes obducant. Intelligis & qua fraude quibus insidiis impressos eosdem latine, cum simus nos utraq; parte germani, & consilium illud meum germanice ad te scriptum a me fuerit, omnibus passim & nostratibus & peregrinis uendiderint, scilicet ut nationes exteræ ignorantes linguæ nostræ idioma & dicendi pronunciandi scribendiq; proprietatem ac consuetudinem, falsa & peruersa eorũ interpretatione & mutilata immutataq; de alemãnico in latinũ translatione persuasæ aliqñ, nomen meũ hominis ignoti & in oculis suis peregrini, ultra Sauromatas Gallias & alpes ubi nemo me possit defendere, inter reos deferant, unde obliqua & reflexa tandem ad terras nostras referatur mea infamia, Hæc illis summa instituti fuit, qua in causa clemẽtissime Cæsar id me beat & hoc mihi a superis benigna sorte contigisse arbitror, ꝙ coram te imperatore optimo maximo bellum hoc turbulentũ licet sine sanguine, non in campo armatorum & castris ubi tu hostium potestatem semper cum triũpho uincere soles, sed inter parietes calamo & atramento expugnare mihi tuo ueterano conceditur, qui non tm̃ sub diuo patre tuo causarum patronus militaui quondam tam in senatu quã in consistorio assessor, & imperialis palatii comes uerum in maximis rebus etiam tuis gerendis, in regia dignitate consequenda, in corona & unctione suscipienda, inter tuos clarissimos annumeratus sum & catalogo adscriptus, quo certius mores tuos nobilissimos, animũ moderatissimũ, uoluntatẽ æquissimã & iudicium tuũ iustissimum ad meam innocẽtiam recte & quadre aptum atq; propensum noui Scio consuetudinem tuam humanissimam luctuosis in casibus oppressorum, scio incredibilem uirtutem tuam in calamitatibus abiectorum, scio in te atq; in ipso tuo corde sitam fixam & locatam erga omnes ui iniuria cõtumelia & calumnia pulsos & suppressos, maxime singularem & præsentissimam commiserationem, non patieris præuentioni gratiam esse, nihil præiudicabit aduersariorũ prior & celerior accursus, nihil assentatio, nihil simulatio, nullus apud te adulatori locus est. Platonicos amas non gnatonicos, & omnia tibi odio sunt hypocritica, falsa, fucata, obærata, sophistica. Cui cum deus & natura duas aures dederit, uel ambas delatori claudis, sicut imperator Caius Caligula Treuerensis, uel unam obstruis, ut uel suam quoq; defensor inueniat, quõ Alexander ille magnus ob id maxime

laudatus. Nunq̃ ergo te mouet alicuius etiam gigantis aut herois libellus famosus, qui meministi legibus esse cautum, eosce libellos alterius opinionem non lædere, sed tm̃ suorum autorũ nomẽ infamare, Nihil agit apud te popularis suspicio, qui cũ cæteris iuribus quæ in scrinio pectoris tui contines etiam hanc legẽ p præceptore Vlpiano didicisti, nõ de suspitionibus debere aliquẽ damnari, quod diuus Adrianus Aufidio seuero rescripsit. Nisi enim esset hoc tibi cor tam generosum, hic animus tam regius, hæc uoluntas tam nobilis, heus tu q̃ isti professores Colonienses iamdudũ me lacerassent, sublime medium me arriperent, ut inquit Comicus, & capite primum in terram statuerent, ut cerebro dispergerent uiam, eriperent oculos, post hac præcipitem darent, raperent, ruerent, agerent, tunderent & prosternerent. Quare male de te sentiunt, qui se putant indignationem tuam ulli homini parare præueniendo querulando anteuortundo posse. Vna spe ista fruor, ut & me quoq; auditurus sis perbenigne & perhumaniter clemẽtissime Cæsar, q aduersarios meos ante audiuisti. Ne ideo tm̃ crimina sint q̃ obiecta sunt. In iure nanq; ciuili de requirendis reis hoc esse scriptũ Martianus consul testatur, ne inaudita causa quenq̃ damnemus, quod ex Athenarũ legibus Solone latis romani acceperũt ὁμοίως ἀμφοῖν ἀκροᾶσθαι id est similiter ambos audire. Si hoc non esset (quod deus auertat) iamdudum plurimorum claritas a uilissimis & tenebricosis mancipiis per libros iniuriosos obfuscata fuisset, quibus in respondẽdo uel ipsimet iniuriam passi, uel alii uirtutum laudibus affecti, uel qui alicunde pro merito humanitatem debent eorum uices ulti sunt. Recte quidẽ, ne quid respub. detrimenti caperet, si studiosorum assidui labores omnibus cõniuentibus & dissimulãtibus ab inertiæ & secordiæ deditis in famæ dispendium, impune ac ita leui facilitate traherentur, ut nemo literarum, nemo lucubrationum, nemo dogmatum traditiõi operam nauare auderet usq̃ gentium. Quid enim factu facilius q̃ maledicere? Non est magni ingenii reprehendere, facilius destruitur q̃ construitur. Non est artis neq; doctrinæ conuiciari, obloqui, detrahere honori & famæ, mordere nomẽ, & inuectiuas scribere aut dicere. Fecerunt & faciunt hoc mulieres, fecerunt euirati & effœminati furciferi & blacterones, & quorum omnis uita laude caret. Contra Theophrastum in eloquentia diuinum, id quod nomen indicat & res est,

Ne mo caret æmù lis

meretricula quædam Leontium ſcribere auſa fuit. Contra Homerũ Zoilus, contra Democritum & Empedoclem Epicurus, contra Demoſthenem Æſchines, ab æmulis Terentius inceſſitur, Ab Aſinio Gallo & Saluſtio Tullius, a Cornificio & Filiſco Virgili9, & ut ad noſtra pergamus Iulianus apoſtata euãgelium laceſſiuit, Diotrephes Ioannem euangeliſtã, Appollophanes Dionyſium Areopagitam, Iſchyras ſanctum Athanaſium. Ioãnes Antiochenus Cyrillum Alexandrinum. Ammonium Porphyrius. Hieronymũ Ruffinus, & Cyprianus martyr ab aduerſariis coprianus id eſt ſtercorarius ignominioſe dictus eſt. Et noſtra ætate Philelphus philelcus. Et doctiſſimus Ioannes Picus comes Mirandulanus ab æmulis miſere uexat9 eſt, taceo Sebaſtianum Brant iuris doctorem optimorum ſtudiorum & uitæ claritate inſignem a Vigando fratre ordinis prædicatorum iniurioſe laceratum. Taceo iuriſconſultiſſimũ Petrum Rauennatẽ a Colonienſibus theologis quibuſdam ut in apologeticis ſuis continetur proximis nuper annis male taxatũ, Taceo meipſum a Coloniẽſibus theologiſtis nequiter attentatũ, Ita ſemper meliores a deterioribus paſſi ſunt opprobria, quæ tractu temporis perpetuam infamiã retorquẽt in autores, opinionem & bonam exiſtimationem laceſſitis & paſſis ut lex ait nequaq̃ lædendo. Quo fit ut aduerſarii mei ſint ipſo iure & facto notorie infames, quapropter etiam ſi maxime conentur, neq; me neq; alium quenq̃ re uera infamare apud bonos & graues queũt, eo ꝙ contra neminem neq; dictis neq; ſcriptis, nec eorum etiã teſtimoniis credendum ſit, ut qui ſint omni honore indigni & ueri fide deſtituti, neq; in hac neq; in alia parte uenerationem habentes. Quis enim illis credat? aut quã ſpem ueritatis in eos conferat? qui omniũ uitiorũ affectione molles & mobiles, pluma & epicureis atomis ſunt leuiores, quos equidem ſolos calumniatores meos Colonienſes nequeo uere theologos appellare, ſed uel falſos theologos ſicut nũmos reprobos, uel manu porrecticios & diales, non ab Ioue quem dia uocant, ſed ab unius diei momentanea ſapientia, quales Gregorius ille Nazianzenus theologiæ gymnaſiarcha noſter αὐθημερινοὺς καὶ χειροτονήτους θεολόγους nominat in libro primo de theologia, & ego poſterius notiore uocabulo theologiſtas appellabo, ne mihi quiſq̃ aliarum uniuerſitatum de ſancto cœtu uerorum theologorum ſuccenſeat, qui fidei doctrina ſacratiſſimæq; ſcripturæ noticia, & moralib9 opti

me inſtructi pro honore dei ſua deniꝗ & aliorum ſalute fraterna ca ritate utuntur, quorum ego nonnullos chriſti & ueritatis euangelicæ teſtes noui, qui ſimul actiui & contemplatiui utraꝗ manu pro dextra utuntur, quaſi alter ſaluator Iſrael æhud filius Iemini, quem corrupto uocabulo Aioth legimus, in ſalutem proximi & oppreſſionis remedium omnia ſua ſtudia uertentes, profecto qui mea ſentẽtia nequaꝗ ſunt exacerbandi, ſed omni reuerentia colendi, qui ſoli & eſſe & dici merentur theologi puritate uitæ morum ædificatione, erga fratres humanitate, erga deum omnium patrem pietate & in lege eius meditatione die ac nocte, tali mundicia eum eſſe purgatum oportet, qui cum deo mundiſſimo loqui deſyderat, Ita enim theologia uocabulum ſumpſit a diuina ſcilicet locutione. Sic Ioannes euãgeliſta in literis ſancti Dionyſii Areopagitæ theologus cognominatus eſt. Cuius rei tam ſanctum nomen uel de rapina uel furto ſibi calumniatores mei arrogant, etiam quacunꝗ humana ſciẽtia inflati, qui & uita & lingua mentiri non erubeſcunt, qui ſolis operam dant contentionibus & rixoſis diſputationibus, ad quod artificiũ linguas armãt, longe a tergo bonarum actionum relictis officiis. Magnum igitur chaos, maxima intercapedo, & notiſſima inter theologos & theologiſtas differentia eſt, qualis inter uirtutem & uitium, inter bonum & malum, inter fucatum & merum, inter falſum & uerum, tam & ſi nullo diſcrimine omnes uulgo theologi appellentur. Sed ſi ponderе modo & menſura ſapienter cuiuſꝗ naturam, cõditionem, mores & effectus intueamur, citra controuerſiam iudicare oportet, alteros re, alteros opinione ſola dicendos eſſe theologos. Hæc & his ſimilia non finxi optime Cæſar, ſed ſunt columnæ religionis noſtræ ſancti ꝗ plurimi qui aſtipulãtur. Quinimmo lucerna noſtra Paulus ad Titum ſcribens hanc theologorum inſinuat diuerſitatem, & docet aliam eſſe ſcientiam in agnitione ueritatis quæ ſecundum pietatem eſt, cuius ipſe apoſtolatum acceperit ſecũdũ fidẽ electorũ dei, quã & prima ad Timotheũ ultimo appellat eam quæ ſecundũ pietatẽ eſt doctrinã. Aliã deniꝗ ſcientiã contentionis, de qua eundẽ Titũ facit certiorẽ monẽdo ſic, Stultas aũt quæſtiones & genealogias & contẽtiões & pugnas legis deuita, ſũt ẽm inutiles & uanæ, Super quo S. Hieronym⁹ ita ſcribẽs. Dialectici ait & Ariſtoteles ꝗ princeps eſt ſolẽt ar

Ne boni ægre ferãt

gumentationum retia tendere,& uagam rhetoricæ libertatē in ſyl/logiſmorum ſpineta concludere,Hi ergo qui in eo totos dies & no/ctes terunt,ut uel interrogent uel reſpondeāt,uel dent propoſitionē, uel accipiant,aſſumant, confirment atq; concludant, quos quidem contentioſos uocant,qui ut libet non ratione ſed ſtomacho putent litigandum.Si igitur illi faciunt quorum proprie ars contentio eſt, quid debet facere chriſtianus?niſi omnino fugere contentionē,Hæc non eſt mentitus Hieronymus,cuius rei Vrbanus papa cauſam aſſi/gnat ad Carolum ſcribens,Non in dialectica placuit deo patri & fi lio & ſpiritui ſancto,regnum enim dei in ſimplicitate fidei eſt, nō in cōtentiōe ſermonis,Sic Vrban9,Ideo Nazianzenus ille Gregorius in libro ſecundo de theologia. τί γάρ ποτε ait ὑπολήψῃ τὸ θεῖον, εἴπερ ὅλως ταῖς λογικαῖς πιστεύεις ἐφόδοις. ἢ πρὸς τίνα ὁ λόγος ἀπάξει βα/σανιζόμενος ὦ φιλοσοφώτατε σὺ καὶ θεολογικώτατε καὶ καυχώμενε εἰς τὰ ἄμετρα, πότερον, σῶμα. Id eſt.Quid em̄ tum ſuſpicaberis diuinū eſſe ſi omnino logicis credis ſpeculationibus, aut ad quid te ratio in ducet examinata(ſeu ut alii codices habēt βιαζόμενος id eſt uioléta) o philoſophiſſime tu,& theologiciſſime qui gloriaris circa immen ſa,utrum ne corpus?Iſta ſunt theologorū uerba,ex quibus hāc omni um pace differētiam oſtendo inter theologum & theologiſtā,Non ꝙ in aliis præclariſſimarum artium exercitiis differēdi rationē quæ logica dicitur abiiciendam eſſe arbitrer,quam ad ſuſcipiendā & in/grediendam altiorum ſtudiorum uiam plurimum commodare fa teor & laudo,ut in adoleſcentia & puerili ætate animos noſtros rati onali diſcurſu & acquirendæ ueritatis uenatrice logica excolamus. Sed hoc turpe duco,poſt artes & philoſophiam uiro ad ſublimem il lam theologiæ facultatem euecto,relabi ad elementa,& cum pueris balbutiendo ludere, ac ſe ingenioſum in uanis & curioſis ſophiſma tibus oſtentare.Syllogiſmos quoq; in baralipton uel bocardo texe/re,ſolum ut contendendo loquacitate uincat & proximum ſuppri/mat,quod uitium maxime omnium deteſtātur uere theologi, uoca turq; ab ipſis φιλονεικία,de qua ſuo æuo præſtās theologus & ſanctus papa Iulius ad Antiochenos ſcribens inquit,οὐ γὰρ εἰρήνης ἀλλὰ φι/λονεικίας καὶ μισαδελφίας τὰ τοιαῦτα γνωρίσματα. id eſt non enim pacis ſed cōtentionis & odii fraterni talia ſūt ſtudia, quā Athanaſius λογομαχίαν nominat in epiſtola quæ dicitur enkyclios ad Ægypti &

Libyæ episcopos, ubi reprehendit aduersarios ꝙ πρόφασιν λογομαχίας περιέχουσιν idest occasionem contentionis amplexantur, qui paulo ante cōfutauit græca idest dialectica sophistarum præstygia, umbrasq; uerborū inanes. caute admodum de diabolo præmonens his uerbis. πολλάκισ δὲ καὶ δι' ἑλληνικῆς κομψολογίας καὶ τοῖς αὐτοῖς σοφίσμασι πειράζει πλανᾶν ὁ κακοθελὴς idest plærūq; autem & per græcam uersutiloquētiam & ipsis sophismatibus tentat seducere maleuolus, scilicet diabolus. Vnde talē cōtēdendi artem Iacobus apostolus non uult dici sapientiam in theologia desursum descendentem, sed terrenam, animalem, diabolicam, quæ lōge a ueris theologis est aliena, ait enim ꝙ Σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας, εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε καὶ ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆσ ἀληθείας οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη. ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης latine sic. Sapiens & scientia præditus inter uos ostendat ex bona conuersatione opera sua, in mansuetudine sapientiæ. Si autem zelum acerbum habetis & contentionem in corde uestro, ne gloriemini & mentiamini contra ueritatem, nō est hæc illa sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, demoniaca, Ex eo cognoscere possumus ꝙ Coloniensium theologistarū calumniatorum meorum scientia est diabolica, sed uerorum theologorum scientia est diuina desursum a patre luminum descendens quam habent aliarum uniuersitatum præclarissimi doctores & magistri theologiæ, quorum cœlesti sapientia mundus illustratur, quorum pietate fraterna caritas incenditur & incensa fouetur, quos natura ad honestatem finxit, grauitatem, temperantiam, iusticiam, & eruditio ad humanitatem inflexit, quorū autoritate doctrina & bene uiuendi exemplo societas humana confirmatur, & pax in christi corpore atq; membris indissoluta custoditur, & proximus tanq̄ frater a fratre diligitur & adiuuatur, qui sanctificati, mundati & loti cū Aaron & duobus filiis montem ascendūt, quotienscūq; Moyses ingreditur nubem. Sed isti Colonienses theologistæ calūniatores mei de quibus noster sermo est tunc inter iumenta & malas bestias extra terminos pro diuina ordinatione procul repulsi stabulant, non audentes appropinquare monti theologiæ. Sunt enim hi brutis inhumaniores, equis & mulis haud absimiles, qui uno tm̄ pabulo pascun-

Theologorum laus.

tur,equus auena,mulus palea,sic isti uno dogmate contenti, quodcunq; arripuerint,cætera eruditissimorum hominum studia quantumcunq; ueritate coruscantia,quia tamen non sua uel a se prodita sunt,contemnunt aut damnant, porcis atq; suibus similimi, qui suis abusibus delectati,omnium aliorum margaritas calcant, Potius autem uulpeculis dolosis haud impares, q magis sophismatum fallaciis & cornutis syllogismis quã solidis uetustissimorũ ecclesiæ doctorum gaudeant sermonibus, lupi rapaces,arabicis peiores leones syrii rugientes & quærentes quem deuorent.Quid pluribus? ad montem ueræ theologiæ impediuntur ascendere, qui totos se animales ostendunt,& hypocritico more uitiis oĩbus intestinis scatent,auaritia,superbia,ira,odio,inuidia,& mille prauis animi affectionibus. Vnde recte diffinitur theologus,qui in diuinis cum scientia pietatis,

Theologus quis

uirtute ac sanctitate est præditus.Ita enim ait Nazianzenus qui hoc quoq; cognomentum a sanctis iuste obtinuit ut theolog[9] diceretur, q non omnium sit de deo philosophari,sed illorũ tm̃ (ut uerbis suis utar) τῶν ἐξητασμένων καὶ διαβεβηκότων ἐν θεωρίᾳ, καὶ πρὸ τούτων, καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα προκεκαθαρμένων, idest exquisitorum & transcendentium in contemplatione & ante illa etiam animo & corpore præpurificatorum, Deinde subiungit, Μὴ καθαρῷ γὰρ ἅπτεσθαι καθαροῦ τυχὸν οὐδὲ ἀσφαλὲς ὥσπερ οὐδὲ ὄψει σαθρᾷ ἡλιακῆς ἀκτῖνος id est Non puro enim attingere purum forte ne tutum quidem est, sicut neq; uisui debili solarem radium. Ecce marcidũ & debilem uisum

Theologista quis

comparat impuro theologistæ,qui sic diffinitur, Theologista est q in diuinis scientia contentionis nititur, uitiis & criminibus inquinatus.Si quæres qua indagine internoscantur,audi christum. A fructibus eorum cognoscetis eos, Quibus autem fructibus istos Colonienses theologiæ professores cognoscam? Et scribit Paulus noster hanc ipsam professorum diuersitatem indicans ad Philippenses.Quidam propter inuidiam & contentionem,quidam autem propter bonam uoluntatem christum prædicant.Hæc est regula ueritatis, hæc experimenti amussis, hoc celere discerniculum, hæc gruma rectissima, Professores enim sunt,quia christum prædicant,theologistæ autem sunt,quia propter inuidiam & contentiõem. Quid clarius? si docuero q isti Colonienses calumniatores mei multo post mentis meæ uulgarem declarationem quam & habuerunt & uiderũt,& post mei

oblationem de ſtando iuri & iudicio aduerſus omnem denunciato
rem uel accuſatorem ſua uenenata immo uenenoſa lingua, ſuo ma
lo animo,ingenio ſolum nocendi cupido,per inuidiam, odium &
contentionem magis cõtra famam meam q̃ ſcriptam opinionem
inuecti ſint·Tantũ defendenti mihi ne noceat ſanctitatis artificioſa
illorum ſimulatio,ac ſi non poſſint male agere ἀναμάρτητοι iuxta
pelagianos hæreticos tam ſancta ſpecie,tam ſimplici uultu,tam hu
mili ueſte & omni apparatu, quo nos deludunt in habitu, in forma,
in inceſſu,in uoce,in oratione,in lectione,in ſcientia, in ſermone &
taciturnitate,in ocio & negocio,plus q̃ diuini & ſancti homines po/
pulo rudi & indoctæ plebi apparentes.Sane qui hac de iſtis Coloniẽ
ſibus calumniatoribus meis præſtygiantur fraude,meminerint oro
Suſannæ hiſtoriam,& Belis collegiatos,& ſepulchra dealbata, & ſer
pentes genimina uiperarum, & fermentum in maſſa & fere totum
quod phariſæis quadrat in euangelio.Sic enim cognoſcent lupos in
ueſtimentis ouium,& fel ſentient mellis habere colorem·Non enim
omnes qui philoſophiam promittũt thebani Cratetes ſunt, Sed qui
dam pecuniarum cupidine fictam aſſeuerationem detegunt, auto/
re Papiniano quorum profeſſio & deſyderium inter ſe diſcrepant.
Nam cum philoſophos ſe eſſe proponant, uincuntur auaritia & ra/
pacitate,ut imperator Diocletianus de muneribus patrimoniorum
reſpondit, Tales in gentibus fuerunt pagani philoſophi, qui pro/
pter pecuniarum cupiditatem & ſpem acquirendi theſauri multa
uirtuti contraria dicuntur attentaſſe,ut in Philoſtrati uolumine pri
mo.Æſchines apud Dionyſium in Sicilia,Plato ter charybdim paſ/
ſus opum gratia. Sic diuitiarum curis dediti Ariſtippus Cyrenæus,
Et Lycon Cyzicenſis, & Phyton Rhegio exulans, & Eudoxus in
ægyptum proficiſcens, & Speuſippus Athenienſis aliiq; complu/
res,quibus non erat familiariter dictum, Nolite concupiſcere au/
rum,neq; theſauriſate uobis theſauros in terra,& quam difficile qui
pecunias habent in regnum dei introibunt Sed iſtis Colonienſi/
bus theologiæ profeſſoribus calumniatoribus meis qui ſibi magi/
ſtrum illius doctrinæ præ cæteris hominibus peculiarius profiten/
tur,hæc diſciplina de negligẽdis diuitiis propenſius cõmendat,licet
cõtra eos euidẽtiſſima ſuſpicio ſit,q̄ auri quærẽdi cauſa ſpreto magi

ſtro quem ſolis uerbis hypocritice præferunt, hoc uafrāmentū de libris iudæorū cremandis excogitauerint, quod cū eis non ex uoto ſucceſſerit, furibundos in me uertiſſe calamos. Scribūt enim irarum

Obiectorū ſolutio

œſtro immoderate perciti, ꝙ ego negocium iudaicorum librorum per tuam cæſaream maieſtatem cœptum conſilio meo interuerterim, hoc enim uerbo utūtur. Primo. Deus ita me amet ut neſciui cœptum tuum, aut cur conſilia noſtra optaueris, Deinde nemo eſt qui recte arbitrari poſſit me tāti apud te inuictiſſime imperator eſſe, aut tam gratæ autoritatis fuiſſe aliquando, ꝙ uolūtatem tibi ultro propoſitam ego homuncio ſuaſione mea interuertere queam, cum nihil unꝗ tibi propoſueris quin id tanta ratiōe prouideris, quæ omnium hominum, populorū, gentium & regum prudentiam excederet, ad hanc te induſtriam natura peperit, exercitatio formauit, fortuna conſeruauit, Lædunt ergo maieſtatē, diminuunt totius orbis caput, qui in alieni homunculi cerebrum conferūt tuam præteritarū, præſentium & futurarum rerum cognitionem, tu ipſe noſti, qui omnia iura in ſcrinio pectoris habes recondita, non clam te eſt, nō te latet, quid, quo modo agendum ſit. Non noſtro eguiſti conſilio niſi forte ut periculū de nobis faceres ut experimento cognoſceres quo quiſꝗ in tali negocio duceretur ſpiritu, quis chriſtum, quis fiſcū, quid interſit inter philochryſos & philochriſtos. Quid eñ non mox ſuſpicādum erat ex conſiliis theologiſtarū Colonienſium detractorū meorumꝙ ſicut Ceres Proſerpinam, ita illi Plutonem quærerēt. Tu Cæſar petebas eſſent ne iudæorum libri præter bibliam perimendi, an non? Theologiſtæ reſponderunt per conſilium inquiſitoris atꝙ ſuum, inquirendos eſſe iudæos de fide, ſic enim uerba ſua inſinuant, multo prius aliis publicata, iccirco a me impune recēſenda, ſunt eñ illorum conſiliorum ſuorum cōfeſtim hinc inde exempla & copiæ

Conſiliū Colonienſium

diſtributæ. Scribit itaꝗ inquiſitor & poſt eum iſti cōtubernales ſui hoc modo. Imperiali celſitudini opus digniſſimum fore ſi in priuata librorum examinatione per eos qui iudaicam intelligunt ſcripturam extraherentur inibi contenti articuli erronei impii & blaſphemi, contra propriam legem, & inſtitueretur contra iudæos ſolennis inquiſitio, & ſuper articulis extractis mature examinarentur. Et quidem ſi tunc articulos illos recognoſcant erroneos, etiam conſequēter fateri habent libros tales eis eſſe periculoſos & merito cōburen-

dos.Si autem articulos illos defenderint & obstinati in eis perseue/
rauerint,certe tunc poterit cæsarea maiestas qm̄ unice super se corā
Pilato stantes regiam potestatem professi sunt,tanq̄ hæreticos sacri
legos in diuina & propria eorum lege digna animaduersione puni/
re,Hæc ad tuæ maiestatis propositam quæstionem inquisitoris & so
ciorum fuit responsalis conclusio, Haud secus atq̧ olim fertur oppi
di cuiusdam ruentibus muris consulem ciuitatis tribunos plebis ad
consultandum de reparatione murorum in prætorium cōuocasse.
Cum autem ut moris est consul uota tribunorum peteret,sententiā
primus dixit fabrorum lignariorum tribunus,sibi utilius uideri mu
ros lignis & trabibus fulciri,quia breuiore compendio fieret.Dein/
de tribunus cementariorum ait, sibi uideri muros lapidibus restau/
rari oportere ut antea fuerint.Post quos sententiā rogatus pellipari
orum tribunus,ꝙ priores suo artificio fauissent,eo ipse quoq̧ consu
luit ruinam illam pellibus & pelliciis esse sarciēdam,quia prope in/
grueret hyems, ne frigore cementa & lapides rimas paterentur. Ita
proprium commodum peruertit humanum iudicium. Non enim
inquisitor solus hoc modo sed & cæteri eiusdem artificii contribu/
les qui possent inquisitionis fieri assessores & lucri participes simili
ter consuluerunt,& quanto magis tu de libris quæsiisti, tanto plus il
li de inquirendis iudæis responderunt,ut cum lupus cepisset quon/
dam discere literas,quicquid eum præceptor de syllabarum com/
prehensione interrogabat,totum id semper ouem sonare responde
bat.Ex quo Cæsar Auguste sagaciter odoratus es qui homines intus
& in cute nosti,hoc nouum & antea inauditum genus aucupii,hanc
extorquendarum pecuniarum subtilem inuentionem,ut mihi cum
Virgilio te liceat affari,Accipe nunc Danaū insidias & crimine ab
uno,disce omnes.Quod em̄ iura canonica illis non concedūt,quod
leges non statuunt,id abs te suspicio est illos surrepticie uoluisse im
petrare,dum opus illud quod tibi assignauerunt, uidelicet per intel
ligētes extrahere articulos erroneos,instituere contra iudæos solen
nem inquisitionem,& facere examinationem super articulis extra/
ctis,& si defenderint articulos esse non erroneos, punire ut hæreti/
cos,id tibi terreno & temporali domino per consilium suum desti/
nant,affirmantes idem opus tuæ imperiali celsitudini opus dignissi Iudæi
mum fore.Constat autem in iure ꝙ iudæi non cadunt in officium

inquisitoris hæreticæ prauitatis, quia non dicũtur proprie hæretici. Excipiuntur tres casus in quibus aliquo certo modo possunt procedere contra eos, scilicet si christianus fit iudæus, uel si iudæus factus christianus reuertitur ad iudaismum, uel si iudæi inducunt christianos ad iudaismum. Sub quo casu secundum aliquos cõprehenditur etiam, si iudæus uolẽs baptizari impediatur à iudæo cum effectu, eo ꝙ in fauorem nostræ religionis uolens ex proposito baptizari habetur pro baptizato, & si qui sint alii similes sub istis comprehẽsi. In his enim casibus nos de nostris atq; propriis iudicamus, & nõ de alienis. Cætera non sunt in inquisitoris potestate, ut cardinalis de Zabarellis, Dominicus, aliiq; consultissimi iuris docuerũt. Qua igitur causa extra modos assignatos inquisitionem solennem abs te domino temporali & terreno contra iudæorum fidem spiritualem institui desyderent, incõsulto papa cogitare nequimus, nisi hoc Satyricum Vnde habeas quærit nemo, sed oportet habere. Talem sua culpa suspicionem incurrit, qui se rei ad eum non pertinenti ingerit, Hoc est fortasse ꝙ succensent, ꝙ furore complentur, hæc causa irarum, quia non consului ꝙ iudæi per inquisitorem de fide inquirerentur, Si expostulo ꝙ de libris tm̃ interrogatus sim non de personis, nihil facio, nulla recipitur excusatio, Rens ẽst in ortis, olle olle, blasphemauit, interuertit Capnion tam sanctum opus inquisitionis. Et si ignorauit super ea re non petitus, tamen non satisfacit nobis, scire debuit magnam utilitatem, magnum commodum (ne dicam magnam concussionem) ex ea re obuenturam. Nam hæreticorum bona sunt confiscata. Fateor, hoc non nihil est, cæterum potest inquisitor aliquando pœnas mutare de corporali in pecuniariam, & suo inquisitionis officio applicare, hoc etiam aliquid est, hic ulcus acu tãgitur, hic est ist eanguis qui latet in herba. Dixi iudæos esse ciues romanos, occultare debui uel submissa uoce dicere, non iam licebit subtili ingenio aurum abripere a barbaris, per legẽ imperatoris Gratiani, quia non barbaros eos sed romanos esse ostenderim, & deuotos imperio, Scripsi iudæos non dici proprie hæreticos, supprimere debui uel tacere, ut saltẽ imperatori obreperent de inquirendo, & quod non possent iure, id facerẽt palliata uiolentia. Miser ego, illorum insidias diu cogitatas certe ignorans patefeci, nesciens quorsum iam multis annis tot & tam uarii libelli per docticulos quosdam nomine iudæi bapti

zati cōpositi tenderēt,aut quid sibi uellent, quibus libellis ex Agrippina Colonia circūfertur ubiq; iudæos non ultra esse iudæos sed hæreticos & hostes nostros. Nunc φ mihi forte fortuna excidit,eos non dici proprie hæreticos, & non esse hostes, q̃uis sint inimici fidei nostræ,hinc iudæorum fautor dicendus sum,hinc contra christum ingenium exacui,hinc omnium hominum plebis & patriciorū secularium & clericorum odia mihi cōcinnare moliūtur. Rem malam feci,abstuli spem aurum sitientibus,si iustus præsumptioni locus est; magna sunt & admiranda euangelii mysteria,quia fracto alabastro & effuso ung nto quod potuisset uenundari trecentis argenteis,Iudas iscariotes uehemēter & plus cæteris indignatus est. Sperauit em̄ de eis triginta posse sibi ipsi denarios in usus proprios applicare; Quom autē perditione lucri infœlix auarus grauiter mœreret, plurimumq; ingemisceret,tunc abiit,iterum dico tunc abiit, si forte illo ingenio malo lucrum amissum posset reparare. At quādo abiit? tunc abiit quando spem lucri perdidit, Abiit autem,ut quid faceret? ut proderet ut traderet,quem? cui? iustum,pharisæis,qui habet aures audiendi audiat. Cessent modo Delia,sileant Pythia, Corybantes & Curetes ualeāt,ab ecclesiæ oraculis uera capiamus responsa. Dic mihi o ecclesia quare plus aliis omnibus generaliū studiorum & uniuersitatum doctissimis & grauissimis theologis soli Coloniēses theologistæ calumniatores mei aduersus me tam temere, tam insensate impelluntur furiis, ira corripiuntur, flagrant amentia, bacchantur insania,& rabie spumant? Et respondet ecclesia superans excellēsq; ueritate ipsa Delphos & Phocensium Sabas, & Dodonam illam fatidicam,& Amphiareum & antrū Trophonii,omnésq; Sibyllas, aitq; in canone Qui syncera.xlv.distinctione suas illi magis q̃ dei causas probantur attendere. O uerum oraculum & Crœsi quondā preciosissimis oblationibus dignissimū, Iamiam fundata,roborata & confirmata non tantū suspicio est, contra calumniatores meos, uerum etiā uehemens præsumptio immo uiolenta iuris & de iure, φ in hoc negocio causas agant suas non dei, Nam aliter qui fieri posset? ut soli Colonienses calumniatores mei uerbis meis insidias struerent, pedicas figerent,retia tenderent,soli nodum in scirpo quærerent, soli nullis adiuti sociis famā meā scripto lacesserent & uexarēt,quasi ipsis

ſolis deus mandaſſet de proximo. Mandauit quidem omnibus no/
bis,ſed non lacerare,non interficere,ſed curare, ſi dei cauſa eſſet, ha
berent utiq adiūctam eccleſiam, haberent ſanctiſſimos epiſcopos,
qui cauſis dei præfecti & prælati ſunt, quibus ouile dei & oues chri/
ſti commendantur,quibus ratio reddenda eſt de ouibus,unde paſto
rum nomine uocantur,& baculo paſtorali pro ſceptro utūtur. Quis
uobis Colonienſes theologiſtæ calumniatores mei,quis uobis oui/
bus,immo hircis uel potius ſuibus & porcis ſuper me ouem ſceptra
dedit? Quis uos cōſtituit iudices ſuper me & conſilia mea? qui tribus
prouinciis & ferme quinq epiſcopatibus a uobis ſeparatus abſum,nec
eundem aerem ſpirans,nec igne uobiſcum nec aqua communicās,
ſed nec loquendi conſuetudine,Chriſtus uiuorum & mortuorum iu
dex noluit inter fratres hæreditatē diuidere,dicēs.Quis me cōſtituit
iudicē ſupra uos,uidete & cauete ab omni auaritia,hæc in euāgelio,
At uero iſti mei calumniatores deſpiciētes chriſti actionem, quæ in
hoc noſtræ eſſe debet uitæ inſtitutio,iudicare omnia tentant, ut qui
non eſſent animales ſed ſpirituales,omnia iudicantes, & ipſi a nemi
ne iudicandi,iuxta corinthiorum epiſtolam.Tanta extat eorum ſu/
perbia,tantus faſtus & animi tumor, ut cum diabolo cogitēt in cor
dibus ſuis,aſcendā ſuper altitudinem nubium,ſimilis ero altiſſimo,
Nec Aloidas nec Salmonea timētes,de genere leui homines leuiſſi/
mi,uſurpant ſibi quæ ſunt epiſcoporum propria, cognoſcere inter
lepram & lepram,non ut eos decet magiſtraliter in ſcholis; ſed per
modum præcepti promulgati & cuiuſdam deciſionis, quæ ſuo arbi
tratu tranſeat in rem iudicatam.Arrogant ſibi iura pontificum,ma
ioritates & iuriſdictiones ſuperiorum, ſola temeritate, nullū haben
tes tribunal in eccleſia,& ſi haberent tamen malunt iniuria quā iure
agere,omnium iudiciorum ordinem peruertere,æquitatem rumpe
re,fraternam caritatem ſcindere,& cuius ganeonem uiliſſimū pude
ret,id minime abhorrere, Ego imperatoris iuſſu conſului pro meo
captu & iuris profeſſione, quid ad iſtos theologiſtas? quid ad iſtos
idiotas? & cementarios philoſophaſtros? niſi forte ſollicitet auri ſa
cra fames,Quod ſi ſua intereſſet,præſcriptus eſt tamē eis modus euā
gelicus,quem maiore ſtudio acriore diligentia & amplius atq per/
fectius quam alii homines imitari debuiſſent, cum dicant apud ſe/
metipſos,Gratias agimus tibi deus,quia non ſumus ſicut cæteri ho/

minum. Nam ieiunant bis in die sabbati, & quãdoq; ter cum quater liguriunt. Si inquã essent quod se fingũt, & quod gaudẽt uideri tñ, si theologiam uere amarent & non false profiterentur, euangelii uestigia & diuinorum præceptorum calles ambularent utiq;, aut saltem ut omnem simulant sanctitatem, ita hoc quoq; decuisset ostentare ut uerba christi maiestatemq; euangelicam non deprehenderentur publice contemnere ac despectui habere, ubi sic præcipitur, Si peccauerit frater tuus in te id est te sciẽte, corripe eum inter te & ipsum solum, Si te audierit, lucratus es fratrem tuum, si te non audierit, adhibe tecum unum uel duos, q; si nõ audierit, dic ecclesiæ. Non iubet ante diffamare proximũ, nec prius lacerare honorem eius, sicut isti calumniatores fecerunt. Audi maxime Cæsar quiq; in consilio estis quã luce illustrius appareat aduersarios meos quasi ethnicos euangelium sacrosanctum, quin etiam tanq̃ iniurios formam iuris contempsisse, Iussisti consulere, obtemperaui, præcepisti accelerare, obediui. Clausam misisti quæstionem, respondi literis clausis & obsignatis. Num si quid peccassem quod humanũ est, id inter te archicancellariumq; tuum fuisset secretũ? & ut S. Hieronymus ad Pammachiũ scribit de optimo genere interpretandi, astipulante non nihil S. Augustino in omilia de pœnitentia, ne maledictum quidem esset q; aures publice nesciebãt. Deniq; in calce libelli protestatus sum pro nõ scripto habendum esse quicquid meorum cancellarius tuus ille archepiscopus & sancta mater ecclesia non acceptauerint, Si fuisset irreligiosum, si scãdalosum, si piarũ auriũ offensiuũ, nõ ideo debuerã diffamari ut ethnicus, quasi ecclesiam nõ uoluerim audire super ea re informatus potuit in terrã calcari, potuit in ignẽ iactari, potuit in flumina mergi, anteq̃ trifurcifer iste proditor Pepericornus te nesciẽte clausum & obsignatũ renunciasset, anteq̃ uecordissimus nebulo publicasset, antequã aduersus me puerilibus allegationibus iuris & theologiæ refertum & stipatum homo librorum imperitus & paulo ante banausus lanio, nunc uero uel saccularius in pistrino, uel salipẽsor Coloniensis suum illum famosum tractatum edidisset, & bursæ rectori Arnoldo inscripsisset, uir infamis q; publicauit, uiro infami q; non suppressit, utrunq; attestantibus christianis legibus & sanctionibus. Postquã autem peperiphrones scandalum id est offensionem ibi posuerunt ubi nulla fuit offensio, & pusillos non ego sed illi ipsi

ſuo liuore odio & inuidia (præcedente nihilominus auaritia) forte ſcandalizarunt, licebat ſopire, & ad caritatem fraternam omnia re/digere, aut ſi putaſſent me aſinariæ molæ reum, oportuit iuxta legẽ euangelicam in hoc caſu meo, nulli alteri prius dicere, q̃ eccleſiæ, id eſt proprio prælato, ait enim chriſtus, dic eccleſiæ. Debuerunt igitur me ſanctiſſimo epiſcoporum ordini denunciare, ad quos ſpectat ex officio paſtorali & ſtatu hierarchico ut inqt Gerſon in ſermone fe/ſti purificationis, errores in fide & moribus palam erroneos & ſcan/daloſos iudicialiter condemnare. Sacra nanq; præcipiunt eloquia, Iuſte quod iuſtũ eſt perſequeris. Et Gregorius Nazianzenus in libro qui inſcribitur Προσλάλεξις ſic ait, τὸ καλὸν οὐ καλὸν ὅταν μὴ καλῶς γίνηται id eſt, bonum non eſt bonum ſi non bene fiat, Coram illis ec/cleſiæ noſtræ reuerendis & deo amabilibus epiſcopis conſilium me um una cum declaratione chalcographice publicata & edita pro/poſuiſſem, & oſtẽdiſſem puſillo nemini occaſionem etiam minimã ullius ſcandali eſſe præſtitam, & ſimul ablatam prauis malignandi facultatem, Cum enim præter opinionem eueniſſet, ut poſt proditi onem deteſtabilem à crudeliſſimis aduocatis adiutam, deinceps ho nore meo urgente oporteret conſilium meũ in aleam iacere, & uul gi auribus committere, quod tibi ſoli omnium ſapientiſſimo prin/cipi cum tuo a ſecretis cancellario ſilentiariorum more fabrefactũ tranſmiſeram, recte conſtitui apud me illud non ſine ſcholari diſpu tatione atq; uulgari declaratione in publicum emittere. Quo facili us ſycophantias dolos & uafricias audaciſſimorũ & calumnias æmu lorum meorũ uitare poſſem, Et ita declaraui Cæſar inclyte aleman nicum conſilium, alemãnica in lingua, ut nullus reſtet ſophiſtarum elenchus non ſolutus, nullum argumẽtum, nulla ſuſpicio, nullus ſcru pus, nullum ſcandalum, ita quoq; diſputaui etiã latine ut tota mens mea clariſſime uel ſtupidis & obtuſis ingeniis pateret in ſolutioni/bus concordare cum eccleſia, Quapropter utraq; hæc & latinã diſpu tationem meam & alemannicam declarationem epiſcopus quiſq; ut pater inter filios approbaſſet, abſq; iniuria, citra ignominiam, ſi/ne rixa, uel docuiſſet tamen quid qualiter emendandum fuerit. Vn de canon Clementis ita præcipit, audiri epiſcopum attentius opor/tet, & ab ipſo ſuſcipere doctrinam fidei, Et Iulius papa ſic ſcribit Antiochenis ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι τοῦτο ἔθος ἦν, πρότερον γράφεσθαι ἡμῖν καὶ οὕτως

ἔνθεν ὁρίζεσθαι τὰ δίκαια, id eſt,an ignoratis q̃ hæc conſuetudo fuerit,prius ſcribere nobis,& ita hinc determinari iuſta.Poſtq̃ itaq; legerant in mea declaratione detractores mei, q̃ obtulerim me omnibus & ſingulis de ſtando iuri & iudicio. Erat utiq; fidei probitatis iuſticiæ referre ad epiſcopum iudicem meum ordinarium,ſi quid alienum a uera theologia commiſiſſem,Niſi forte mei canes obtendãt & iactent ut ſunt ſuper omnes apud ſe glorioſi,q̃ habeant inquiſitorem hæreticæ prauitatis, quare negligendi ſint ab eis epiſcopi, Neſcio,at poteſt eſſe q̃ talem habeant prædicatores Coloniæ qui hoc ſe officio agnominet,quem prouincialis eorum illuc delegauerit reuocareq; poſſit ad libitum.Habent pariter & alia loca, generaliaq; ſtudia inquiſitores ſuos,quod oĩes fideles optare debemus pro ſeueritate cenſuræ in eccleſiæ turbulentos & fidei ſedicioſos. Sed non dubito quin nemo ſit qui per tales putet euacuatas & eneruatas, uel etiam diffiniendo excluſas regulariter eſſe uires reuerendiſſimorũ epiſcoporũ.Palam etiã cõſtat, q̃ nullus inquiſitor hæreticæ prauitatis de iure cõmuni autoritatem aliquã,maioritaté iuriſdictioné aut cognoſcẽdi poteſtaté habeat in negocio fidei catholicæ, ſuper hæreſi ſuſpicione,receptatiõe,defenſione aut fautoria, ubi & qñ nõ eſt manifeſtũ q̃ ſit hæreſis expreſſa & explicite condemnata.Multo minus pertinet ad inquiſitoré de his quæ nõ ſunt hæretica ,ſed tñ piarum auriũ offenſiua,ſeu etiã ſcandaloſa,In illis eñ dioceſanorũ ordinaria eſt cognitio,quod nõ modo iuris ſed etiã theologiæ ſcribũt,ſentiunt & tenẽt doctores.De meo aũt cõſilio nihil ultra ægre tulerunt aduerſarii,niſi q̃(ut uerbis eorũ utar)inſeruerim hinc indepropoſitiones ſcãdaloſas,male ſonãtes,& piarũ auriũ offenſiuas, Cui addũt Colonienſes in epiſtola collegialiter ad me data Coloniæ die ſecunda mẽſis Ianuarii.Anno M.D.XII.ſub decanatus eorũ ſigillo, q̃ per ſcripta mea effectũ ſit,ut me catholicũ eccleſiæ uerũ & obedienté filiũ reputẽt & reputabũt,ſi quod uulgo incaute ſparſerim recolligere ſtudeã,& lapides tollã,qbus alii in uia dei ſint offenſi,Quo ſermone, qb⁹ uerbis,qbus literis & ſigillo ſuo authẽtico,nullã me icurriſſe ſpecié hæreſis inſimulãt,ſed catholicũ & obedienté eccleſiæ filiũ me reputãt & reputabũt,tñmodo ut lapides tollã,qb.alii ut aiũt in uia dei ſũt offenſi.Offendere aũt in ſermõe nõ prauitatis neq; crimĩs eſt,ſed impfectionis.In multis eñ ut inqt Iacob⁹ apoſtolus offendim⁹ oẽs,

Literæ Coloniẽſiũ.

Siquis in uerbo non offendit hic perfectus est uir, Quod cum ita sit, necessarium uideri arbitrabimur, si qui fuissent ut sunt qui pacē odiunt, & disceptationes impudenter amant, saltem ab illis ea de re ad episcopum fuisse referendum, siue nocens reus esset siue innocēs. Sic beatus Marcellus tanq̃ fuisset in christum impius ab aduersariis Iulio pontifici denunciatus, & causa cognita fuit absolutus. Sic Athanasius ille sanctissimus ac si fuisset sacrilegus & homicida episcopis delatus, & per concilium Sardicense honori atq; famæ restitutus fuit. Sic beatissimus Dionysius Alexandrinus Arianorum fautor insimulat⁹, ac Arius ignominioso nomine uocatus, episcopis primum, deinde Iulio papæ, qui tum contra Sabellianos librum composuit postulatus est reus, quia in epistola quadam ad Euphranorē & Ammonium scripserat filium dei esse κτίσμα id est creaturam, de quo in sapientia legitur. Prior omnium creata est sapientia, & esse quoq; ποίημα id est opus seu facturam, sicut est uitis agricolæ iuxta christi sermonem. Et ut Paulus loquitur. Qui fidelis est ei qui fecit illū, quibus uerbis homousion negare uidebatur. Sed quum in aliis epistolis se ipsum mentemq; suam declarasset contra Sabellizantes hæc a se scripta fuisse, ne filium crederent esse patrem, ad quod persuadendū omnia christi citasset humana, dedissetq; suæ declarationis librum, cui titulus extabat ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας, nec rem ipsam asserens, nec dogma defendens, sed mentem & intelligentiam a suspicione liberans, receptus est cum tanta beneuolentia & fidei commendatione a patribus, quando fraterna caritas uigebat in theologis, ut pro eo ipse quoq; Athanasius theologus contra detractores illius singulare defensionis uolumen conscriberet, qui liber adhuc penes nos est & græce legitur, ubi idem S. Athanasi⁹ docet, ἵνα μὴ τὰς λέξεις, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν τοῦ γράφοντος κρίνωσι, id est, ut non uerba sed mentem & sentētiā scribentis iudicent, τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἀπολογία αὐτοῦ δείκνυσι hoc eñ apologia eius demōstrat, per quā quid uerbis suis enūciare uoluerit, & quomodo fuerit eius sermo iuxta ipsius præcōceptā uolūtatē intelligendus declarauit. Quis enim hominū scit quæ sint hominis? nisi spiritus hominis qui est in ipso, inquit Paulus ad Corinthios epistola prima, Cum non intentio uerbis sed uerba debeant intentioni deseruire Quis nanq; proferens cēseatur talis animi fuisse, qualia uerba sonant, tamen si ex circūstantiis uel alias appareat cōtrarium, nō

Declaratio a quo

ſtatur uerbis ſed menti ut eſt in deciſione dominorum de Rota.D.CCC.LXXV.In antiquis, & ſi de mente dubitatur, ſemper in omni gente & omni ætate recepta fuit dicentis declaratio, a cuius animo res dependebat,nulla impediẽte temporis præſcriptione. Vnde Metiano autore lex iſta promulgatur, in ambiguis oratiõibus maxime ſententiam ſpectandam eius eſſe qui eas protuliſſet,præſertim in mitiorem partem,& ut res ualeat,cum id uerborũ tenor admittat. Vis potentiſſime imperator illud experiri de antiquiſſima natione Iudaica,Nam primus hebræorum Abraham cuius nos eſſe filios gaudemus,ut in ſacra ſcriptura legiť, de Sara uxore ſua dixit inter ignotos & extraneos ꝙ ſoror eius eſſet,aitq; ad eam, In oĩ loco ad quẽ ingrediemur dices ꝙ frater tuus ſim. Qua opinione ductus Abimelech rex,accepit ſibi Saram,quem deus reprehendebat grauiter admonens ꝙ haberet maritum. Reſpondit Abimelech,Nonne ipſe dixit mihi ſoror mea eſt, & ipſa ait frater meus eſt. Dixitq; ad Abrahã, Quæ non debuiſti facere feciſti nobis,Tunc declarauit mentem ſuam Abraham,& quid uerbis ſuis ſenſiſſet oſtendit,ne mendacii reus notaretur,Confeſſus eſt enim ꝙ uxor ſua eſſet, ſed timore mortis appellatam a ſe ſororem,ut autem poſſet ita interpretari ꝙ uerum dixiſſet,& ſcandalum uitari,hanc fecit declarationem. Erat nanq; Sara cuiuſdam Aran filia ex altera matre fratris ſui,qui gradus matrimonii nondum fuit prohibitus,intẽtionem igitur hanc fuiſſe ſuam indicauit,ꝙ cum eſſet Sara patris ſui neptis,recte quoq; filia illius diceretur,ut Calliſtratus iuriſconſultus affirmat, tametſi ea lex ceſſet in locis ubi talis appellatio non eſt in conſuetudine. Quia uero filiã uocari liceret patris ſui,cuius & ipſe filius eſſet, ratiocinabatur Sarã nominari poſſe ſororem ſuã,quanq̃ uxor erat. Quis igitur ſanæ mẽtis potuiſſet illum poſt tam euidentem declarationẽ cogere ad reuocationem: perinde ac eſſet mentitus,& ſcandali occaſionem præbuiſſet,cui obſtaret,quod in canone ſcribitur ſecundum Auguſtinũ xxii.q.ii.quæritur, Vbi tam probus uir excuſatur, quia ream linguã non facit niſi rea mens,quare ſcandalum Abimelech nõ uitio proferentis,ſed negligentia præſumẽtis accidit, qui ſi ante perſcrutatus fuiſſet mentem Abrahæ,& ſecum prius de negocio fuiſſet locutus ſicut poſtea fecit,non dubium quin ex patriarchæ uerbis non fuiſſet ſcandalizatus. Ambulemus ad nouum teſtamentum. Et ſcribit Lu-

cas in libro suo secundo q̄ dux noster Paulus ad Hanannian princi
pem sacerdotum illic omnibus notum dixerit, Percutiet te deus pa-
ries dealbate. Cumq̃ ab astantibus reprehenderet q̄ summū sacer-
dotem dei malediceret, declarauit mentē suam q̄ non fuerit uolun
tatis suæ principi mala imprecari, cum sciret scriptum esse. Principē
populi tui nō maledices. Sed quia nesciuerit Hanannian esse princi
pem sacerdotum, hac declaratione se purgauit, Eiuscemodi multa
licet reperire in biblia. Quare pergamus ad gentes, & ecce antiquissi
mus græcorū scriptor Homerus ut a futuris mastigiis reprehensione
uacaret, optima ratiōe declarauit se nō interfuisse rebus gestis quas
scripserat, sed eas auditu tm̄ accepisse, ait enim in libro ii. iliados sic,
ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν οὐδέ τι ἴδμεν.
id est, Nos autē gloriā tm̄ audiuimus neq̃ quicq̄ scimus, Et Herodo-
tus græcus autor musarum uolumine septimo declarationē intenti
onis suæ protestatur, extendens eam ad omnia sua scripta sic, ἐγὼ δὲ
ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαί γε μὴν οὐ παντάπασιν ὀφείλω, καὶ
μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἐχέτω ἐς πάντα τὸν λόγον. id est. Ego uero quæ dicū
tur debeo dicere, credere autem nō omnino omnibus debeo, & iste
sermo mihi obtineat in uniuersum librū. Veniamus ad Romanos
qui latini dicūtur, & apud Suetonium in historiis Cai cæsaris dicta
toris extat quod & Plutarchus in Catone confirmat Decium Sylla-
num consulem designatum non piguisse sententiā suam quam dixe
rat de coniuratis & sociis Catilinæ q̄ essent ultimo supplicio affici-
endi, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire. Declarauit em̄
se per ultimum supplicium intellexisse carcerem, non autem mor-
tem, ut quidam grauius sentientes accipiebant, qm̄ inquit carcer ro-
mano uiro ultimum supplicium est, talem enim iurisconsulti mor
tem ciuilem nominant. Vides maxime Cæsar & qui in consilio estis
illustrissimi proceres me rem non nouam nec inauditam sed omni
fere nationi consuetam & constituti loco acceptam fecisse, ut consi
lii mei declarationem ignorantibus quidem lucem, malignantibus
autem scutum prætenderem, cum nihil meorum contra ueritatem
& ecclesiam sit, si recte beneq̃ fuerit intellectū, ac non hostiliter per-
uersum. Atq̃ alii plane interuallo aliquo, at ego cōfestim moxq̃, ut
sarcinulas componere licuit, absq̃ sollicitatore siue quouis petente
aut postulante. Sumq̃ non solum consuetudinem ac mores populo

rum secutus, uerum etiam iura & constitutiones cōmunes, licet non consyderādo particularia statuta facultatis theologicæ si quæ sunt quæ & me non ligant & ignorare impune ualeo, Hæc aūt est iurispe ritorum sententia cōmunis in non limitatis ab ecclesia, ꝙ non solū in foro animæ sed & in quasi foro animæ credendum sit declaranti se & uoluntatem suam confitenti. Dicitur autem quasi forus animæ quando quis non accusatur, nec inquiritur nec denunciatᷣ, sed spon te ac ultroneo nulla extrinsecus ratione cogente, pro salute animæ suæ ac aliorum, declarat mentem suam & uoluntatem. Vnde legisla tor Vlpianus in libro digestorū de iudiciis sic ait. Si quis intentione ambigua uel oratione usus sit, id quod utilius ei est accipiēdum est. Neq̧ hoc de me ipso solum aut quolibet loquente statuitur, uerum & de omnibus uerba alterius & sermonem interpretantibus. Est em̄ uniuersalis iureconsultorum theoria hæc, Quando actus potest dici uel geri eo modo quo dicens uel gerens incidat in delictum uel pœ nam & eo modo quo non incidat, semper debet interpretari eo mo do ut non incidat in pœnam uel delictum. Quare sine acerbitate ac ceptanda est dicentis declaratio, maxime in cōsiliis principum aut sociorum, ubi totum quod dicitur & totum quod declaratur, in ar bitrium collocatur alienum, ut cum olim Agamemnon in exerci tu destructis & perditis munitionibus græcorum daret cōsilium ne à Troianis caperentur, ꝙ naues à litore in altum noctu deducerent, q̄m esset fuga captiuitate utilior. Eamq̧ sententiam effœminati cu iusdam timoris nutricem contumeliosis etiam argumentis coram electissimis græcorū ducibus impugnaret Vlysses legitur ita se Aga memnon declarasse. Non esse neq̧ fuisse mentem aut uoluntatem suam ut græci huic suo consilio parerent inuiti, sed ea in medium conferre uoluisse, ut postquam iuuenes & senes suam quisq̧ sententi am dixisset, id obtineret quod una concluderent. Id ita legimus in Iliados uolumine quarto decimo. Sic de meo cōsilio arbitrandum est, quod de cremandis iudæorum libris tuæ maiestati proposue ram, reseruans in fine conclusionem eius archicancellario tuo & ec clesiæ catholicæ, cum solenni protestatione, nihil me uelle scripsisse nisi quod ab illustrissimo Archepiscopo & sācta christi ecclesia esset receptum & approbatum. Quæ cōsilii mei extrema uerba plane in dicant ac luce clarius ostendunt id quod scripsi, nō fuisse a me tanq̄

fides orthodoxa creditũ, affirmatum & assertum, sed in modũ opi/nionis cum patientia oppositi probabiliter expositum, cuius cõclusionem in alterius contulerim uoluntatem. Ita in consessu principis uniuersa omnium consiliariorum uirorum consilia & quæcũq; consulendo apud semetipsos concludunt; intelliguntur & intelligi debẽt non aliter q̃ argumẽta probabilia. Quia omniũ illorũ uota semper referunt & referẽda sunt in principis acceptationẽ, determinationẽ, approbationem, arbitrium atq; nutum. Ita iliados viiii. Nestor prudentissimus, de cuius ore dulcior melle fluebat oratio ad re/gem loquitur hæc uerba.

Ἀτρείδη κύδιστε ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
Ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ᾽ ἄρξομαι, οὕνεκα πολλῶν
Λαῶν ἐσσὶ ἄναξ, καί τοι Ζεὺς ἐγγυάλιξε
Σκῆπτρόν τ᾽ ἠδὲ θέμιστας, ἵνα σφίσι βουλεύησθα,
Τῶ σε χρὴ περὶ μὲν φάσθαι ἔπος ἠδ᾽ ἐπακοῦσαι
Κρηῆναι δὲ καὶ ἄλλῳ ὅτ᾽ ἄν τινα θυμὸς ἀνώγῃ
Εἰπεῖν εἰς ἀγαθὸν, σέο δ᾽ ἕξεται ὅττι κεν ἄρχῃ

id est. Atrida gloriose rex uirorum Agamemnon, in te quidem desinam, teq; incipiam Propterea q multorum populorum es rex, & ti/bi Iupiter præbuit sceptrũ atq; iusticias ut ipsis cõsulas. Ideo te oportet quidem fari sermonem atq; audire, auscultare autem alteri; quando aliquem animus impellit dicere ad bonũ, tui aũt habebit quic/quid obtinuerit. Ex quo heroico diuini Homeri dogmate consueuimus dicere quotquot in consiliis regum aut principũ sedemus, conceptas nobis opiniones nos uelle depromere, nihilominus quid optimum sit principi reseruantes. Omnis em̃ consilii cõclusio principis est, non consulũ, ait ergo. Tuum erit quod obtinet, nam tale consiliũ appellant nostri camerariũ, in quo solum dolus manifestus sed neq; culpa nec imperitia uenit redarguenda, at secus in consilio iudiciario, ubi non tm̃ dolus sed etiam culpa, uel imperitia condemnatur. Permultũ igitur refert officium consulẽdi assumas in iudicio, an dignitatẽ in principis consessu, quod iuriscõsulti memori mente post Ioannem Andreæ in additione speculi de requisitione consilii notauerunt, qm̃ omnes silentiariorũ conclusiones non sunt nisi sentẽtiæ opinabiles, quarũ assertio in principis confertur assensum. Illud imitatus ego pariter ab initio consilii mei in lingua germanica sic scri

psi. Quis ego me tantæ causæ quæ utilitatē ecclesiæ & imperatoriæ maiestatis honorē concernit imparem agnoscā & iudicem, tñ propter debitam obedientiā magis elegi apud uniuersos insipiens q̃ inobediens existimari. Ideo uelim minutam & exilem illam intelligentiam meam ad quæstionem propositā in scriptis dare. Conclusi aūt teutonice sic, Illustrissime princeps uolo hæc scripta & opiniones meas uestræ clementiæ tanq̃ archepiscopo meo subiecisse, & aliter nihil scripsisse q̃ quod per uestram clementiā & sanctam christianā ecclesiam fuerit admissum siue receptū. Disputata uero mox subsequentia incepi his uerbis, pauca subternotabo argumenta, quæ possent scholastice in contrarium obiici; cum eorū breuissimis solutionibus, ex quibus cōstabit fidem ecclesiæ pariter esse fidem meam. In cuius fine sic posui, Hæc ego Ioannes Reuchlin Phorcensis LL. doctor & Sueuiæ triumuir, pro euidētiori declaratione mētis meæ scripsi, quæ sanctæ ecclesiæ & eius præsuli, summo uniuersisq; quorum interest offero, pie legenda & corrigenda, paratus stare sententiæ cuiuslibet melius sentiētis, Et in fine declarationis meæ uulgaris in uernacula nostra lingua sic scripsi, q; eandem declarationē ideo sponte libere atq; libenter publicauerim, ut possit cognosci propositi mei & uoluntatis semper fuisse & esse in consilio meo & alias ubiq;, non aliter credere q̃ sicut credit ecclesia christiana. Propterea ego præfatus Ioannes Reuchlin LL. imperialiū doctor trado & subiicio hæc mea scripta sanctissimo patri domino papæ & omnibus eius negocii potestatē habentibus, paterne & cum fraterna caritate legenda, corrigenda & melioranda, Quia paratus sum à quolibet qui melius intelligit erudiri & corrigi ad quod me obtulisse hic uolo, die xxii. Martii anno M.D.XII. Eiuscemodi uerba mea omnia & singula tūc promulgata quid aliud indicant q̃ nihil me asseruisse temere, nihil tenuisse, nihil asserere nihil tenere nisi quod tenet ecclesia. Nemo autem ad hodiernū etiā diem immo nemo usq; in hanc horā fide dignus uenit, q ostēderet quod ego assertiue scripsi me credere & tenere, illius contrariū credere ecclesiam, si scripta mea non peruertant. Quinimo indagine multa & acri diligentia feci apud eminentissime doctos in theologia & philosophia, supra modum probos uiros, non illius dico non illius Coloniensis factionis, sed apud probos, singularē pro serenanda conscientia inquisitionē, ne in ullo uincibili

errore detinerer. Quis ergo sine uerecundia? quis absq; rubore? quis citra mendaciū dicere aut scribere potest? q ego præter christianæ pietatis religiosam modestiā impiæ gentis iudaicæ feralem sectam, fidem, magistros & libros commendare uisus sim, a quo tm̄ ego ipse absum, quantū calumniator leuissimus a probitate, Nunq̄ em̄ turpe laudaui, nunq̄ honestum uituperaui, non personarū acceptor fui sed legis æstimator, nemini blanditus sum, sed quæ uera esse probabiliter opinor deprompsi. At sit ne uerū an falsum quod opinatus sum, & adhuc sine pertinacia opinor, illud ad episcoporū & ecclesiæ retuli examen & arbitrium, Cum igitur in causa nondum ab ecclesia determinata de libris iudæorum comburendis scripsi quæ sensi sub correctione ecclesiæ, credens eam contrariū non credere, sine culpabili negligentia, uenatus latenté ueritaté argumentis quibuslibet citra p̄iudicium melius sentientis, paratus corrigere omne illud cuius contrariū mihi ostenditur, ecclesiam catholicā credere diligēter etiam quærenti, quod tamé nemo adhuc mihi ueraciter ostendit, certū est q a culpa uaco, q nullū crimen admisi, quinimmo non peccaui, & nūc ne pecco quidé, puerilibus sophismatibus istorum Coloniensium calumniatorū meorum & argumétis anilibus super falso & iniuria fundatis, ac multo ante tépore in meis declarationibus chalcographice publicatis, per me solutis & resolutis minime credés. Nō em̄ sunt uere theologi quibus sit credendū, non tanto & tam preciosо theologiæ nomine digni, qui non theologos sed uilissimos scurras, turpissimos blacterones, infames scænicosq; detractores imitantur, impingentes crimé non peccanti, & concionibus sediciose concitatis, innocenti mihi qui eos qualibet data opera nusq̄ & nunq̄ lædere uoluissem, uel uerbo uel opere, student famā denigrare, conflare inuidiam, sibiipsis per hoc imperitorū hoīm rumusculos aucupari. Si essent uere theologi aut ueri theologi decebat eos cōtra meas positiōes si quas assertiue dixissem ac tenuissem, uel de cathedra uel in puluere magistraliter arguere, pugnare rationibus, non cōtumeliis, certare sententiis pro consuetudine honesta omniū aliarum uniuersitatū, atq; moribus laude dignis galliæ, italiæ & germanorū, & tulissem utiq; patiēter, quotidie em̄ oriūtur opiniones doctorū contrariæ, & partes faciunt in scholis, ac citra iniuriā & præter schisma fraternitatis, quia q̄sq; proprio ingenio cōfisus, ratione sua debellat

alterius rationem. Sed nemo bonus, nemo probus, nemo uita, & hoc cæli aere dignus quem spirat, nemo inter hoies tolerandus, ad illud leuitatis & nequitiæ deuenit, ut propterea integræ famæ uirũ crimi netur conuiciis, opprobriis contaminet, iudicet sine iudicio, cõdem net sine iurisdictione, & proscribat sine autoritate. Sicut isti mei nõ anseres qui clamantes non nocent sed canes qui clamantes mordẽt; isti cerberi, istæ furiæ infernales Coloniẽses theologistæ obtrectato- res mei patrarũt, qui nihil de suo ingenio in me protulerũt nisi atro ces iniurias. Quod ut cognoscas Max. æmiliane imperator fœlicissi me, omniũ primũ qñ consiliũ meũ in publicũ edere oportuit, simul una edidi quoq; egoipse & non alius cõtra meipsum diuersi generis argumẽta per q̃plurima & uaria enthymemata, ut prima specie ad- uersari scriptis meis uisa ut fieri solet, quibus breuissimas adiunxi so lutiones, sperãs doctis iisdẽmq; probis tanq̃ intelligentibus & bonæ uoluntatis hoibus satisfacere, ne quis putaret ab ecclesia me uoluisse uel in uno atomo deuiare. Eisdem Cæsar optime solis meis argumẽ tis à me disputãdi & pusillos à scãdalo præseruandi gr̃a productis & non aliis licet qñq; alteratis isti Colonienses detractores mei in hoc suo cõtra me libello famoso utunť, nihil de suis scientiarũ promptu ariis afferẽtes, præter solã linguacitatẽ, per quã ex concordantiis ma ioribus bibliæ necnon puerilibus bacchantũ reportatis suas nugas ampliauerũt, & pinxerũt sinopide aniliũ contentionũ, manifeste bo na retorquẽtes in malũ, & omnia in peius interpretãtes, ut ille qui cũ triginta dierũ essent cum hoste pactæ induciæ, noctu populabatur agros, q dierũ essent pactæ non noctium induciæ, Hanc & similẽ ex- positionẽ gentilis ille infidelis Cicero in officiis maxime detestatur, quanto magis nos christiani abominabimur immo abhorrebimus tale genus nocentissimi uaframenti, tanq̃ humanitati contrariũ. Cæ tera quæ opponũt mea sũt spicula, & meæ pharetræ tela, prius a me retusa & obtusa, ante dissoluta & præfracta omnia. Quo patet q̃ mi- serrimi ingenii sint aduersarii mei Coloniẽses, qui nullis a se inueni endis sed tm̃ a me inuentis mea oppugnãt, & his solũ quæ multo pri us ostendi ad euertendã intentionẽ consilii mei esse imbecilla & in- ualida. Nullũ eñi argumentũ est illorũ quod a me nõ fuerit ante re- pulsum atq; solutũ, quia ego ipse illorũ adducẽdo autor sum, & mei detractores a me illa sibi mendicando usurparũt. Neq; est ullum so- phisma quod nõ possit si quid sibi hodierna die cõtra me finxerint,

per disputationis meæ solutiones & per uulgarem meam declarationem repelli atq; resolui. Vellem Cæsar experimentum sumeres, sed tāta tua maiestas & amplitudo animi longe maioribus reipub, christianæ opportunitatibus reseruata, iuste harum infantium neniarū tædio afficitur. Quare obsecro ex tuis alicui demandes audiendum tam scholare negocium, cui primo consilium meum proponatur. Secundo mea disputatio interpretetur. Tertio uulgaris mea declaratio legatur. Quo inclyte Cæsar & quotquot estis auditores alii per noscatis tam lucide cuncta, tam clare omnia, tam extrichate singula consilii mei uerba & sententias in disputatis meis latinis & in uulgari declaratione alemannica longe prius & ante multo q̃ Colonienses professores uel persossores potius hoc scelus nepharium calūniandi aduersus me instituissent, memetipsum ultroneo delectu tota cum animi mei libertate ac mea sponte in omnium hominū oculos & aures ꝓtulisse, atq; tali moderamine tāta æquabilitate immo tanta rectitudine declarasse singulariter singula, ut a scriptis meis nemo bonus, pius, fidelis posset scandalizari quantūcunq; simplex. Fateor autem ꝙ auaritia excæcati liuore odio & superbia permoti, homines inhumani & impii facile quocunq; etiam optimo scandalizentur, sicut & scandalizabantur ex denario conducti. Et multi adhuc scandalizantur ex nouissimo, qui una hora laborauit, & tn̄ recepit quantū primi qui portauerunt pondus diei & æstus, quia ipsi mali sunt quorum oculus nequā est, qm̄ ego bonus sum. Ex quorū corde malo uisus extra mittendo cum Platone, non intus suscipiēdo cū Aristotele generatur, Sicut ictericis in more est, omnia quæ uident crocea putant, etiam si albissima sint, qui eis color non ab obiecto externo, sed à morbi uitio interno cōcipitur. Sic posset aliquid meorum forte offensiuum uideri non piarum aurium, sed surdorum auri cupidorum aut aliter hominum impiissimorum, quod & christo contigit, ut docente eo conterranei & compopulares in patria dicerent. Vnde huic hæc omnia, & scandalizabantur in eo, ut est in Mathæi & Marci euangelio. Si doctrina magistri mei christi scandalizauit impios, quid non mihi discipulo illius euangelico metuendū fuit à Coloniensibus istis? quorum nemo pius, immo nemo uir bonus autore Luciano dici potest qui calumniam infert. Vnde perspicis facile Cæsar illos ad deferendū me nō esse motos (ut false iactāt)

zelo fidei, quæ declarationibus meis salua integra & incontamina-ta est & fuit. Deniq; quotocuiq; non suspecta, quin adhuc pio & pa-terno iudicio pontificum subiecta, sed magis emulatione perfidiæ ac opprimendi mei desyderio & nocendi uoluntate, quod nisi esset, certe petitionem & oblationem illam meam iuri rationi & æquita ti naturali consonam per literas meas super exhortatione illorũ co ram eis à me factam non respuissent, At quid prohibet quin profe-ro nostri amborum utrinq; scripta, quibus intueri licebit, quid illi à me petierint, quid ego illis receperim. Nam in epistola Coloniensiũ collegialiter ad me data secunda mensis Ianuarii Anno .M.D.XII. Literæ sub decanatus eorum sigillo post declarationes meas simul cum cõ Colo-silio editas, tum primum cœperũt ad me scribere his uerbis. Verum niẽsiũ quia te scripsisti non meminisse ubi nam speciatim scandali occasi onem præstitisses, aut scripturas exposuisses aliter q̃ patiatur intelle ctus ecclesiæ, iccirco literis his nostris illorum indicem implicatum transmittimus, in quo adnotatæ habentur propositiones & allegati ones sparsim per te ex scriptura sacra & ex utroq; iure impertinenter allatæ, super quibus ut nobis uisum est in defensione tua latine edi-ta ac consultationi iuncta non satis pro fidei tuæ synceritate te ex-purgasti. Quare petimus ut per tua scripta mentem tuam latius de-uelando nos informes, aut exemplo humilis & sapientis Augustini palinodiam cantãdo retractes. Audis Cæsar eos tm̃modo indicem quarundam propositionum quas non ingenio proprio sed ex meis disputatis quæ cũ meis argumentis & solutionibus præ oculis & ma nibus habebant excerpserunt, nihilq; præterea uel parum aliud mi hi ut scribunt petenti misisse. Ad quæ per alternam epistolam datã ex Stutgardia vi. Kalen. Februarias anno eodem inter cætera respõ di sic, Latere non potest sed seipsam plane ostendit ingens uirtus hu militatis uestræ, qui ut unanimes idẽ ipsum sentiamus nihil per con tentionem neq; per inanem gloriam, in uera quidem humilitate à me poscitis ulteriorem informationem. Ego uero agnoscẽs ingenii mei tenuitatem quod sentio q̃ sit exiguum, explicare theologicas subtilitates mihi tanq̃ laico & quidem digamo temere non arroga uero, cui explicationes fidei & singulares eius decisiones recte lice-bit sine culpa ignorare. Defero autem omnem huiuscemodi hono rẽ excellentissimæ facultati uestræ, paratus nunc & semper ubicũq;

Literæ Ioãnis Reuchlin

errauerim benigne potius corrigi in misericordia à iusto, q̃ ut caput meum impinguet oleum peccatoris. Quod ex eo maxime patere potest, quia cum iam ex libello Ioannis Pfefferkorn intellexeram quosdam pusillos forsan & minus perfectos scandalum potuisse pati, occasione consilii mei antea per renunciatores publicati, tñ mox ipse ego a nemine adhortatus coactus aut requisitus mētem meam declaraui latine. Paratus tunc easdem de clarationes in lingua uernacula & uulgari edere, nisi breuitate temporis & impressoris impedimento fuissem retardatus, ad quod etiā hodie paratus existo, Inde sperās probabiliter ꝙ per eas erigerentur si qui forte cecidissent, nec de cætero casum paterentur qui starent. Quia uero uberiorē declarationem desyderatis, facile intelligo me propositi mei finem nō esse consecutum. Vt igitur & petitioni uestræ pro mea uirili satisfaciam, & circuitus uitentur inanes, & itineris longi uaria caueātur discrimina, simulq́ inutiles expēsæ ac superuacui labores hinc & inde tollantur, uestrum omni laude dignissimum & ornatissimum collegium oro atq́ obsecro & ab uniuersis uobis q̃ humilime ita peto, ut maiore cura, maiore studio nullo modo possim, ut uos ipsi ad me dare quas desyderatis siue nouas seu ueterum extensiuas declarationes (dum quid cui satis sit nescio) easdémq́ cum proprio nuncio etiam meis expensis mihi transmittere pro fraterna caritate dignemini, ut illis uisis sollicite cogitemus in alterutrum seruare unitatē spiritus in uinculo pacis, ut idem sapiamus & in eadem permaneamus regula, ad reædificationem offensorum, & famæ meæ permanentiā & deuotionis uestræ præconium. Hæc sunt quæ collegio professorū theologiæ Coloniēsium ad eorum epistolam rescripsi in forma. Ex quibus amborum literis optime cæsar iam factus es certior, aduersarios meos (quos esse putaui uiros probos, honestos & omni laude dignissimos, sed me plurimū fefellit opinio, falláxq́ rumor existimationem de illis meam & multorum aliorum decepit) longe post mentis meæ declarationem simul cum consilio publicatam, nihil ad me nisi quasdam quas appellant propositiones, tametsi crebro ab eisdē falsatas, tamen & pro pessimis excerptas, inermes nudas & nullis argumētis, nulla ipsorum oppositione impugnatas, absq́ paternis præceptionibus obiter misisse, quas uolebant nominari lapides de uia tollendos, non ostendentes ut debuissent qua ratione illæ propositi

ones offenderent,aut qua turpitudine occasionem præstarét ruinæ, aut si quod scandalum ut aiebant,uel ex meis scriptis uel aliorū uel sua proditione fuisset ortum,qua saltem doctrina sana,qua scribēdi aut dicendi figura,qua uerborum forma tales lapides tollerentur, & in summa quid explicite credendum esset,quid non credendū.Non satis erat dicere hoc est scandalosum,& hoc est aurium piarū offensiuum,ergo tolle,aufer,dele,reuoca.Quod enim ut inquit S.Augustinus,neq; contra fidē catholicā, neq; cōtra bonos mores esse conuincitur,indifferenter est habendum. Vbi notandum est hoc uerbū cōuincitur,quod Augustinus non frustra posuit.Debebāt itaq; propositiones per eos quomodocūq; excerptas saltem inter nos prius fraterne conuincere ore uel scripto,ꝙ contrariū determinasset uel cōsueuisset ecclesia,uel ꝙ sanctarum scripturarū autoritas contradiceret,uel ꝙ sacrorum conciliorū statuta repugnarent, tunc em̄ sine ulla dubitatione ut idem scribit Augustinus quæ scripta fuissent existimarentur resecanda.Quod autem cum non fecerint, nonne clarius sole uides cæsar? ꝙ contra euangelicā dilectionem isti sacerdotes & deuotionarii optauerint & uoluerint ruinam meam potius q̄ stabilitatem,& perniciem plus q̄ salutem,& ignominiam magis q̄ nomen bonum, immo turpissimum interitum pro uita laudabili. Ad illud autem quid deniq; potuit a me fieri commodius ad humanitatem,ad pietatem,ad fidem, quid ad uota obtemperātius? quid ad correctionem humilius? si quid corrigēdum fuisset ,q̄ ab aduersariis petere,ut ipsimet ipsi mihi formam præscriberēt,per quā sicut desyderabant uel latiore informatione uel Augustinana palinodia sibi satisfieri potuisset. Quod utiq; inhumanum erat & theologos & sacerdotes negare laico,qui explicare subtilitates theologicas non tenetur.Sane turpe negare fuit,quod ultro mihi offerre decebat,quod alia generalia studia & uniuersitates,quod sacrosancta concilia nulli unquā etiam in hæresim lapso denegasse inueniuntur,à quo ego tamē uitio dei gratia semper fui & sum eroq; in perpetuum alienus, Absit enim à me toto uitæ meæ tempore quicq̄ siue magnum seu minutum,uel ne atomo quidem par credere,nisi & quod & qualiter sancta mater credit ecclesia. Concilium autem generale tertium quod sub Celestino papa & Theodosio imperatore celebratum est lapso in perfidiam Nestorio,prius determinationem centū & quin-

quaginta patrum simul & typum & formã erroris sui abnegandi per Cyrillum Alexandriæ archepiscopum honestissimo cũ literarũ moderamine præscriptam miserunt. Cuius epistolæ salutatio hæc fuit τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ συλλειτουργῷ Νεστορίῳ κύριλλος καὶ ἡ συνελθοῦσα σύνοδος ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς διοικήσεως ἐν κυρίῳ χαίρειν, id est. Reuerẽdissimo & deo. amabilissimo comministro Nestorio Cyrillus & conueniens concilium in Alexandria ex Ægyptiaca diocesi in domino saluere. Et in eius narratiõe sic, ὑπετάξαμεν δὲ τούτοις ἡμῶν τοῖς γράμμασιν ἅ τε δεῖ φρονεῖν καὶ διδάσκειν, καὶ ὧν ἀπέχεσθαι προσήκει. id est. Subiunximus autem his nostris scriptis quæ oportet sapere & docere, & quibus abstinere conuenit. Circa finem tum etiam sic scriptũ fuit, ἀλλ' ἐστὶν ἀναγκαῖα ἀναθεματίσαι τὴν σὴν εὐλάβειαν, ὑποτέτακται τῇ δὲ ἡμῶν ἐπιστολῇ, id est, quæ autem sunt necessaria execrare tuam reuerentiã subiuncta sunt huic nostræ epistolæ. Hæc est Cæsar uera forma etiam perfidis & nocentibus qualis ego nõ sum neq̃ fui unq̃ scribendi, docendi & monendi cum fraterna caritate, absq̃ diminutione honoris, priusq̃ ut ethnicus quispiam & publicanus habeatur. Hic enĩ doctissimi & sanctissimi patres determinãt ante quid sit sentiendum, & qualiter cum iugi & nõ intermissa præfatione honoris, Deinde quid sit reiiciendum, & interea eum nihilominus appellant theophilestaton id est deo amabilissimũ, cui & saluere dicũt quod mihi Colonienses theologistæ nullis meis demeritis præcedẽtibus ex singulari superbia sua & odio non dixerunt neq̃ scripserũt, sed magis post iniuriosas suas literas humilitati meæ conuicia miserunt. Qua in re compassione quadam miserendũ esset tam antiquæ scholæ facultatis theologicæ Coloniensiũ, quæ forte ut annosis accidit senio desipere incipit delirare ac dementare. Prius solebãt theologi opiniones & propositiones rationabiliter & scholastice impugnare. Nunc isti Colonienses postq̃ deficiunt in cerebro, & minuuntur ingenio & surdescunt auribus & eluscant̃ oculis, incipiunt muliercularum more conuiciis disputare, atq̃ mimorũ infamiũ & scænicorum instar actus hominum mordere, non ponderantes quid sit scriptum, sed quid scriptor, non quid opus sed autor, non quid consilium sed consul, & desertis literis literatorem persequũtur, quia facilius est detrahere honori, q̃ honorifice disputare, istud ueræ scientiæ, illud temeritatis & ignorantiæ signũ. Tota igitur metamorpho

scos immutatio Coloniæ facta est Ex Mida asininæ aures, ex scylla canes,ex lycaone lupus,ex arachne aranea uenenosa,ex acheloo an/guis,ex ephyre serpens,& cætera id genus plurima portenta & mon/stra,ut qui habiti sunt antea theologi,nunc merito & potius demeri to theologistæ immo theosophistæ & diabologi appellentur,a dia/bolo,quod uocabulum græcum latine detractorem & criminatorē significat,& quæ prius eorum facultas dicta est, nunc recte nomineē facilitas,immo leuitas.Constat eñ notorie illos esse de facilitate di abologica,quibus non satis erat dixisse hanc & hāc aut quālibet pro positionem esse falsam uel erroneam uel nō admittendā ,uel quod horribilius est scandalosam uel piarū aurium offensiuā; quod olim temerariis scriptis & aperte deuiis ueri theologi consueuerūt etiam cum quadā decora modestia magistraliter opponere. Sed uero ut ardentius in personam meam inueherentur per Arnoldum ut ipse affirmat eorum mandatarium & collegam,addiderunt cum emen tita calumnia turpissimi nebulones hæc etiam quæ sequuntur con/uicia,ꝙ ego ipse libelli autor præter christianæ pietatis religiosam modestiam impiæ huius gentis feralem sectam fidem magistros & libros commendare uisus sim, Qꝫ thalmud ac alia iudæorū impro ba & infamia commenta iudæis saluare uoluerim, ꝙ iudæos adula torie deceperim,ꝙ ego scriptor uelamine iudæorum facies obuela uerim,ꝙ iudæos defenderim,ꝙ usuras eorum coner utcunqꝫ excusa re,ꝙ minus reuerēter de scriptoribus catholicis senserim, ꝙ fidei re uerentiæ non satisfecerim, ꝙ pia corda christi fidelium uulneraue/rim ego & tergiuersator & excusator & autor timidulus & inconstās Si argumentum ad formam redigam,ꝙ hæresim concludam,ꝙ di cta mea hæresim sapere uidētur,ꝙ quasi cæcutiens in tenebris nesci am ubi sim,ꝙ faciam calumniam ecclesiæ,ꝙ argumentatione tur/batus non satis perspexerim quid soluendo dixerim,ꝙ Paulum fal/so testem induxerim, ꝙ iniuriam apostolo fecerim dum falso eum dixisse quod non dixit affirmauerim, ꝙ parum magnifice senserim de ecclesia catholica,ꝙ cōtra doctrinam christi & apostolorum di cere præsumpserim, ꝙ contra christum & fidem scribentes in iure testes citauerim,ꝙ in christi iniuriam ego nimis licenter ingenium exacuerim.Hæc mendacia manifestaria prauo animo & meditata fraude in me finxerunt. O lex remia,o legis minister imperator, est

Conuicia

hoccine officium theologorum? est ne decus sacerdotum? est ne or
do religiosorũ? est ne omnino christiani aduersus christianũ? Quis
unq̃ à scurra in curiis, a mimo in scænis, a lixa in castris. a meritorio
in baiis, a furcifero in scortis, a flagrione in flagris audiuit similia
obiectari turpissimo alicui & damnoso uiro? qualia isti professores
obiectant innocẽti & eis ignoto mihi, qui eorum neminẽ à die quã
natus sum usq; ad hanc suam calumniã ullo facto uel uerbo ex pro/
posito læserim, Qui in omnium oculis mecum conuersantium non
modo ab opere malo uerum etiam à cõscientiæ suspicione absum,
tanta protectus uitæ integritate ut non uerear si oporteret cum lau/
datissimis ætatis nostræ sine inuidia de uirtute certare, testimonio
clarissimorum & doctissimorum uirorum. Vt autem hanc probita/
tis meæ famam labore uigiliis & multo studio partam ad illos pere
gre allatam, in publico exinanirent & fœdarent, qui fœdant omnia
hypocritæ, potius elegerunt sibi nullo cũ rubore mentiri, & sic omni
bus odiosum me facere q̃ uera dicere, quo me omnes amarent, Ve/
hemens enim suspicio est inclyte Cæsar eos plurimum sperare com
muni omnium odio & populari condemnatione tandem etiã ma/
iestati me tuæ contemptui fore, iuxta legẽ Cassiam & ita in mei con
temptum te illis concessurum fuisse, quod ius publicum & ecclesia/
sticum eis hactenus non cõcessit, ut inquisitione sua illa solenni quã
cupere uidentur aurum a iudæis emungerent. Orandus igitur o Cæ
sar & implorandus mihi es, ut istis hominum pestibus & auariciæ ba
rathris permittas saltem aut certe mandes, comminatione incendii
iudæos concutere, ut eas imperii tui oues glubant non tondant, Su/
mant, auferant, habeãt sibi aurum iudaicum, & ego pacem habebo,
sollicitabunt enim me crebro, quia sollicitat eos quotidie improba
sperati lucri cupiditas. Ergo gentem externam & peregrinam iudæ
orum, quam ante christi natiuitatem magnus Pompeius in dediti/
onem romano imperio recepit, quam ut S. Hieronymus in epistola
ad Galatas scribit Caius cæsar & Octauianus Augustus ille unde tibi
nomen tam late coruscans & tam splendidum propagatur, Et Tibe
rius Augusti successor legibus statuerunt in toto imperii romani or
be posse ritu proprio uiuere, & patriis ceremoniis deseruire, quã An
toninus ut illi, & Gratianus. Valentinianus. Theodosius imperatores
ut nos ipsi legimus ciuitate donarunt, quam Honorius imperator in

tutelam defensionem & securitaté imperii romani suscepit. Tu cæsar tu solus & omniū in catalogo romanorum imperatorū primus, truculentis istorum manibus inquirendam de fide, quá tamen nationem constat fidem nostram nunq̃ tenuisse nec aliqñ assumpsisse, atq; per hoc concutiendam & spoliandam tradas, obsecro & obtestor, ut sentiant uidelicet mea intercessione quem tanti æstimát coram te meaq; præsenti supplicatione impetratum sibi esse q̇ saccos & marsupia sua iudaico auro compleant, a quo tamen Pompeium illum ethnicum & gentilem uictis Hierosolymis pudéter abstinuisse Tullius in oratione pro L. Flacco dixit. Quod certe si precibus meis inclinatus feceris, honorem famæ meæ ut illi putant ablatum libenter restituent, quia tunc propositiones meæ bene sonabūt in auribus suis, sin uero non feceris & q̃ diu non feceris, crede mihi tam diu clamitant & clamabunt, q̇ de iudaico sim fauore suspectus, & q̇ propositiones meæ offendentes aures eorum male sonent, & q̇ non reuerenter senserim de scriptoribus ecclesiasticis id est de Coloniensibus theologistis. Et q̇ parū magnifice senserim de ecclesia id est de istis magistris nostris diabologis, qui gloriosi etiam acephali se ostentát repræsentare ecclesiam. Id q; ubilibet locorum de me diuulgabunt, sicut & hactenus diuulgauerunt, omnibus contemptis legibus & canonibus, insidiantes honori meo & integræ famæ, optimo cuiq; & omnibus ingenue literatis celebratæ, quam labefactare, subruere, opprimere, uincere isti præsumpserunt & intendunt, quemadmodū in euangelio Lucæ scriptum est, q̇ obseruantes miserunt insidiatores qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone & traderent illum principatui & potestati præsidis. Cum auté ut ait Salomon melius sit nomé bonum q̃ diuitiæ multæ, unde præcepit Ecclesiasticus ita dicens. Curā habe de bono nomine, iccirco ædificaui turrim fortissimā nomini meo quod est preciosum in literis sacris. Significat enim Iohannan gratificatum, quod latina inflexione Iohannes pronunciamus. Id isti magistri cupiūt facere oḿibus ingratū, sed ipsum nec aer nec ignis nec poterit ferrū nec edax abolere uetustas, quod uallo muniui contra misanthroporum & Timonum id est illorum in natura humana monstrorum subuersiones & nocuméta inuidiæ quibus pallor in ore sedet, macies in corpore toto, nusq̃ recta acies, liuent rubigine dentes, pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno

ut Naſo poeta inquit. Age itaq; Cæſar qui non modo eorum homi/
num qui nunc ſunt gloriam ſed etiam antiquitatis memoriam uir/
tute, autoritate, fœlicitate quodq; potiſſimũ in rem noſtram eſt ſci
entia diſciplinæ militaris ſuperas & excellis, Vide oro quibus conati
bus, quibus modis, qua induſtria, quo conſilio immo quo dolo ad/
uerſus me bellum inſtituunt, ducem ſibi elegerunt exercitus Arnol/
dum de Tungari nõ tungarenſem, ſed ut ipſe ait de Tungari, ut pro/
ſcriptum a patria ob crimen, magis aptum mendaciis & ad temeri/
tatem idoneum, quem ſecularem ſacerdotẽ appellant, ne ſi quis mo
nachus aut frater eſſet, hoc ſcelere maculã toti ordini ſuo inureret.
Hic ſe confitente coactus à profeſſoribus iſtis Colonienſibus talem
mandatarius ſuſcepit prouinciam, ſcilicet calumniandi, incertũ ta/
men qua ui aut uiolentia eum coegerint ſocii ſui. Quo autẽ feciali
uſus ſit ad bellum indicendum iudæo baptizato præcurſore, aliquã/
to ſuperius oſtenditur, cui reſpondi priore libello ut decuerat, mon/
ſtrans digito in me ficta eiuſdem triginta quatuor lucida mẽdacia.
Reuerſo autem ad ſe iſto feciali ſuo, rem omnem collegis proponit,
& ꝙ refutaui conſilium meum illorum ſubmittere facultati ut pete
bant, & ꝙ etiam ueritatem bene intellectam nunq̃ reuocare propo
ſui ut uolebant, igneſcunt iræ, & duris dolor oſſibus ardet. Tum ele/
ctus ille dux famoſiſſimus principio ſociis edicit, ſigna ſequanť, atq;
animos aptent armis, pugnæq; parent ſe, ipſe medius incedit ſigni/
fer, in cuius uexillo ſtygia depingitur alecto concitis alis, dextra le/
uaq; ſtipatur euiratus & effœminat⁹ campi ductor ſceleroſiſſimis cõ
militonibus altero ſemiiudæo & altero ſemipagano, ut ducis graui
tas ex militũ leuitate cognoſcatur. Nam ſemiiudæus ille Pepericor
nus antea expoſitum eſt qua ſimultate, qua ſeditione, qua proditio
ne, qua infami calumnia ſit notatus. Conſyderanda non minus iam
uenit ſemipagani conditio, cui nomen Ortwinus, nomen barbarũ
quod ipſum hominem barbarum eſſe deſignat, ſi nomina ſint con/
ſona rebus. Quod & uerum eſſe crimen ſuũ (non ut ipſe inſcripſit car
men) oſtendit, Nam qui glorioſior impendio gloriatur ſe oratoriã
poeticamq; docere, uix literas balbutire nouit analphabetus, uſq;
adeo furiis plenus, ut furiarum nomina recte nequeat effutire. Poſu/
it enim, Impia theſiphõne & c. per th & e, cum per t exile & i ſcriben
dum ſit, ad hunc modũ τισιφόνη tiſiphone. Et baratrum per t exile,

Cõtra Ortwi num

cum per th scribi debeat sic βάραθρον barathrū. Ecquis unq̄ latino- rum dixit amariciem? quis oratoream? Hæc atq; item alia istiusmo di professionis suæ rudimenta mercenarius corrector impressorum discat uelim, nec me nec alios boni nominis uiros suis infantissi- mis uersibus ne dicam carminibus tam facile carpat in posterum ne quissimus & perditissimus nebulo, ualeat cauillator & ridicularius homo, ualeat inquā in peiorem partem, & si non resipuerit cum Da than & Abirom (quos terra uiuos absorbuit) accipiat portionē. Vnū sibi amusus ille gloriæ ducit q̄ uersifex est, unde buccinator legioni præficitur, aptus ut putant ære ciere uiros martemq; accendere can tu. Omitto in præsentia reliquos duos æneatores cum sua cuiusq; ta ratantara, si forte aliquādo cum Stesichoro conuertantur, audiētes diuinam uocem. Non dimittuntur peccata nisi restituantur ablata, putaui enim illos multorū relatione singulares mihi amicos, quos amor literarum iunxisset. Quid igitur tuba canat iste bonarum ar- tium peruersor, dicere uolui professor Ortwinus Coloniensis uersi- fex, metrifex, immo fex omnis sceleris & perfidiæ, audiamus modo si pietas & pudor christianarū aurium permittat, ac non potius qsq; christi fidelis si est ullus in uisceribus ardor fidei, aut si ut debet ulla residet in corde uera dilectio dei horreat audiēdo. Nam proclamat ore spurco & blasphemo quin etiam impressum chalcographice pu blicauit in ipso libro huius mandatarii theologisticæ facilitatis so- cii sui de beatissima & immaculatiss. uirgine Maria, q̄ sit alma parēs Iouis. Quæ noua hæresis ante a neq; in orbis terrarum latissimo spa cio, nec apud superos, nec apud inferos audita est a mundi exordio. Tali societate gaudet Arnoldus professor Coloniēsis, ut habeat uel in hoc aduersum me crudeli bello, in hoc conuenticulari exercitu fi delem legionariū, cuius possit consilio & auxilio uti, qui sit identidē sui similis professor Coloniensis, sicut splendidus ille titulus in libel lo suo contra me famoso depictus commonstrat. O q̄ reuerēdi pro- fessores, sed & o q̄ insignis militia ne dicam malitia, proditor, calu- mniator, hæresiarcha, tria hæc. Nō erat usq; huc satis istos theologi- stas contra plures celeberrimas uniuersitates beatissimæ uirgini Ma riæ hunc honorem non concedere, q̄ immaculata sine peccato ori ginali sit concepta, quin & ausu temerario addatur ei altera quoq; macula sub titulo & nomine Arnoldi de Tungari theologiæ pfesso

ris Colonienſis. Certe futura ſuper illos dei uindicta, ut dum argumē tationibus tortuoſis plus q̃ ſcripturarum ueritate præter ius & phas nomen meū infamare conantur, furia odio liuore ira excæcati, neq; ſalutis ſuæ memores, neq; diuini honoris cultores, nō dubitent apertam hæreſim & inexcuſabilem promulgare. Eſt enim ſine cōtrouerſia hæreſis expreſſa & condemnata ſimulq; in nullam bonam partē interpretanda dicere aut ſcribere ſanctiſſimam uirginem Mariā peperiſſe Iouem, quem omnis chriſtiana religio dæmonem & dæmonium eſſe confitetur, prope quotidie nobis fidelibus in eccleſia proponens ſacræ ſcripturæ ſententiam, qm̄ omnes dii gentium dæmonia. Quod S. Cyrillus ille Alexandrinus in libro ſecundo contra Iulianum apoſtatam cōfirmat his uerbis. ἴσμεν δὲ πρὸς τούτῳ καὶ ἀναντιρρήτως πεπιστεύκαμεν, ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια. id eſt. Scimus autem adhuc & indubitate credidimus q̄ omnes dii gentiū dæmonia ſint, de quibus S. Cyprianus in libro q̄ idola dii non ſint ait, Hos & poetæ dæmonas norūt, & infra, nec aliud his ſtudium eſt q̃ à deo homines auocare, & ad ſuperſtitionem ſui ab intellectu ueræ religionis auertere, & cum ſint ipſi pœnales, quærere ſibi ad pœnam comites, quos ad crimen ſuum fecerunt errore participes. Hi tamen adiurati per deum uerum, nobis ſtatim cedunt & fatentur, & de obſeſſis corporibus exire cogūtur, hæc Cyprianus martyr. Vnde uerum eſſe credimus quod à S. Bernardo in monte Iouis factum legitur, qui Iouē chriſtiano exorciſmo adiurans coegit, ut quiſnam eſſet palam omnibus exponeret. Reſpondit Iuppiter ueritate uictus, ſe diabolum eſſe. Iccirco ut ſcribit doctiſſimus Origenes in libro quinto contra Celſum Malumus omnes pœnas ſubire, q̃ deū eſſe Iouem fateri, non em̄ eundem & Iouem eſſe & ſabaoth dicimus, nec prorſus Iouem quicq̃ habere diuinitatis, ſed dæmonem quendam in malam eius crucem ſic appellatum, nec mortalibus ipſis nec deo uero acceptū. Hæc Origenes, quem ſuſcipit eccleſia catholica in his quæ beatus Hieronymus non repudiat. Ille autem non tm̄ hunc locum nōn repudiat, uerum etiam cōfirmat, cum in epiſtolam ad Titum ſic ait. Itaq; & Callimachus & Epimenides non ideo uere dixerunt Iouem deū eſſe, qa Cretenſes fallaces ſunt, Et ad Paulinū quoq; ſcribit ab Adriani temporibus uſq; ad imperium Conſtantini per annos circiter centum octoginta in loco reſurrectionis, ſimulacrum Iouis in crucis rupe lo

Hęreſis de Ioue

ca sancta polluisse. Et Chrysostom⁹ in omilia iii super epistolam ad
Titum. Vnde igitur probamus inquit deum nō esse Iouem, at id qui
dem & aliis plurimis ex locis probare perfacile est, hæc ibi, Et iterū
S. martyr Cyprianus ad Donatum ita scribit. Iouem illum suum nō
magis regno q̄ uitiis principem in terrenos amores cum ipsis fulmi
nibus suis ardentem nunc in plumas oloris flauescere, nūc aureo im
bre defluere, nunc in puerorum pubescentium raptus ministris aui
bus prosilire, quære iam nūc an possit esse qui spectat integer uel pu
dicus. Cæterum Lactantius libro primo diuinarum institutionū de
clamando ut omnia solet ornate plurimum. Quomodo inquit po
test deus uideri ut ait poeta hominū rerūmq; repertor, ante cuius or
tum infinita hominū millia fuerunt, eorū scilicet qui saturno regnā
te uixerunt, ac priores luce q̄ Iuppiter sunt potiti, Iouem aūt illū esse
qui sit ex Ope Saturnoq; natus negari non potest. Pergit ultra Lactā
tius. Ergo non imperitus modo sed & impius est qui nomine Iouis
uirtutem summæ potestatis imminuit, Qui natus in Ida & in Creta
mortuus est, cuius Cretenses sepulchrum ostendunt autore Callima
cho Cyrenæo hemistichion hoc ab Epimenide mutuato.

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται· καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
Κρῆτες ἐτεκτήναντο.

id est. Cretenses semper mēdaces, etem̄ sepulchrū o rex tuum Creten
ses fabrefecerūt. Ecce mortuum qui tam impure uixit in terra ut ani
ma eius non cœlo digna sed tartaro sit obligata. Vnde Iouis anima
uere dicta est dæmon etiam secundum gentiles philosophos. Sic em̄
Porphyrius in libro de abstinentia animalium secundo scribit, ὅσαι
δὲ ψυχαὶ, τοῦ συνεχοῦς πνεύματος οὐ κρατοῦσιν, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ καὶ κρα-
τοῦνται, δι' αὐτὸ τοῦτο ἄγονταί τε καὶ φέρονται λίαν, ὅταν αἱ τοῦ πνεύματος ὀργαί
τε καὶ ἐπιθυμίαι τὴν ὁρμὴν λάβωσιν, αὗται δ' αἱ ψυχαὶ δαίμονες μὲν, καὶ
αὗται κακοεργοὶ δ' ἂν εἰκότως λέγοιντο, id est, q̄cunq; aūt animæ cōiun
cto spiritui non imperāt, sed ut in plurimū occumbunt, propter hoc
ducuntur & feruntur nimis, quando ipsæ spiritus iræ & concupiscen
tiæ impetum arripuerint, eædemq; animæ dæmones quidē ac ipsæ
maligni seu malefici utiq; cōuenienter dicant. At de anima Iouis q
talis fuerit, qn̄ is Iuppiter adhuc inter homines mortalis cōuersabat,
audiamus sanctū Athanasiū in libro cōtra græcos ita græce scribētē

Εἰ γάρ τις λάβοι τὰς πράξεις, εὑρήσει μὴ μόνον οὐκ ὄντας αὐτοὺς θεοὺς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων αἰσχίστους γεγονότας. οἷον γὰρ οἷον ἐστιν ἰδεῖν τοὺς παρὰ ποιηταῖς τοῦ Διὸς ἔρωτας καὶ τὰς ἀσελγείας, οἷον ἐστιν αὐτῶν ἀκούειν, ἁρπάζοντα μὲν τὸν γαννυμήδην καὶ τὰς κλοπιμαίους ἐργαζόμενον μοιχείας. & cætera quorum me pudet, post uaria deinde cōcludit, ἆρ' οὖν ἄξιον τοῦτον ὑπονοεῖν θεὸν τοσαῦτα δράσαντα καὶ διαβληθέντα ἃ μηδὲ οἱ κοινοὶ ῥωμαίων νόμοι καὶ τοὺς ἁπλῶς ἀνθρώπους ἐπιτρέπουσι ποιεῖν .i. si enim quis sumat actiones inueniet nō solum non esse ipsos deos, sed etiam hominum turpissimos. Sicut enī. sicut est uidere illos apud poetas Iouis amores & lasciuias, sicut est eos audire rapientem quidem Gannymedem & furtiua facientem adulteria & cætera. Est ne igitur dignū eum suspicari deū tanta patrantem & cōmittentem crimina? quæ ne communes quidem romanorum leges etiam simpliciter homines concedunt facere. Multa breuitatis causa omitto nephanda Iouis opera, quæ idē ibi Athanasius copiose recitat, omnibus bene literatis nota. Scripsit etiam ad græcos sanctus Iustinus martyr uolumen elegās in quo postea q̄ longo tractu recensuisset nepharia Iouis facinora, quæ ne tediū pariam relinquo, tandem subiunxit, ἀναγνῶτε τῷ Διὶ ἄνδρες ἕλληνες τὸν κατὰ πατρολώων νόμον, καὶ τὸ μοιχείας πρόστιμον, καὶ τὴν παιδεραστίας αἰσχρότητα id est legite Ioui uiri græci illam contra parricidas legem & adulterii supplicium siue pœnam, & Sodomitarum turpitudinem. Est in eadem sententia uir per omnia incomparabilis splendidissimum lumen scientiæ Gregorius ille Nazianzenus in libro secundo inuectiuarum aduersus Iulianum apostatam qui inter cætera sic ait, Πάλιν τὰ πάντα γίνεται δι' ἀσέλγειαν καὶ ἀκαθαρσίαν ὁ ζεὺς ὁ τῶν θεῶν μήστωρ καὶ ὕπατος. & reliqua, id est. Iterum omnia fit per lasciuiam & impuritatem Iuppiter ille deorum consiliator & supremus. Hoc plane intelligimus, qm̄ legimus illum incubonem ut mos dæmonū est in omnes se species transmutasse magicáq; arte puellas delusisse. Quod si christianis nobis ille semipaganus Ortwinus credere nolit, quippe infideliū plus studiosus, tamen credat suis uere paganis & gentilibus, quorum dogmata solummodo bonas artes appellat. Scripsit enim Lucianus Samosatensis sub Hadriano imperatore nullis initiatus fidei catholicæ sacramentis, apud quē Iuppiter Cupidinē alloquit̄ sic, Σκόπει ὦ κατάρατε, εἰ μικρὰ, ὃς ἐμοὶ μὲν οὕτως ἐντρυφᾷς ὥστε μηδέν ἐστιν ὃ μὴ πεποίηκάς με, σάτυρον, ταῦρον, χρυσὸν, κύκνον, ἀετὸν, ἐμοῦ δὲ ὅλως οὐδε-

μίαν, ἵνα τινα ἐρασθῆναι πεποίηκας. οὐδὲ κύκνα κάλλος γυναικὶ διὰ σὲ γενόμενος. ἀλλὰ με δεῖ μαγγανεύειν ἐπ' αὐτὰς καὶ κρύπτειν ἐμαυτόν. id est Consydera o maledicte an parua (scilicet iniuria me affeceris) qui mihi quidẽ ita illudis, ut nihil sit quod non feceris me, satyrũ, taurũ, aurũ, cygnũ, aquilã. Mearũ aũt omnino nullã quã certe amatã esse fecisti ne cognoui qdẽ desyderabilis mulieri per te fact9. Sed me oportet magicari cõtra eas & occultare me ipsũ. Vñ ortũ est hoc distichõ

ζεὺς κύκνος. ταῦρος. σάτυρος. χρυσὸς δι' ἔρωτα
λήδης, εὐρώπης, ἀντιόπης, δανάης.

latine sic. Iuppiter & cygnus, taurus, satyrus fit, & aurum, ob Ledam, Europen, Antiopam, Danaen, Quid nunc egemus testibus? se ipsum Iuppiter incubum larualem confitetur esse turpissimum dæmoniũ, cuius auus paternus dæmon fuit. Quem Orpheus antiquissimus in hymnis deorum κρονότεκνον δαίμονα, id est Saturni genitorem dæmonem uocat. Nam occultare omnino non poterat antiquitas ueritatem, propter eius insuperabilem splendorem, cuius ui & potestate ad id deuenere ueteres etiam idololatræ, ut Iouem nõ tm̃ appellarent dæmonẽ, uerũ etiã dæmoniorũ omniũ pessimũ. Scribit em̃ Homerus poetarũ princeps in .iii. Iliados sub Menelai persona sic dicẽs

ζεῦ πάτερ οὔτις σεῖο θεῶν ὀλοώτερος ἄλλος.

id est Iuppiter pater nullus te deorum malignior alius, scilicet est. Et idem ipse Iuppiter sororem suam germanam Iunonem qua etiam pro uxore abusus est dæmoniam appellat Iliados quarto. Quæ Ioui respondet, genus inde mihi est unde tibi, & me seniorem genuit Saturnus. Ecce totam cognationem diabolicam, qua ille blasphemus noster hæresiarcha qui se gloriatur professorem Coloniensem esse christi genealogiam fœdare ac maculare proposuit, omnibus & nostris & infidelibus qui foris sunt in pessimum exemplũ. Iam uero Cæsar uide hominis audaciam, cui non satis uisum est male sapere de sanctissima uirgine, sed & palam male dicere, & pessime scribere, easdemq; blasphemias in omnes nationes & gentes per mille uolumina dispergere sibi placuit, & posteritati monumẽta sceleris & impietatis suæ nunq̃ intermoritura relinquere. An non est hoc uiolare catholicam religionem? polluere uniuersalem sanctorum fidem? calamo sacrilego ecclesiæ deuota obsequia tollere, apostolos deceptionis arguere, & prophetas mendacii accusare, Isaias em̃ de nostra do/

mina Maria cœli regina prophetauit, quod alma uirgo cōceptura esset & paritura filium, cuius nomen uocaretur nobiscum deus, qui paruulus natus est nobis & filius datus est nobis, & uocatur nomen eius inter cætera secundū Ionathæ chaldaicam trāslationem Mesiha id est christus pacis. At tu homo minimæ probitatis & maximæ nequitiæ professor Ortwine (incipiam enim iam tecum loqui quoniam tu quoque me allocutus es in carminibus sed magis criminibus tuis) de oris tui teterrimum odorem exhalantis, quem non bestiæ quidem ferre possent spurcitia & ebrietate audes euomere Iouem esse filium Mariæ, qui non modo non est princeps pacis sed perfidus & periurus fractor pacis. Ita in Homero legitur ut ex tuis ego id est gentiliū scripturis quas etsi profiteris tamen nō intelligis te aratorē nō oratorē facilius conuincam, Præcepit namque Iuppiter Palladi quarto Iliados hoc modo,

αἶψα μάλ' ἐς στρατὸν ἐλθὲ μετὰ Τρῶας καὶ ἀχαιούς
Πειρᾶν δ' ὥς κεν Τρῶες ὑπερκύδαντας ἀχαιοὺς
Ἄρξωσι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια δηλήσασθαι

id est. Cito ualde ad exercitum uade ad troianos & achiuos, tentare ut troiani super gloriosos achiuos incipiant primi iuramenta frangere. Nam ut ibi constat super duello Paridis & Menelai futuro pacem utrinque iurauerant exercitus, quæ fœdera Ioue autore fracta fuere. Igitur longe alius est & non parum multa huic impar Mariæ filius, qui dixit apud Lucam, Pax uobis ego sum, & apud Marcum. Pacem habete inter uos. De quo scribit apostolus ad Ephesios. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unū, non est ergo Iesus Iuppiter. Absit hæc cōmutatio, Iuppiter est Cœli nepos, si idololatris credimus. Iesus autem creator cœli & terræ, iste uerus deus, ille uero dæmon. Nec potest aliquam ingenium humanum excogitare comparationem aut proportionem inter utrosque similem neque rei significatæ neque uocis significantis, ut si quis uellet poeticū aliquod schema fingere, quo alterum pro altero figurate sumi liceret. Hoc pro reuerentia religionis christianæ est in præsenti negocio impossibile. Quod euidenter apostolus Paulus nos docuit in epistola secūda ad corinthios ubi ait

τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαρ

id est, quæ comunicatio luci ad tenebras, quæ coæquiuocatio christo ad Belial. Quare fides catholica non patitur ut pro Ioue Iesus in

telligatur,neq; pro deo dæmon. Semper em̃ dæmon ab orthodoxis pro maligno accipitur. non ab intelligentia uel scientia, iuxta morem infidelium deriuato uocabulo, q̃ δαήμων daemon doctus & intelligens interpretatur, sed ab αἵμα ν æmon quod est cruentus præponendo d literam fit dæmon, sicut à dascalus fit didascalus. Et hæc est uera grammatica sanctorum omnium etiam literatissimorum. Vnde Seuerus Sulpitius de obitu sancti Martini quẽ græci θαυματουργὸν id est miraculorum operatorem dixerunt episcopii Turonensis, quæ ciuitas olim Constantina denominata est, Sic scribit, hæc locutus diabolum uidet prope se assistere. Quid hic inquit adstas cruenta bestia, nihil in me funeste reperies. Recte tum eam bestiã scilicet dæmonem cruentam appellauit S. Martinus, hoc est æmonem quia æma id est sanguinem sanctorum fundere desyderat, ὑπὸ τῶν τοῦ διαβόλου ὑπασπιστῶν per diaboli satellites, ut super apocalypsim scribit S. Hippolytus papa in tertia phiala. Quos ego haud ab re nomino diabolos incarnatos, id est falsos accusatores fratrum suorũ. Quonam itaq; pacto christus nobis permitteret se dæmonem uocare? qui præcepit discipulis suis dicens. Dæmones eiicite. Multo minus Iouis patietur nomen, quod neq; apostoli ferre poterant, quom Lystrica turba lycaoniæ Paulum appellarent Mercurium, & Barnabam Iouem, propterea q̃ sanabant homines a languoribus, ut in actibus apostolorum legitur, tunc enim scissis uestimentis exilierunt in turbas clamantes & dicentes. Viri quid hæc facitis? & nos ὁμοιοπαθεῖς id est similes passione sumus homines euangelizantes uobis ab his uanis cõuerti ad deum uiuum qui fecit cœlum & terram. Per hanc sacræ scripturæ autoritatem tibi fucose glossandi potestas ablata est. Si forte dicere uelles qm̃ Iuppiter dicatur quasi iuuãs pater, quod de deo possit intelligi, at etiam de asino intelligitur, quẽ fortasse pro deo adoras uersifex immo uersutifex. Generat em̃ asinus asinũ, ergo pater est asinus, & idem iumentum dicitur, quia iuuat hominem, quare asinus tuus quem nunquã derelinques Iuppiter est, quasi iuuans pater. Q; si grammaticæ artis peritus esses, obtinerem apud te facile q̃ concederes autore Prisciano & Cesellio uindice de proprietate sermonis latini Iouem non habere Iuppiter in ntõ. Vbi ergo erit tuus iuuans pater? qui Iouem dixisti, non aũt Iuppitrem. Sed noluerũt apostoli eti

am sanantes & iuuantes nominari Ioues. Non est em̄ inquit Lactantius proprium diuinitatis iuuare, sed saluare. Tuus auté Iuppiter non modo non saluat, uerum etiam æternæ damnationis ruinam & occasionem præstat, quod tota christi confitetur ecclesia, quā integritate fidei & sana doctrina illustres nostri sequuntur poetæ, Iam non te connumero Orte uino uel zytho potius, cū tu neq; poeta sis, neq; sanæ fidei aut doctrinæ possessor. Sed nostros uolo tibi absimiles, non à recta fide alienos. Sequuntur inquā illustres nostri poetæ sanctam ecclesiam aduersus Iouem tuum Aurelius Prudentius Clemēs in libro contra Symmachū primo cū ait. Heu male de populo meriti, male patribus ipsis. Blanditi quos præcipites in tartara mergi, Cū Ioue siuerūt multa & cum plebe deorū, & infra, Nempe Charon iugulis miserorū se duce dignas. Accipit inferias placatus crimine sacro. Hæ sunt delitiæ Iouis infernalis, in istis. Arbiter obscuro placidus requiescit auerno. Et Arator. Discite iam uerum sacra de uirgine natū, In terris celebrare deum nec uota feratis, Lanigero damno sa gregi quos liberat agnus. Vnicus ablutum qui sanguine comparat orbem. Et Sedulius, Heu miseri qui phana colunt qui corde sinistro. Relligiosa sibi sculpunt simulacra suumq;. Factorem fugiūt ea quæ fecere uerētur. Possem græcos poetas christianæ religionis lucernas in medium afferre. Ioannem Damascenū, Cosman Hierosolymitanum, Nonnū. & Gregoriū Nazianzenū, cui uiro non solū dulcedine carminis cedit Homer⁹, sed etiā ueritatis splēdore. Audi sed asin⁹ ad lyrā ex innumerabilib⁹ ei⁹ uel hoc carmē de libro suo ad Nemesiū,

Λάτριες εἰδώλων κενεόφρονες οἳ παθέεσσιν
Ἄλκαρ ἑοῖς μήσασθε θεοὺς στήσασθαι ἀλιτρούς
Τεύξας ἀνδροφόνους σκολιοὺς ἐπίορκον ὀμοῦντας
Ἅρπαγας ἀνδρογύνους μοιχοὺς ἐπιβήτορας ἀνδρῶν
Ἄθρει δὴ πρώτιστον ὅσ᾽ ἔπλετο μωροσύνῃσι
Ταῦρος· κύκνος· χρυσὸς· ὄφις· πόσις· ἄρκτος· ἅπαντα
Ὅσσα μιν ὠκὺς ἄνωγεν ἔρως κοῦρος τ᾽ ἀλαπαδνός.

id est. Cultores simulacrorū insani qui affectibus auxilium propriis, consuluistis deos statuere peccatores, mendaces, homicidas, peruersos, periurium iurantes, raptores, fœminiuiros, adulteros, ascensores uirorum, uide aūt quot fuit stultitiis taurus, olor, aurum, serpens, maritus, ursus. Omnia quæcūq; ipsi uolucris iussit amor puerq; imbecil

lis,hæc de Ioue Nazianzenus. Non possum uenustatem loquendi su am assequi transferendo presertim uerbum e uerbo. Estq; omniũ ne mo qui uerborũ suorum coniunctionisq; laudẽ neruos ac uires ora tionis forma colore luminib usq; distinctæ,nedum hic sed in omni eius opificio queat satis explicare ,tam tersus,teres, tener tam aptus & cõcinnus est. Nõ minoris preconii pariter latini orthodoxæ no- stræ fidei poetæ sunt,etiam ætate nostra scribentes. Quid ille nobi- lis & generosus romani imperii comes Ioãnes Franciscus Mirandu- lanus?nõne simul ubiq; & iucunda & idonea dicere uerba solet?ma xime aũt in hymnis ostendit q̃ syncerus sit,de quo experire si latinũ sermonem intelligas,num Iouem tuum in cœlum,& cum dei geni- trice supra decem choros angelorum tuo more collocauerit, ait au tem. Capitoli sede uetusta, Iuppiter excedens turba comitante deo- rum,horrendas petiit luce impellente tenebras, Reseruo nostrates & patrios miro decore scribendi præditos, ad meorum temporum hi storias quæ in procinctu sunt,quos aliæ p̃stantissimæ studiorum uni uersitates in germania non sinerent usquã nisi à tanta sacrorum in- iuria manus abstinuissent,quia in uno ore se cũ laudibus Iouis,chri- sti laudes non capiunt, Ita determinat expressis uerbis sancta catho lica ecclesia in decretis lxxxvi. dis. Tu uero ineptissime conuiciator popinarum gurges,& contemptor ecclesiæ,non te putabis esse diser tum,nisi à uera religione discedas, & tuos Ioues tanq̃ ethnicus cum iniuria beatissimæ uirginis Mariæ magnificias,utrunq; mentitus, & q alma Iouis sit parens,& q fleat,utrunq; contra fidem catholicam. Cuius incontaminatæ fidei confessor & illustris ille doctor S. Hiero nymus de assumptione uirginis Mariæ sic loquitur. Hodie gloriosa semper uirgo Maria cœlos ascendit,rogo gaudete, quia ut ita fate- ar ineffabiliter sublimata cum christo regnat in æternum, & infra. Hæc est dies p̃clara in qua meruit exaltari super choros angelorũ, & peruenire ultra q̃ nostræ humilitatis est natura,& infra. Submittitur sanctorum claritas ut eius amplius splendor & gloria commẽdetur quæ super angelorum choros eleuata iam beata prædicatur, etiam beatissima. Et in sermone altero de eiusdẽ uirginis assumptione sic ait, Tu concinentibus sine fine angelis coniuncta, archangelisq; soci àta,indefessa clamitare uoce sanctus sanctus sanctus non desinis. Est ergo sublimata in æternũ,est & super choros angelorũ,est & beatissi

ma, est & semper canes, ut S. Dionysius uocat de cœlesti hierarchia τὴν πολυύμνητον ἐκείνην καὶ σεβασμιωτάτην θεολογίαν ἅγιος ἅγιος ἅγιος. id est, Laudatissimam illam & pientissimam theologiam sanctus sanctus sanctus. Non igitur flet cũ Ioue apud inferos, ubi est fletus & stridor dentium, quia regnat cũ christo exaltata supra cœlos, ubi perpetuum est gaudium sanctorũ. Non flet sublimata in æternum, ubi etiã secundũ paganos tuos sunt entia impassibilia optimam uitam ducẽtia, Nõ flet supra choros angelorũ in tabernaculo dei αἰὼν ἀπλότης ἐρημαῖα καὶ ἀστασίαστος ut scribit Chrysostomus in primo de angelis panegyrico, id est in quo simplicitas uitæ pacata est & immota. Ergo aut apud inferos est si fleat, & beata non est, aut non flet, si apud superos beatissima est; Ecce amice, noli gloriari hoc nomine, sic enim christus Iudam alloquit. Vide inquã amice ad quid uenisti, in quod barathrum cecidisti, dum me oculo inuidiæ aspicis, nescius quid ante pedes offenderis. Perfidior nanq; uideris Mahometo & omnibus thurcis, quorum liber legis id est Alcoran Mariam confitetur uerbũ dei peperisse, Sultanus enim & thurcus & arabes in Alcoran legunt iuxta quosdam quibus Azoara secunda in duas partes diuiditur capite sexto. In meo autem codice ubi non diuiditur capite quinto legunt sic angelos esse ad Mariam loquutos, O Maria omnibus uiris & mulieribus splendidior & mundior atq; lotior, soli deo perseuerãter studens, & infra. O Maria tibi sum nuncius gaudium cum uerbo dei, cuius nomen est christus filius Mariæ, qui est facies omniũ gentium in seculo hoc & futuro conueniens, præsens, sapiens, uir optimus, ab uniuersitatis creatore mittit. Ecce thurcus, sultanus, maurus, arabs hostes christianorum confitentur christum Mariæ filium, qui est facies omnium gentium, à creatore uniuersitatis in Mariam missum, Tu Iouem qui est turpitudo omniũ diabolorum, à creatore uniuersitatis missum in ignem æternum sibi & angelis eius paratum, huius almæ parẽtis audes dicere filium. Alcoran asserit Mariæ gaudium ab uniuersitatis creatore per angelos & diuinos nuncios mitti, Tu Mariam flere decantas sacrilege dæmonotista. Ecclesia legit uirginem Mariam indesinenter canere, Tu longe miseriorem illam te mortali uerme doces esse, quam ipse canendo scribis flere, O scelus o scelerate, tu ne canas & illa fleat? At iuste quidem fleret, si ut tu ais ipsa Iouis parens esset, tunc enim mater dei non esset, consule uerbero in ge

monias ſcalas coniiciẽde ſocium criminis & fautorem tuum Arnol dum,quia ſophiſta eſt,an poſſis te aliquo ſyllogiſmo in baroco uel baralipton ab expreſſa hæreſi explicare. Si enim unus & idem iuxta te eſt Ieſus & Iuppiter,non iam deus,ſed quod abſit dæmon eſt,Inci-diſti ergo in hæreſim Neſtorianorũ,qui non confitebantur beatiſſi mam uirginem Mariam eſſe theotocon id eſt dei parentem,Quæ ſa crilega hæreſis(ita nãq; eam nominat imperator Theodoſius)in ge nerali cõcilio Epheſi ciuitatis græcorũ nomine totius eccleſiæ dam nata eſt inter xii.anathematiſmos in æternum promulgatos,anathe mate primo his uerbis, εἴτις οὐχ ὁμολογεῖ θεὸν εἶναι κατὰ ἀλήθειαν τὸν ἐμμανουὴλ καὶ διὰ τοῦτο θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον ἀνάθεμα ἔστω id eſt Si quis non cõfitetur deum eſſe ſecundũ ueritatem ipſum Emanuel & propter hoc theotocon id eſt dei parentem ſanctam uirginẽ ana-thema ſit. Sin autem non ſentis unum & idem eſſe Ieſum & Iouem, ut diſtet alter ab altero,ſic duo erunt Mariæ filii. Tuq; nihilominus in hæreſim damnatam incidiſti Heluidiorum, quos ita nominat S. Auguſtinus de hæreſibus, qui Mariam dixerunt habuiſſe plures fili-os & chriſtum plures fratres carnales,inter quos ipſe fuerit primoge nitus.Quapropter eos hæreticos appellauit Epiphanius antimaritas quaſi aduerſarios Mariæ uirginis,contra quos S.Hieronymus ſingu lare uolumẽ edidit.Igitur quaqua uerſum te uertis uerſibus tuis,aper te pates uniuerſis, ꝙ in uno hemiſtichio tot aſſeruiſti hæreſes, quot ſunt uerba,Nec enim alia quædam alma fingetur à te ullo exquiſi-to mendacio,ꝙ̃ illa ipſa alma tm̃,quam tu & in cœlum & apud ſupe ros,& ſuper decimum chorum inter chriſtum & angelos, iſtis tuis fa moſis uerſibus cũ titulo ꝑnotato caſuq; ſummario collocaſti, Ea eſt alma uirgo Maria q̃ unica &ſola intemerata mater & uirgo ad thro ni celſitudinẽ in regni ſolio ſublimata poſt chriſtũ glorioſa reſedit De qua(ut ait in ſermone ad Paulam & Euſtochium S.Hieronym⁹) ſic ubiq; confidenter ſancta dei canit eccleſia, quod de nullo aliorũ ſanctorũ phas eſt credere, hæc ille, Quare de ſola Iſaiæ alma hoc tã nepharium blaſphemiæ ſacrilegium in honorem deorum gẽtilium ſenſiſti,intellexiſti, uoluiſti & dixiſti. Flet Iouis alma parens, tu per-fide idololatra, ueritatis apoſtata ,ſchiſmatis & hæreſeos nouæ in-uentor. Vnde in te ipſum & in tuum corpus iuſte uerſiculum illum

proprium & tuum retorquebo sic. Dignus es & flammis dignus obire nece, Atq; ut cum Ouidio dicam quod sentio. Nec eñ lex æquior ulla est Q; necis artifices arte perire sua. Vt cum sis alter Perillus mortem quam innocenti mihi minatus es, tu nocentissime hæresiarcha turpiter patiaris. Expeditionem uidisti totam cæsar bellicosissime Coloniensium theologistarū quanta arte, quo duce, quibus commilitonibus, quibus æneatoribus aduersum me instruxerint pugnam, in dextro cornu carminator, in sinistro criminator, in medio signifer Arnoldus calumniator, Vnde illud Terentii, Dorax Syrisce sequimini me, ubi Centurio sanga & manipulus furū? Certe Pyrrhus ipse sibi uidetur pugnax est, Multa de preliis legit, de Marathone, salamine, platæis, thermopylis, leuctris Titum Liuium in paruis logicalibus didicit. Vegetium in libris elenchorum. Aspice igitur qua me uersutia prouincialis ille diabologorū nitatur supplantare, Vel fortasse nō prouincialis sed præses prouinciæ, scribit eñ sibi prouinciam nescio quā esse demandatā. Hoc tu uideris Cæsar num illi prouinciam germaniæ inferioris regendam mandaueris, quod Agrippinenses iuris italici deprecabunt. Nam ego tali præsidi non agasonum stabula committerem, qui post ignorantiā ueræ doctrinæ nullo etiam uiri munere ornatus cum amentia magnam habet iactantiam, at quod peius fore iudicatur mendax est, & pater eius, Nunc diuinabis quoto gradu diabolo sit affinis, quanq; eñ sciuit omnia consilii mei dicta si ad mētem meam ut oportet bene intellecta fuerint cōcordare cum ecclesia, ita ꝙ nemo posset cum ueritate honorem, famamq; meam lædere, quod sibi satis & super ex declaratione mea dudum patuit, quā præ se habuit & legit, tamen nihilominus ad nocendum paratus, cōstituit apud se relicta ueritate me falso expugnare, quo motus triplici phalarica turrim fortissimā nominis mei conatur diruere. Primo falsis opinionibus, deinde falsis argumentationibus, tum demū falsis traductionibus. Iam auté cognosce quid audet temeritas, falsam opinionem gregariis & triuialibus literatoribus in ipso libelli uestibulo prætendit, magno ingenti procero & giganteo charactere, quasi pro rostris in album inscriptam, aut monumentum aliquod in æs marmor ue perpetuo incisum hoc modo, ARTICVLI SIVE PROPOSITIONES DE IVDAICO FAVORE NIMIS suspectæ. Cætera minusculis sequuntur literis, Tentauit

Obiectorū solutio

igitur ac potius temerauit calumniator initio & in primo cōgreſſu tam ſplendida inſcriptione,tam eminentibus literarum figuris, & tā ſpecioſo titulo in ſuperliminari porticus edito infamare me de iudaico fauore,perinde ac eccleſia catholica fauorem iudæorum indiſtincte prohiberet ,ac omnis fautor iudæorum criminoſus eſſet & infamis.Quod ſi non diſtinguatur falſum dogma eſt ex falſo fundamento procedēs.Non ſunt em̄ iudæi proprie dicti hæretici, quorum fautoria interdicitur, Nam qui ad Titum ſcripſit hæreticū hominē deuita,ille ipſe & ad Corinthios ſcripſit Factus ſum iudæis tanq̃ iudæus,ut iudæos lucrarer. Fuit igitur ſol noſter S.Paulus fautor iudæ Iudæo orum,qui optauit anathema eſſe à chriſto pro fratribꝰ ſuis, qui ſunt rum fa cognati ſui ſecundū carnem,qui ſunt iſraelitæ,quorum patres ex qui uor bus eſt chriſtus ſecundū carnem qui eſt ſuper oīa deus benedictus in ſecula ſeculorum,hæc ad Romanos nono. Fautor erat S. Clemēs de quo legit eccleſia in lectione matutina loco primo.Hic ita morū ornamentis pollebat,ꝙ non ſolum chriſtianis ſed & iudæis & gentilibus complaceret,eo ꝙ nullorū uitam ſpecialiter reprehēderet, ſed omnes gratia dei indigere,& eam poſſe conſequi comprobaret.Fautor erat S.Hieronymus qui in pſalmo cviii.ſuper uerbo. Erubeſcant & confundant̃,addit Et ſic ſaluentur,non dicit cōtra iudæos ſed pro ipſis dicit.Creator em̄ eſt & illorum & noſter. Non eos omnino eradicauit, Vultis ſcire? Petrus ex ipſis erat,& oēs apoſtoli ex ipſis erāt nos in radicem ipſorum inſerti ſumus, Nos rami ſumus,illi radix,nō debemus maledicere radicibus, ſed debemꝰ orare pro radicibus noſtris,qui inſerti ſumus radici,& reliqua, Hieronymus hæc. Fautor S. Thomas de aquino qui ſcribit hoc circa iudæos ſeruandū eſſe ut ſicut iura(inquiens)determinant ab eis coacta ſeruitia non exigātur, quæ ipſi præterito tēpore facere non conſueuerūt,quia ea quæ ſunt inſolita magis ſolent animas hominū perturbare,hæc ille. Similiter fautor erat Gregorius papa qui permiſit iudæis ueteres ſynagogas ſine inquietudine habere,& terrarum ſuarum agrorum ue colonos à quibus penſiones annuas accipiant retinere.Fautor Alexander papa iii.qui iudæis conceſſit ut ſi ueteres ſynagogæ corruerent,eas in priſtinū ſtatum reforment,& uoluit non tāto illos ſubiacere odio quāto ſaracenos,cum nobis ſint ſeruire parati,Fautor erat Clemens papa iii.qui conceſſit iudæis ꝙ inuiti non trahantur ad baptiſmū, nec

ſint ad baptizandum cogendi,nec ſine iudicio lædendi & puniendi, aut rebus ſuis ſpoliandi,uel in ſuis feſtiuitatibus moleſtandi,nec eorum cœmiteria uiolanda,aut eorum corpora exhumanda, nec ſint ad coacta ſeruitia & inconſueta compellendi,iccirco non ſunt ſerui. Fautores quoq iudæorum imperatores ſunt Valentinianus & Valens,qui iudæis priuilegium dederunt,ne teneantur ad hoſpitalitaté aut habitationem quorumcũq, & ſi curialium in ſynagogis eorum. Præterea iidem conceſſerunt illis q romano iure utantur,tam agendo q̃ excipiẽdo,niſi in ciuili negocio arbitrum inter ſe iudæum elegerint, quod facere poſſunt,cuius ſententiam iudex ordinarius loci exequi teneatur, Fautores ſunt imperatores Honorius & Theodoſius,qui priuilegium conceſſerunt iudæis, ut in die ſabbati ac reliquis diebus quo tempore ipſi cultus ſui reuerentiã ſeruant à nemine poſſint cõueniri,Fautores ſunt iudæorum imperatores Honorius & Arcadius,qui eis bonos contractus permiſerunt pro ſua uolũtate, abſq ullo moderatore uel diſcuſſore chriſtiano, qm̃ iuſtum ſit ſua cuiq committere. Fautores etiam ſunt iidem imperatores conſtitutionibus propriis iudæos defendentes, ne quiſq̃ quacunq religione affectus ſæuiat in eos,non ſolum perſonam obterendo aut contumelioſe iniuriãdo,ſed etiam ſynagogas aut habitacula eorum concremãdo,uel perperam eos lædendo, etiam ſi aliquis iudæorum fuerit ſceleribus implicitus.Nam ſubiecerunt eos iuris publici tutelæ, ne ſibi quiſq̃ permittere ualeat ultionem.Et uide Cæſar quantũ fauerũt imperatores iudæis,cum ſint ſub protectione & defenſione romani imperii,De ſumma enim clementia & bonitate ut inquit Rofredus ille iuriſcõſultus antiquus & laudatus tulerunt legem pro iudæis quæ incipit Chriſtianis,ut ipſos quiete manentes nihil turbulentũ & contra iura tentantes chriſtiani nullo modo offendant, etiam ſi uellent dicere,nos uos offendimus,qa uos iudæi lege abutimini, & ideo uos offendimus,quia religionem chriſtianorum defendere uolumus, & ſi contra ipſos iudæos qui ſecuri ſunt & eſſe debent hac conſtitutione,uiolentiam forte cõmiſerint uel rapuerint ipſorum bona,& exinde fuerint conuicti uel per confeſſionem uel per teſtes,uel quia factũ notorium eſt,omnia quæ abſtulerint uel rapuerint in duplum reſtituere compellentur,Plus etiam & quoddam mirabile de nouo ſtatuitur,q ſi rectores prouinciarum talia non uindicauerint ſed per-

mittunt hoc fieri ab istis popularibus, ipsi rectores ita puniētur ac si ipsi commisissent. Nunquid iste est fauor iudæorum? non tamen iudaicus reprobus, Quid de doctissimis luminibus & iurisccōsultissimis doctoribus? qui sæpe pro iudæis causas decidunt & deciderunt, etiā contra christianos iniustam causam fouentes, sunt ne fautores? ut cū lex dicit uniuersitatibus iudæorum legata peti non posse, respondēt illi cuilibet iudæo singulariter legari, donari, renunciari, gratificari posse. Item iudæum succedere consanguineo christiano. Itē si iudæo per statuta communia prohibitum sit adquirere immobilia, concedunt iudæo acquirere posse ut uendat & precium capiat. Item ꝙ iudæi nō arctentur canonibus quo ad spiritualia & ad peccatum mortale. Item ꝙ gaudeant priuilegiis ciuitatis. Q̄ iudæum esse nō sit delictum punibile per christianos, secus in hæretico. Relicta ualere singulis iudæis secus in hæreticis, Iudæorum collegia non reprobari, secus in hæreticis, iudæos habere priuilegia dotium, secus in hæreticis, iudæos esse fouendos à christianis licet limitate, secus in hæreticis, iudæis communicandum tanq̄ non excommunicatis, secus in hæreticis, iudæos posse habere loca tam publica q̄ priuata ubi conueniāt secus in hæreticis, quibus ne per rescriptum quidem concedi possit. Quid de ecclesia? nonne fauet iudæis? quæ cum posset eos expellere, tamē ex singulari pietate eos benigne tolerat, secus de hæreticis, Permittit etiam nobis cū eis disputare publice cæteris paribus, secus de hæreticis. Item colloqui cum eis tamē caute. Item ꝙ ex caritate cū eis agendum sit & non ex furore, quia ipsi hoc præstatur qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur, Item negandū eis non esse quod ius humanæ societatis concedit. Item ꝙ sine illorum cōsortio ipsos deo lucrari non possumus. Item ꝙ blandimentis non asperitatibus debemus eos ad fidem rectam perducere. Item ꝙ suadendi sunt non impellendi, & agendum cum eis ut potius ratione & mansuetudine prouocati sequi nos uelint, non fugere, ut eos ex eorū codicibus ostēdentes q̄ dicimus ad sinū matris ecclesiæ deo possimus auxiliāte cōuertere. Sic ecclesia p̄cepit in canone Qui syncera, & canone de iudæis xlv. dis. Itē ꝙ in scholis nostris debeant haberi p̄ceptores & magistri qui linguā iudaicā doceant. Item ꝙ libros iudæorū trāsferāt. Deniq; summa summarū in iure scriptū est ꝙ iudæi tāq̄ ꝓximi nři

a nobis diligēdi sint Hæc omnia & singula breuiter enumeraui sal/
uis unicuiq; propriis & iustis limitationibus, in iurisconsultorū scho
lis ciuiliter & humaniter determinandis, in quibus si quæ fidei inter
ciderent, ea semper iudicio ecclesiæ subiicio, ut in mea protestatio/
ne ab initio facta continetur. Hos tu Cæsar Augustissime fauores in
gentem iudaicam collatos haud obscure uides omni carere turpi/
tudine. Illud ergo quod dicitur fauor iudaicus tm̄, non delicti uerbū
sed meri facti est, quidam em̄ sunt fautores iudæorū tm̄modo quod
adiunctam sibi pœnam aut ignominiā nō habet, ut cum theologis
sentire uoluit Bartolus in lege prima. ff. ad Turpilianū. Et quidā eo/
rum sunt fautores solum perfidiæ, & tertio quidam tam iudæorum
q̄ perfidiæ. Frustra igitur conati sunt aduersarii me tā celebri & emi
nenti suo titulo infamare, prætendentes ex concilio meo articulos
seu propositiones de iudaico tm̄ fauore nimis suspectas. Quid enim
oportuit addere nimis, uel uehementer, uel uiolenter suspectas? cum
non modo suspicione sed etiam euidētia ueri, iudæis simpliciter lo
quendo antea nō baptizatis notorie fauens ut supra neq; infamiam
neq; pœnam incurrat, nam fauor ille nomē facti est, non delicti. Sed
non idem de fauore hæreticorū, qui tam circa personas q̄ circa per
fidiam de iure ciuili & canonico damnatus est. Vnde fautor post ex
communicationem anno lapso infamis est. Fauor aūt iudæorum
si non coniungat perfidiæ nullo iure prohibitus est, quia illorū deli
cto salus est gentibus ut illos emulent. Tu aūt cum oleaster esses, in/
sertus es in illis & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli
gloriari aduersus ramos, ait Apostolus ad Romanos xi. & sequitur,
Sicut em̄ aliquando & uos non credidistis deo, nunc aūt misericor/
diam consecuti estis propter incredulitatē illorum, Ita & isti nūc nō
crediderunt in uestram misericordiā, ut & ipsi misericordiā conse-
quant. Conclusit em̄ deus omnia in incredulitate, ut omniū misere
atur, hæc Paulus ubi supra. Nō ergo suscipiemus peccatores propter
hoc q; sunt peccatores ut ait Augustinus, sed tamen eos ipsos quia &
hoies sūt humana cōsyderatione tractemus, Quanto igitur tpe illos
tolerat ecclesia, nihil iniuriarū illis inferri tolerandū est sicut & ni
hil iniuriarū uicissim patiēdū. Ita faueo iudæis ut iniuriæ nō subia
ceāt & iniuriā nō faciant, hæc mihi uisa est naturalis uitæ societas &
humana cōsyderatio, qua hominē etiam peccatorem à iure non ex

pulsum neq; prohibitum tractare iubemur. Iniusticia em̄ est imma- nitas omnem humanitatem repellens, cuius qui sunt appetentes uel turpi quæstu uel odiosa superbia moti, tanq̃ immanes beluæ nihil absunt à natura ferarum, sint iudæi siue christiani, immo christiani primum & iudæi. Est ergo iustus & debitus fauor ut odio habeantur peccata, non autem homines, lxxxvi. distin. in decretis, ubi scripsit Io annes papa viii. Q. probat odisse se uitia qui condénat errantes. Ego autem acerrime omnium in meo consilio uitia peccata & perfidiā iudaicorum librorū condemnaui, quando ad ignē iudicaui omnes libros iudæorum, qui ad infamiam, blasphemiā, scandalum & irre- uerentiā domino deo nostro Iesu, suæ dignissimæ matri, sanctis, Aut christianæ constitutioni seu ordinationi fuissent editi. Et iudæum tales scienter possidentem puniendū. Similiter omnes libros magi cos & reprobatæ lectionis. Quo factum est ut probauisse aperte uide ar, odire me uitia iudæorū religioni nostræ aduersantia, quia con- demnaui errātes. Ecce qualis sum fautor iudæorū, qui detestandam perfidiam reseco, & tamen in eo iniuriā illis inferri non consulo. Sic enim ego neq; consentiēs, qui mala nō approbo, neq; negligens, qui arguo, neq; superbiens qui non insulto à quoq̃ iuste potero accusari. Fautor igitur sum ut debeo, ut decet, ut S. Paulus, ut S. Hieronymus, ut S. Thomas de aquino, ut pontifices, ut imperatores, ut iurisconsul ti omnes doctissimi & christianissimi, non contra ecclesiam, sed pro ecclesia, quia pro iusticia & pro utilitate ecclesiæ, ut lucrifaciam fra- tres nostros, quos tenemur diligere, sicut nos ipsos, licet cum mode- ramine, qui sunt etiam christi oues, pro quibus christus quoq; mor- tuus est. Scio tulerunt ægre aduersarii, quia eos dixi conciues esse no stros, nunc plus insaniant uelim iracundia, rumpantur ilia, quia dico iudæos esse fratres nostros, fratres Arnoldi, fratres omnium theolo- gistarum Coloniensium, non tm̄ q; unum patrem omnium habea- mus in cœlis, unde omnis paternitas, uerum etiam q; ex eodem no- biscū parente in terris generati sunt, qui licet non sint nobiscū mem bra, tamen sunt nobiscum fratres, ut ait S. Hieronymus super illud ad Ephesios. Loquimini ueritatem unusquisq; cum proximo suo, Con- syderemus quanta districtione S. Ioannes loquitur, Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Duo autem nomina cum dicimus ho- mo peccator ut inquit Augustinus non utiq; frustra dicuntur, quia

peccator est corripe, quia homo est, miserere. Vtrūq; secutus sum, uolui omnibus iudæis omēs libros reprobatæ lectionis & blasphemos de cōsilio & sententia mea cremare, Fautor sum, quia peruersis & nocētibus mala & intolerabilia iuste perimo. Volui & nihil cū eis tanq̄ hominibus attentari nisi causa cognita, cum etiam de notoriis liceat prius declaratiue cognoscere, fautor sum, quia illi homines sunt, & proximi nostri, Vnde non tm̄ iusticia est, sed & misericordia defendere proximum ab iniuria, defendere à ui, defendere ab impetu irrefrenato & ultione propria atq; priuata. Dicit enim Ambrosi⁹ in libro primo de officiis. Non in inferenda sed depellenda iniuria lex uirtutis est. Ex utraq; igitur parte fautor sum, hinc, quia ab illis fauore iusticiæ abstuli quæ leges & ecclesia condemnant, Inde, quia ea illis singulari humanitate permisi, quæ leges & ecclesia tolerant, hæc omnia dilucide apparent in declaratione mea uulgari. Quicunq; ergo asserit uel dicto uel scripto, me iudæis inordinate aut iniuste fauere aut fauisse, per hoc uolens asserere q̄ iudæorum perfidiæ fauea͂ ille in perniciem animæ suæ mentitur famicida & boni nominis raptor, ueritatisq; trāsfuga leuissimus, Nunc accedit altera opinio falsa, qua imperitis oculorū aciem aduersum me præstringere nititur calumniator meus, ait enim, q̄ autoritates q̄ plurimas sacræ scripturæ & sanctorum doctorum & allegationes ex textibus & scriptorib⁹ utriusq; iuris impertinenter præter & contra intentionem scripturæ & doctorum allegare uolui, ex quibus nonnullæ si ad intellectum referantur, in quo in originalibus suis sunt scriptæ, & postea applicent̄ ad propositum, falsum inferunt, & ut sibi uisum sit nonnunq̄ hæresi uicinū, hæc ille tam generaliter & indistincte perinde ac si nulla scriptura possit aut debeat aliter applicari q̄ scripta sit, aut in alia forma recitari q̄ autores posuerunt. Quod q̄uis ego non fecerim, tamen nihilominus iterum est falsum dogma, ex imperitia uel malitia potius diffamatoris mei procedens, & ut mihi uisum est non solum uicinum hæresi, sed etiam inquilinum. Est enim contra consuetudinem ecclesiæ, contra usum sacræ scripturæ, contra determinationem sanctorum doctorum, cōtra grammaticos, rhetores & philosophos. Nā constat ecclesiam crebro & frequenter multas autoritates scripturæ & scriptorum ad alium sensum applicare q̄ litera habet, non tamen aliter q̄ spiritus sanctus intenderit. Euangelium Lucæ x. de Ma-

ria quæ soror fuit Marthæ applicat sancta ecclesia beatissimæ uirgi/ni, Et ecclesiastici uerba sequentia sanctis applicantur confessoribus de quibus singulis ecclesia canit. Ecce sacerdos magnus. Et dictū de Enoch qui placuit deo, De Noe qui inuentus est iustus, & in tempo/re iracundiæ factus est reconciliatio. De Abraham. Non est inuētus similis illi qui cōseruaret legem excelsi. De Isaac. Benedictioné omnium gentium dedit illi dominus, & testamentum suum confirmauit super caput Iacob. De Moyse. Dilectus deo & hominibus, sic cōsequēter singula non secundū applicationem recensentur autoris, Canticum etiam canticorum refertur extra limites ad beatissimam uirginem Mariam, quod tamen quidam christo tribuunt & ecclesiæ, alii animæ coniunctioni & uerbi dei. Possem uolumen implere de autoritatibus quas ecclesia non ad intentionem literalem autorū, sed ad honorem atq; decus sanctorum, & salutem sanctificandorū adducit. Cæterum S. Petrus ab urbe Roma diuersis ecclesiis nomine fideliū qui secum romæ congregati fuerunt, hoc modo scripsit, Salutat uos ecclesia quæ est in Babylone collecta, cum neq; ipse neq; tunc ecclesia uenisset ad Assyrios. Sed Babyloné posuit pro Roma, Quid Pau/lus? Nonne Actuū xvii. allegauit Atheniēsibus inscriptioné Aræ aliter q̄ esset, cum sic aiebat. Præteriens em̄ & uidens simulacra uestra, inueni & aram in qua scriptum erat ignoto deo, sed neq; uerba nec intentio statuentiū ei consonabat, Cum em̄ debellassent Athenienses circum circa uicinos, & in signū uictoriæ ut moris erat cuiuslibet regionis subiugatæ, domū retulissent ꝓprios deos, sicut postea in eorum imitatione Romani pantheon ædificarūt, ita illi publicā aram erexerunt, cui titulū inscripserunt. Diis Asiæ & Europæ & Africæ diis ignotis & peregrinis. Illud ad propositū suum cōmutās Paulus sicut sibi uisum erat utile, pro constituenda christi ecclesia recitauit singulariter ignoto deo, Fecerunt euāgelistæ similiter, nam Matthæus al/legat Hieremiam, & acceperūt xxx. argēteos preciū appreciati quod appreciauerūt a filiis israel & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi dominus, quod non solū Hieremias non sic intendit, sed penitus nō scripsit in forma. Idem Zachariæ testimonio utitur, Per/cutiā pastorem & dispergant̄ oues, quod propheta intēdit alio modo deū rogādo percute pastoré. Idem ut impleret̄ quod dictū est per prophetas, q̄a Nazaræus uocabitur, quod nusq̄ reperitur in ꝓphetis.

Marcus discipulus Petri suum ita orditur euangelium. Initium euã-
gelii Iesu christi sicut scriptum est in Isaia propheta. Ecce ego mitto
angelum meum, quod Isaias neq; scripsit neq; formaliter intẽdit. Lu
cas enarrat Stephanum recitare historiam & descẽdit Iacob in ægy
ptum & defunctus est ipse & patres nostri, & translati sunt in sichem,
& positi sunt in sepulchro quod emit Abraham precio argenti à fili
is Emor filii Sichem, Sed legatur genesis xxiii. Et erit alia intentio
scripturæ alia uerba, alius sensus literalis. Hæc iam cum S. Hierony-
mo replicare cogor, cum quo in his & aliis catholice sentio, non ut
euãgelistas arguam falsitatis, quod absit, hoc quippe impiorum est,
Celsi, Porphyrii, Iuliani, sed ut reprehensores meos arguam uel impe
ritiæ, uel quod detestabilius est manifestæ calumniæ atq; scelerosæ
detractionis, ut saltem concedant mihi in meo consilio simplici mẽ
te bonaq; intentione composito, quod in scripturis sanctis uelint no
lint euangelistis & apostolis concessuri sunt, Ne autẽ hac occasione
iudæi nobis possint illudere. Sciant etiam Moysen uerba dei non ita
recitare ut dicta sunt, Nam de monte sinai locutus est dominus. Me
mẽto ut diem sabbati sanctifices, cum autem Moyses hoc pceptum
allegare uellet in deuteronomio, ait dominũ dixisse sic. Obserua di
em sabbati ut sanctifices eum, Et Moyses dixit In principio creauit
deus cœlum & terram. Dauid conuersis uerbis recitando allegauit,
Initio tu domine terram fundasti & opera manuũ tuarum sunt cœ
li. Talia & similia possunt in magno numero inueniri, ubi allegatio
nes non per omnia quadrant ad literam, secus spiritus sancti intenti
one, Vnde quatuor illi sensus exponendi scripturas à sanctis doctori
bus ecclesiæ recepti sunt, uidelicet historicus, allegoricus, tropologi
cus & anagogicus. Quo apostolus illud. i. paralip. xvii. Ego ero ei in
patrem & ipse erit mihi in filium, à deo per Nathan ad seruum suum
Dauid de filio suo Salomone prædictũ, pro christo allegauit ad He-
bræos primo capite, Idem etiam ostendit non semper oportere scri
pta ad intentionem autorum literalẽ allegare, cũ ait ad Galatas iiii.
Scriptum est eñ quia Abraham duos filios habuit, unum de ancilla
& unum de libera. Sed qui de ancilla, secundũ carnem natus est, qui
autẽ de libera, per repromissionẽ, Quæ sunt per allegoriã dicta, hæc
enim sunt duo testamenta. Et sequitur de Ierusalẽ terrestri & ea quæ
sursum est. Talia cum sint in ecclesiæ catholicæ tanta consuetudine

frequentata, quo modo audet aliquis tam falso dogmate homines prestygiare uelle? ut innuat non licere scripturarũ autoritates aliorsum applicare aut aliter q̃ autores posuerunt, Dummodo expositionem sacræ scripturæ nemo retorqueat maligne ad illud quod contrariatur ei quod est per spiritum sanctum reuelatũ, Dicit em̃ canon Consuetudinem laudamus quæ tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur, xi. dist. Cæterũ de aliis uel quorũ nihil interest ad fidem utrum sic uel aliter teneant, uel etiam de quibusdam ad fidem pertinentibus quæ nondum sunt per ecclesiam determinata, cum quis non habet electionem cõtradicentẽ ecclesiæ doctrinæ, poterit impune ex una eademq; scriptura tam in uocabulis q̃ in sermone uarios sensus & diuersas intentiones elicere, Non obstante illo q̃ glossæ uel doctores aliter exponant. In talibus em̃ illud apostoli procedit, unusquisq; in sensu suo abundet, Non enim necessario sequitur glossa ita exponit, ergo tibi non licet aliter exponere ex ratione. Neq; de necessitate sequitur iste doctor ita exponit, ergo tibi nõ licet aliter exponere, tũ maxime quando rationabiliter non est contra uetitum neq; prohibitũ aliter exponi debere aut posse ἐν τούτοις γὰρ καὶ τὸ ἐπιτυγχάνειν οὐκ ἄχρηστον καὶ τὸ διαμαρτάνειν ἀκίνδυνον. ut dicit Gregori9 Nazianzen9 in libro ad Eunomianos cui est titul9 προδιάλεξις circa finem, id est, in illis em̃ & obtinere nõ est inutile, & peccare impericulosum. Vt cum sermonem euangelicũ zizaniorũ ad dogmata retulerim, non contradicendo ecclesiæ, per id nihil egerim quod iuste debeat reprehendi, quantũuis me in eo reprehendat rudis ingenii & minutulæ doctrinæ homo meus, qui non legit sanctos doctores, sed tm̃ excerpta quædam Aristotelis & concordãtias maiores bibliæ cum bacchanticis & biianicis reportatis. Sic em̃ scribit post meam declarationem in xvii. propositione, q̃ uerba christi ad sensum impertinentẽ contorqueã, quando hoc quod christus Matthæi xiii. de malis hominibus fieri iussit, ad improbatæ lectionis libros trahã, Audiat diabologus iste S. Hieronymum in eo loco ita scribentem. Omnia scandala referuntur ad zizania, & paulo post, quãobrem nõ dormiat qui ecclesiæ præpositus est, ne per illius negligentiã inimicus homo superseminet zizania, hoc est hæreticorũ dogmata, hæc ille. Sed nemo miretur audaculũ theosophistam ueros theologos nõ legisse, qui neq; perlegerit bibliam noui testamenti. Quid enim tur-

pius theologo facinus facere potuit Arnoldus, q̃ obiicere mihi uocabulum sectæ, in propositione sua tertia, quod confitetur me uincēte ex grammatica proprietate posse malis & bonis applicari, & ea propter philosophi & legum ac iurium scriptores in utraq; significatione eo utantur, ita em̄ ipse met scribit, sed hoc addidit, ꝙ non debuit tamen iste doctor (me notando) in sermone fidei, nisi secundū ꝙ in scripturis sacris inuenitur, & sicut scriptores catholici & sacri utūtur, sic & ipse uocabulo uti. Audite ruditatem & ignorantiā hominis cū diabolica superbia, omnes reliquas facultates contēnentis, Consentit em̄ ꝙ grāmatica proprietas & legum ac iurium scriptores sectæ uocabulo erga bonos & malos utātur. Et paulo ante scripsit me nō esse in scholis theologiæ doctū, sed tm̄ legibus studuisse, Iam me renegare optaret professionem meam legalem, sicut ipse renegat ueritatem, Ostendi aūt huic agasoni longe prius q̃ hunc famosum libellum ederet. ꝙ S. Paul9 Actuū xxiiii, isto uocabulo in bonū de se ipso utitur, sic loquens ad præsidē, Confiteor aūt hoc tibi ꝙ secundū sectā quā dicūt hæresim sic deseruio patri & deo meo. Et cum ista scriptura sacra hoc modo interp̃tata legatur in ecclesia, cur non erubescit post assignatū usum iuris & grammaticorū scribere de me dicēs sic, non debuit tñ iste doctor in sermone fidei, nisi secundū ꝙ in scripturis sacris inuenitur, & sicut scriptores catholici ac sacri utuntur sic & ipse uocabulo uti, perinde ac iurisconsulti non essent scriptores catholici, aut iura non essent sacra. Sed hæc excæcatus liuore per aorasiam non uidit, neq; quid scripserim consyderauit, in quo facile dep̃hēsus est furere mania, cum me iterū redarguere uellet dicens, ꝙ nō mihi licuit ita loqui causa breuitatis, quia non sit tam angusta lingua latina, ut nō suppetere mihi potuissent copiose gratiora uocabula, Stultus quantū insanit, oblitus meorū quæ legit, qm̄ & consiliū & declarationē uulgarem non in lingua latina quā ipse asserit non esse angustā sed in lingua teutonica & utriusq; nostrū uernacula scripsi. At redeundo unde digressus sum S. Cyprianus in libro de montibus sina, & sion aduersus iudæos scribit primū hominē à quatuor cardinibus orbis nomen adeptū ut Adam diceret. A. anatole id est oriēs, D, dysis id est occidens, A, arctos id est septentrio, M, mesembrion id est meridies, quod certe non uituperandū in tali uiro fuit, qui bono animo & simplici mente ad excitādam contemplationē sic scripsit,

q̃uis nunq̃ de mẽte autoris uel dei uel Moysi fuerit,in lingua etiã he/
braica nomen Adam à deo impositũ non habet nisi tres literas,Q
aũt idem Cyprianus interp̃tatur Adam id est terra caro facta,id pro
fecto facit ille sanctus uir ut qui linguã hebraicã nõ didicit, sicut plu
res sanctorũ fecere,Solum habeat etiam mecum similis patientia,&
non tam facile improperet mihi,dicendo, Si auctorũ intellectus ad
meũ intellectum applicetur,ꝙ falsum aut hæresi uicinũ inferat. Cre
do indubitate ꝙ à nemine inferatur, nisi à detrimentosis famicidis
istis Coloniensibus diabologis detractoribus meis, qui ex omnibus
dictis & factis suis falsa inferunt.quia falsi & fallaces sunt, nec cõsue-
uerunt aliud q̃ ex uero falsum concludere. Vnum hoc haud scio an
maximũ est hypocritarũ uitium immo flagitium, ꝙ omniũ mores
& facta notant,at se ipsos esse sine crimine ostentãt, cum sint turpissi
mi,Vnde risum cõtinere nõ possum,cum lego huius simulatoris al/
phabeticariã propositionẽ xxi.& sequẽtẽ cum suis p̃dicationibus, tũ
equidẽ istuc os suũ impudens uidisse nimiũ uellem,qui fuisset status,
cum ea ganeo scripserat,ut crimina detestaret quæ ipse quotidie cõ
mittit & cõmiserat.Recte Cicero.Carere debet omni uitio qui in al
terũ paratus est dicere.Si allegationes Arnoldi doctissimus qsq; acer
rimo iudicio examinet,profecto inueniet ingentẽ numerum & acer
uos autoritatum aliter applicatarum q̃ fuerit intentio autorum, ita
ut etiam non nihil inquilinum hæresi sequatur, quod multo propi/
us est q̃ uicinum.Sed quid ego cũcta reuoluam libellorum suorum?
qui tot erroribus & tanta ruditate scatent,ut non sint doctorum au-
ribus aut lectione digni.Vnum hoc pro exemplo ad amussim pensi
temus,quoniã iudæorum genti applicat id quod dicũt Moysen scri
psisse.Maleficum non patieris uiuere super terram, eo ꝙ iudæi com
mittũt maleficia plurima,hæreses,schismata,blasphemias,irrisiones
christi & ecclesiæ ac scripturæ sacræ peruersas interpretationes.Ideo
non patiamur inquit eos in aliquo mũdi angulo superesse. Indigna
uox theologi,indigna sacerdotis sanguinem humanum sitiẽtis,uult
enim omnes malefactores hoc uocabulo comprehendere,quia ma-
leficia committunt.Sed id non solum est præter intentionem, uerũ
etiam contra mentem autoris & legislatoris, qui sub eodem capite
Exodi xxii.multa enumerat maleficia corporis, quibus nõ imponit
mortem,ut furtum,stuprum, uerbalẽ maiestatis læsionẽ, Et ibi solũ

magicam & idololatriã plectit morte. Si hoc iste nõ nouit, stultus do ctor est, Sin uero nouit & peruertit, criminosus est. Non em̃ malefi/cus hic omnem malefactorem significat, sed tm̃ facinorosum magũ, ut est in lege imperatoris Constãtini de maleficis. Sic em̃ Moyses lo quitur. מְכַשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה id est. Maga non uiuat, in fœminino gene re, non dixit malefactrix sed maga, malefica, lamia. Non dixit super terram, ne forte illi uel in aqua cum piscibus, uel in igne cũ salaman dra degendum sit, hoc illud est quod iste applicat ad omnes homi/nes malos, quos non uult pati ut uiuant qualicũq; maleficio sint ob/noxii. Contra Augustinum ad Donatum scribentẽ. Ex occasione ter ribilium iudicum & legum ne æterni supplicii pœnas luant, corrigi eos cupimus, non necari, nec disciplinam circa eos negligi, nec sup/pliciis quibus digni sunt coerceri. Sint calumniatores mei quantum cũq; tyranni & crudeles, tamen se meminerint sacerdotes esse, ne oc cidant, & utcunq; doctores etiam dici, ne sacram scripturã aliter alle gent, q̃ spiritus sanctus efflagitet, aut si id per ignorantiam attenta/uerint, dent laicis quoq; aliquid ueniæ, qui talem non sunt professi doctrinam, & patienter festucam meam ferant, si uolunt in oculis su is gestare trabem. Si non timerẽ q̃ magnitudo libelli nimis excresce ret, liquido exponerẽ locos alios, in quibus autoritates contra inten tionem autorũ etiam perniciose aduersarius allegat. Talia em̃ mul/ta in illo suo reprobatæ lectionis libro continent, ut est illud, Gladi/um furioso de manibus auferri debere, quod applicat ad iudæorum libros, tam ui q̃ dolo auferendos, quos affirmat iudæorũ animas ne care, Primũ obtrectator aliter allegat q̃ autor ille Tullius scripsit, ait em̃ sic offici. iii. Si gladium quis apud te sana mente deposuerit, re/petat insaniens, reddere peccatum sit, non reddere officium, ubi de reddendo non de ui auferendo loquitur, quanq̃ hic non persto, dein de non solum citra & præter intentionẽ, sed etiam cõtra mentẽ & uo luntatẽ autoris eandem autoritatẽ citat. Causa em̃ Tullii fuit, ne fu-riosus in ipsa furia per gladiũ uitam corporis amitteret, Sed Arnol/di causa est, ne iudæi animarũ suarũ uitã per libros hæreticos amit/tant. Addit em̃, qm̃ sic animas necant, quia ex his discunt ipsi, & docẽt uxores suas & proles iugiter blasphemare, hæc ille. Oro te Cæsar in/terroga eum, nunquid hoc sit uicinum hæresi, uel interroga proce/res tuos illustri doctrina clarissimos, an nõ est hæresis manifesta, cre

dere iudæum perfidum animæ uitam habere, cum apostolus & euã/gelista Ioannes in epistola prima decretũ hoc publicauerit. Qui ha/bet filium dei habet uitam, qui non habet filium dei, uitam non ha/bet, Et in euangelio eiusdem dixit christus. Amen amen dico uobis, nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinẽ non habebitis uitam in uobis. Ergo si dimittantur uniuersis iudæis omnes libri, non necant animas, neq; suas neq; uxorum neq; prolis, quia omnes eorum animæ non uiuunt, siue libros habeant, siue ca/reant libris, cõburantur omnes eorum libri, non permanent in uita perfidi iudæi, quia nunq̃ fuerunt in uita, uiuere enim christus est, quẽ nunq̃ receperunt per fidem & baptisma. Quapropter sanctissimæ le/ges imperatorum tam Theodosii q̃ Valentiniani libros hæreticorũ comburunt, quia extincta super aliquo articulo hæretico sacrilega doctrina, possunt credẽtes eundem articulum abiurare, & per hoc ui tam beatam nancisci. At fingamus apud iudæos centum articulos hæreticos, & comburantur omnes abiurentúrq;, nihilóminus adhuc non habebunt uitam, adhuc non credunt in filium dei, adhuc nõ co guntur baptizari, adhuc manent iudæi. Et hæc uidetur occasio for/tasse probabilis, quare nusq̃ habeat̃ expressum in sacra scriptura uel in aliquo iure aut determinatione ecclesiæ, ꝙ specialiter iudæorum libri sint comburendi, quantũuis nullos scripserint sic ut sanctus spi ritus efflagitat. Quare aduersarius etiam hac abutitur contra men-tem scribentis autoritate, cum allegat ꝙ resecandæ sint putridæ car nes. Quam sententiam transumit in iudæos, cum aperte pateat mẽs autoris ꝙ ibi loquatur de christianis, eo ꝙ immediate sequit̃, & sca/biosa ouis à caulis repellenda, certũ est aũt ꝙ iudæi non sunt de cau lis seu ouilibus christianorum, dicente christo, Habeo alias oues quæ nõ sunt de hoc ouili. Vnde allegata autoritas exemplũ dat de Ario in Alexandria hæretico christiano, non de aliquo iudæo, Ita per oẽs libellos suos discurrẽdo ꝑstygiator blactero, quicquid de nostris hæ reticis & christianorum hæresi scriptum est, id totum ad iudæorum hæreses solum modo ad me infamandum callide retorquet, præ/ter citra & contra mentem & intẽtionem autorum, despiciens iura, quorum intentio mens & uoluntas est, ꝙ pœnales constitutiones ca sum proprium non excedant, præsertim quãdo uerba legis ut inquit Baldus & Ioãnes de Imola sunt adaptata ad certas personas, tũc eñ

non debet trahi lex ad alias, etiam si quis uellet omnia in cõfuso cõmiscere tam titulos q̃ leges fauore religionis, tunc eñ hoc minime procederet, qñ nõ solũ nulla intercederet paritas rationis, sed om̃is appareret etiam disparitas, hæc aũt ad scholas iurisperitissimorũ doctorum pertinent latius disputãda, non ad Arnoldi & anilium theosophistarum detractorum meorũ gurgustium, Vnde oritur alia falsa opinio, qua conuiciator indoctos studet excæcare, ꝙ non licuerit hanc materiam quã ipse appellat fidei ac morum, quasi in ciuili casu per iurisperitum aliquem qualibuscũq; hinc inde allegationibus tractare. Hic peto à tua maiestate Cæsar fortissime triũphator imperii, an per quæstionem omnibus nobis propositam uolueris disputare de fide? aut quos mores discere à nobis paratus eras? qui uniuersorum es morum in repu. legifer & arbitrator, non quærebatur an iudæi essent fideles orthodoxi, an crederẽt nostram ecclesiam sanctã, non fuit res dubia, quin omnes iudæi sint hæretici improprie & lato uocabulo dicti, nihil horum disputandum erat etiam agricolis notum. Sed an iudæorum libri essent de iure perimendi, & an esset utile ecclesiæ, supposito ꝙ hæretici erronei aut scandalosi essent, quod cognoscere & si non primo, tñ & secundario canonistis non est denegatum. Aut igitur uolebas libros condemnare, aut condẽnatos perimere. Condemnare autem uel esse condemnatũ, legale uerbum est & iuris officium, non theologiæ p̃sertim iudicialiter. Aliud est enim causis terminum imponere, & aliud scripturas sacras diligẽter exponere, ut habetur in decretis xx. distinctione. Quare liceat aduersariis meis opiniones pro fide catholica uel contra fidem catholicã magistraliter disputare de cathedra, non de tribunali, per argumenta nõ per mandata, honeste non cõtumeliose. Quæ uero sint lectiones per leges uel canones reprobatæ, seu ad peremptionem aut combustionem condemnatæ, hoc iurisperitis cõmittiť, qui sciunt an & quo modo legis generalitas singula specialia sub se complectatur, Et an aut quõ pœnæ sint extendendæ uel restringendæ, & an aut quando prouisio in materia pœnali concepta in ueram & certam personam, extendatur ad rep̃sentatam, habent suos titulos, habẽt leges & canones de fide catholica, de hæreticis, de iudæis, de sanctissimis episcopis, de ecclesiis, & aliis fidem christianam concernentibus, Sinat Arnoldus iurisconsultos etiam aliquid esse in ecclesia, sunt eñ eo inuito etiam

ecclesiastici scriptores & catholici doctores. Accepisti serenissime Cæsar qualiter tribus catapultis leuissimus ardelio aduersum me fal so licet frustra iaculatur, Nunc post falsas opiniones quas imperitis pdicauit sequunt falsæ atq sophisticæ argumẽtationes. Ná ut ait S. Hieronymus omilia quarta super cantica canticorum, apud imperi tos & animales homines pulchriora uidentur mendacii sophisma ta q̃ dogmata ueritatis. Sed tanto facilius uincam, quanto puerilius omnia paralogizat, tantoq breuius absoluẽdus est nugigerulus, quã to lucidius sua tela præuidi & prudenter caui, prius em̃ fregi singula q̃ hæc ille strueret. Accedit etiam q recte docti eum indoctum logi cum iudicãt, tam anilibus uanis debilibus utitur argumentis, in nul lo modo, in nulla figura, phreneticorũ more, nisi hoc sibi mollis ho mo in delitiis habeat, q nescio quid nouũ in logicis inuenerit, pro pter quod Apollini bouẽ sacrificet de cornuto quodam syllogismo. Loquit em̃ de me in propositione prima his uerbis. Et ut aliquantu lũ inqt eũ (me notando) fortius stringã. hunc cornutũ ei syllogismũ ponã. Quæ cum legenti mihi dicerẽt amici, cur tantopere riderẽ, il lis respondi, mirũ q non auritũ posuerit, ut qui ab asino procederet, totus em̃ mihi nũc uidetur cũ Luciano in asinũ nõ aureũ sed sterco rariũ uersus, qui ante cerastes esse potuit aut bubalus, sed ut meli⁹ in telligat sophista nosterculus, Nam sine cõmẽtariis nõ intelligit neq ipse se neq alius quisq̃, breui ausculta Cæsar. In tuæ maiestatis repræ henso consilio scripsi me quondã in curia diui patris tui audiuisse à iudæis q extinxerint famosos & nephãdos libros Tholduth Iesu Ha nozri & Nizahon, diligenterq prohibuerint inter se, ne ulterius ta lia scriberent, id aũt fuit semestri ante q̃ serenissimus cæsar Frideri cus tertius pater tuus imperator inuictissimus morte uinceretur, qui obiit me pſẽte in Lyncea xiiii. kalẽ. septẽbres, anno M. cccc. lxxxxiii. post ea tpa petenti á me cuidã nobili, quid honeste ac sine scandalo quãdoq posset cũ suis iudæis colloqui recreationis causa, respõdi p epistolã, ut eos interrogaret, quã potissimũ ob causam ipsi putarẽt in tã longa se captiuitate detineri, & ad eã disputationẽ multa formaui argumẽta, hinc inde tã grauia q̃ leuia qualia poterã excogitare, quo rum sibi iusseram postulare solutiones, Inter illa fuit unum, q dei fi lium Iesum blasphemarẽt, & q in tali blasphemia delectarent, unde posteri fierẽt participes priorũ, & q id ex cõsuetis precibus eorũ atq

De epistola ad nobilem

libris ut Nizahon & Velamesumadim notari posset. Hæc à me fuit epistola cum talibus obiectionibus & petitionibus, non autem determinationib⁹ seu cõclusionibus ullis data anno M.D.V. Audi nũc cum tuis qui in consilio sunt, quomodo super hac historia instruxerit calumniator suum cornutum ut ait syllogismũ, Vult enim dicere ut intelligo, si non credidi iudæis mihi dicentibus in curia imperatoris abolitos fuisse hos libros, quare consilio inserui. Sin credidi, quare ad nobilem scripsi manifestum esse ꝙ tales libros habeãt. Hic est ignauissimi pecoris, immo nocentissimi peccatoris cornutus syllogismus, de quo me consolatur diuina uox, Omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iusti. Pudet me cæsar coram tua maiestate tam summa, tam augusta, tam abiectis infantiliũ neniarum susurris, ex paupere uena miserrimi istius ingenii prorumpentibus uerba facere, quapropter ad eum ipsum qui fœnum in cornu gerit me cõuertã. Quæ malum ista tua ratiocinatio est? aut quod est medium syllogismi quẽ appellas Arnolde? credo nec mediũ nec extremitates formare noueris, omitto mendacium tuum, qui manifesti uocabulum nec ore nec calamo protuli, sed huc ad pulpitũ. Si dico me ante annos xx. credidisse iudæis hæc affirmantibus, & tandẽ nugis eorum deceptum me sensisse decimo post anno, tum quõ syllogizabis? quis erit elenchus? cum tm̃ & tam longum cõtradictioni tuæ intercesserit tempus, in quo idem homo posset fuisse candidus & ater, albus & non albus. Dispeream si ego tot cornua in tuo capite quæsiuissem. At nunc Senecæ credam syllogismo licet sophistico. Quod nõ perdidisti habes, cornua nõ perdidisti, ergo cornua habes, forte in similitudinẽ tauri æthiopici, cui⁹ Pausanias in Bœoticis meminit, unde tibi Sapphus iste conueniet uersiculus. Accedant capiti cornua bacchus eris, immo bacchãs, quod pecuale atq; proprium tibi est, non bacchus quod diuinum aiunt. Bacchantes autem eos germani uocant, quos galli biianos. Recipe igitur & à me hũc uicissim cornutum syllogismum, tam bonum ac potius meliorem in materia & forma q̃ tuus fuerit. Si ianus est bifrons, & tu es biianus, ergo tu es quadrifons, & inter bacchantes quadrifrontes perpetuo cõnumerandus. Bacchantes enim sunt rudes & agrestes literatores. Sed quadrifrontes qui nulla sibi concipiũt ex turpitudine uerecũdiam, & uere tu ex illis es, nam & loquela tua manifestũ te facit, qua palam in-

ſinuas morum cenſoribus neq; pudorem te neq; pudicitiam habere ullam, q̃uis apud ignaros & ſimplices omnem frontem undiq; oſten tes maledicte hypocrita. Nam quid non te pudeat cum calumnian do mea, ſermonem continuum præter & contra intentionem meã aperte diuidas, ut tibi facilior ſit cauillãdi occaſio. Nihil em̃ differt, ſic dixerim, duos ego blaſphemos eorũ libros legi, q̃uis affirmarint tales ſe libros extinxiſſe, an ordine conuerſo ſic. Q; uis affirmarint ta les ſe libros extinxiſſe ego legi duos, ut uideas cæſar quanta uanitate laboret in re tã ardua uiliſſimus theoſophiſta, perinde ac ſi nos non legerimus Ariſtotelis organum, nõ tm̃ latine uerũ etiam ut ipſe ſcri pſit græce, quo concedatur haud nos ignorare quantum iſte calefa- ctor circa ſyllogiſmos peccet, tam in materia q̃ in forma. Deinde mi hi cũ doctis conuenit, ꝙ iſte in topicis nullus eſt. uel ſi aliquis eſt, om nium theologorum fex & turpitudo eſt, & ob id ab integris & ſolidis doctoribus repellendus & reſpuẽdus. Faciamus obiter deguſtationẽ impudentiſſimæ ignorantiæ ſuæ, tum & nequitiæ ut mercatores pi- per probant. Em̃uero dialecticam hãc diſſuaſionem meam qua ſcri- pſi, ſi thalmud eſſet comburẽdus iamdudũ combuſtus eſſet ante mul tos annos, quando patres noſtri plus affectionis habuerunt ad fidem noſtram q̃ nos nunc, cũ iſte uir acer in prelio impugnare uellet, iãq; lacertos exertaret, cæſtuſq; ponderaret, poſt rhetoricam declamati onem ſuam me ſic philoſophice adoritur, Si topicum eſt, dicat̃ per quem locum. Si dicat (me notando) ꝙ per locũ ab autoritate ſum- ptum ex patribus, Sane iam non topicum erit, quia apud topicos tri uiale eſt, locum ab autoritate negatiue nihil momenti habere, licet in theologicis nõnunquam ualeat, Hæc ille ſapiens magiſterculus in logica, uel ſi ſpernat diminutiuũ, ſit ſaltẽ magiſtercus, aut per meta- theſim ſtercus magis. Q; belle triumphat, primo, quia ſit locus ab au toritate qui non poſſit eſſe negatiuus, Secundo quia tametſi conſue- uerit ita in theologia poſſe argui, tamen mihi non uelit permittere, tali fortaſſe uenia indigno. Putat me tam deſuetũ his quæ quondam pueri didicimus ut ei concedam locũ eſſe ab autoritate, Fuit ne pa- tribus maior autoritas ante tempora in affectione ad fidem quam nũc ſit noſtris patrib9 aut quæ requirit̃ autoritas? ut quis habeat affe ctionem ad fidem, quid cõmune præſtantia hoĩm ſiue autoritas cũ fide habet? Nunquid bubulcus aut opilio tantã fidem habere poteſt

quantam in summa potestate atq; autoritate cōstitutus? nisi erret in euāgelio, ꝙ de Centurione qui sub se dixit habere milites christus loquitur, non inueni tantam fidem in israel, perinde ac si præeminentiæ hoīs maiestate regnantis & magnitudini autoritatis, fidei quoq; magnitudinem ascripserit, Si tā manifeste in istis puerilibus quæ nouiciis nota sunt errat, quæ tam longo spacio temporis & tā præmeditato studio cum omnium suorum contubernalium cōsilio & auxilio aduersus me collegit, quid eum cerebri habere putabim⁹? quid industriæ? quid ingenii? Q si est iste ad pugnam electus, ut ipse asserit à collegio theologorū, quales arbitrabimur electores esse? q̄ scio los, q̄ rationales, cum talis sit electus. Nisi cum glossa nostra in libro digestorum posita sub titulo de origine iuris in lege secunda de Romanis, qui disputaturi olim cum græcis, stultum quēdam elegerunt ad disputādum cum græco, ut si perderet, tm̄ derisio esset, & reliqua, simili usu precogitata fraude hunc stultum elegerint, ut si manifestaretur ex operibus & uerbis suis ꝙ esset malus logicus, peior philosophus, pessimus theologus, conuerteretur in risum, dicendo, Facile potuit stultus superari, nobis autem Coloniensibus theologis non erit dedecus, sed stulto. Ego uero propter reuerentiam facultatis collegii & ordinis, agam cum eo tanq̄ reuera esset aliquantum licet non nimis sapiens, & si patiatur, docebo eum non esse ab autoritate sed locum à maiore, qui procedit negatiue, qm̄ eius est maxima propositio. Si id quod magis uidetur inesse non inest, nec id quod minus inesse uidebitur inerit. De p̄decessoribus enim nostris ante multos annos scriptum est, sancti per fidem uicerunt regna. De nobis autem ꝙ in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines se ipsos amantes cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, & reliqua. Concludendo sic habentes speciem quidem pietatis, uirtutem autē eius abnegantes. O sancte Paule propheta uerissime q̄ clare uidisti theosophistas in spiritu. Esset facile cudendum uolumen integrum de fatuo sensu istius magistri, quo nihil gustare uel in logicis ostenderet, ut est hoc etiam obiectum mihi ab eo argumētum. Naturaliter credibile est iudæos fecisse quicquid potuerunt excogitare, ꝙ eorū doctrina à suis non contemneretur, ergo naturale est quibuscunq; modis paternas eos traditiones defendere, Principio, non contentus tri

bus terminis sed & quatuor aut quinq; syllogizat. Deinde puer ego sæpe ferulam lachrymans passus sum ob tã pucrilis solutionis ignorantiam, cum argueretur naturaliter credibile est lapidem moueri sursum, ergo naturale est lapidem moueri sursum, & sic de similibus, quæ indesinenter paralogizat, ut, non habeo intelligentiam in thalmud nisi ex nostris libellis, ergo nõ habeo intelligentiã in thalmud penitus & simpliciter. Sic thalmud nobis & nostris seruandus est, ergo thalmud penitus simpliciter & libere seruãdus est. Similiter illud. Credo iudæos hoc dicere, ergo credo illud uerum esse quodcunq; dicunt, Item illud. Non credo hoc ineptum ut tu dicis, ergo non credo hoc ineptum. Quis hanc fallaciam non nouit? non credo mundum cœpisse ut Plato dicit, ergo non credo mundũ cœpisse. Est eñ uerũ q credo mundũ cœpisse ut Moyses dicit, non aũt ut Plato dicit. Sic posset aliquis credere aliquẽ thalmud nõ esse ineptum ut Pepericornus dicit, & simul tñ credere aliquẽ thalmud esse ineptũ aliquo modo. Item quãuis perniciose mentiatur Arnoldus me dixisse non esse credendũ nostris scriptoribus, tñ hoc argumentũ etiam non ualet, huic non est credendũ ut testi, ergo huic non est credendũ. Item nõ ualet. Ad cõdemnandũ aliquem ad ignem uel combustionẽ scripta istius testis me non mouent, ergo uolo q isti testi simpliciter & penitus nunq̃ sit credendũ. Dicit eñ lex. Non testimoniis sed testibus crimina sunt probãda. Hoc tacere non possum, q tam egregius rector bursæ Coloniensis tam rustice perplexe ignauiter argumentũ ad formã redigat in propositione xxx. qui antea oẽm formam fugerat, sed hoc putat se uenari posse, licet spes eũ fallat, q in minore fatear hæresim, & deinde hæresim concludam, & ait his uerbis. Quicunq; habet ius faciendi aliquid. potest illud facere sibi in bonum q̃uis alteri sit ingratum, & tñ non facit contra alium, nec potest ille iure culpare aut ægre ex ipso id animo accipere. Sed iudæi habent ius sic faciẽdi thalmud uti factus est sibi in bonum q̃uis deo & sanctis ac nobis sit ingratus, non tñ fecerunt contra nos, nec possumus iure eos culpare aut id ægro aut malo ex eis animo factum accipere. Hoc argumentũ quod a me ipso mẽdicauit, & ego illud in declaratione mea uulgari. §. 28. antea solui, non nouit miser philosophaster ad formã redigere. Ita enim inter sentes & uepres hæret cornibus, ut cũ Hieronymo cõtra Iouinianũ scribẽte possim dicere, Vbi spiritus legen-

do deficit ibi distinctio est. Appellas tu id Arnolde formam syllogisticam? erue oculos pceptori qui te tam indoctum reddidit. Tamen noli desperare, ego docebo te, tu imitare Aristotelē, at heu quomodo potis es? qui eum nō intelligas, quantūuis profitearis. Aduerte tamen & ausculta. Sint A.B.C. syllogismus. A potentes facere absq; iniuria. B habentes ius faciendi. C iudæi facientes thalmud ut nūc est. Da Cæsar ueniam ineptitudini, oportet ita loqui cum istis nasturciis, nā ut Picus comes tuus Mirandulanus ait. Balbi non nisi balbos intelligunt. Fiet itaq; syllogismus. Omne B: est A, id est omnes habētes ius faciendi sunt potentes facere absq; iniuria. & C. est B. id est iudæi facientes thalmud ut nunc est, sunt habentes ius faciendi, ergo C. est A. id est iudæi facientes thalmud ut nunc est sunt potentes facere absq; iniuria, Hanc redactionem in formā syllogisticam poterunt melius intelligere discipuli tui, si non eos dimidio feceris stultiores q̄ acceperis. Es em̄ magister ignorantiæ, qui quotannis accepta ingenti pecunia nescire doces, sed non ut Socrates. Hoc itaq; argumentū Darii est, non illius Persarum regis, sed tui similium. Maiorem, omne B est A. dicis iuridicam, concedo, Minorem. C. est B, dicis hæreticā, nego, qm̄ ad eius ueritatem quæ indefinita est sufficit q aliquid sit quod dicatur thalmud ut ipsum nunc est, cuius iudæi habeant ius faciēdi, ut est Sepher zeraim id est liber seminum quæ uolumina sunt mere medicinalia, similiter x. xx. xxx. uel plures alii aliarum facultatū aut historiarum, qui pari modo dicūtur thalmud singulariter, in quibus nulla fortasse cōtinetur hæresis non tolerata neq; blasphemia, neq; infamia, neq; magica, quapropter eorum habent faciendi ius ad minus tolerantiæ ac simplicis permissionis, quia tolerantur in perfidia, & per consequens in his quibus perfidiam suam manutenent & exercent, propter quæ puniendi non sunt, primo permisso tanq̄ principali. Diuiditur deniq; thalmud in quatuor facultates superiores ut dictum est à me in consilio. Et collectionem librorum thalmud dicūt maiorem esse triginta bibliis, sed de quolibet eorum librorum separabilium dicitur, hoc est thalmud ut nunc est. & hoc est thalmud ut nunc est. Sicut Socrates est homo ut nunc est, & Plato est homo ut nunc st. Nunq̄ autem & nusquā quisquā ex me audiuit, q affirmauerim loquendo uel scribendo iudæos habuisse ius faciendi omnes & singulos libros thalmudicos, quinimmo dixi contrarium, scilicet

de blaſphemis & contumelioſis in prima determinatione conſilii, & de magicis in ultima. Cæterum qualis ne reputandus eſt ille logicus ſiue logiſticus? qui naturam oppoſitorum non intelligit, ait enī illas duas propoſitiones eſſe ita oppoſitas ꝙ ſimul ſtare non poſſint, Vnam. Multos libros legi & nullam in eis contumeliam ſcriptā inueni. Alteram, Multæ ſunt in libris iudæorum blaſphemiæ & hæreſes contentæ. Et quanq̄ hoc modo non ſcripſi, tamen miror ꝙ has ſimul eſſe ueras dicit impoſſibile. Quo clareſcit aperte Arnoldum nō eſſe philoſophum neq; theologiæ doctorem, niſi ſit doctor creatus ex nihilo, ſolent enī quandoq; creari doctores. Quare noli Cæſar in hoc homine aliquid ſperare quod ſit firmum, conſtans, uirile, theologo uel ſaltem philoſopho dignum, Nihil in eo inuenies, niſi molle, effœminatum, puerile, ſenticoſum, hæſitans atq; dubium, tam uecors eſt lepus, nihil ferme arguit de quo aſſertiue audeat dicere A eſt B. ſed ſicut ſimia poſcenti præbet manum & retrahit cum formidine, qm̄ ſemper intendit falſum in mente. Quare omnia pene argumēta ſua incipit per uerba eiuſcemodi, ut uidetur, uiſus eſt, ſuſpectus uideri poteſt, forte diuinatur, apparet, ego puto. uelle uidetur, hæc dicta hæreſim ſapere uidentur, quantum ego coniicio, hoc uel illud eſſet impertinens, apparet hic impertinenter allegare, cum tamen in tuo fuerit arbitrio Cæſar collocatum, quid te moueret ut pertinens uel impertinens tanquā iudicis non partis. Per totum autem famoſum libellum ſuum fere nihil audet iſte quaſarius opponere aut arguere, niſi per hanc dictionem indeclinabilem quaſi, quaſi, quaſi, ſomniatoris inſtar, ut quaſi uelit hoc innuere, quaſi uellet dicere, quaſi in materia ciuili, quaſi nulla deberet eſſe cura pro alio, Significat aūt hæc dictiuncula quaſi aliqualem ſimilitudinem, ſed ſimile non eſt idem, qm̄ nihil eſt tam alterum q̄ ſimile. Ideo apud grammaticos eſt nota incertitudinis, ut. i. Regū ix. Erant enī quaſi xxx. uiri, quod ſignificat incertum fuiſſe numerum. Quare ad eam particulam affirmatio ſequitur & negatio, ut cum legitur. i. Paralip. xvii. Feciq; tibi nomen quaſi unius magnorum, fuit enī reuera unus magnorū, Et pſal. xxxiiii. quaſi lugens & cōſtritatus ſic humiliabar, fuit enim reuera cōtriſtatus, Et in euangelio Ioannis, gloriam quaſi unigeniti à patre, fuit enim reuera unigenitus à patre. Negatiue ſic, Iob xv. Nunquid ſapiens reſpondebit quaſi in uentum loquens? nam reuera non erit in

L

uentum loquens. Et Hieremiæ xlviii, Fuit in derisum tibi israel, quã si inter fures reperisses eum, nam reuera non reperisti eum inter fures. Cum igitur dicat iste theologista, quasi hoc uellē dicere, nō propterea debet cōtinuo syllogizare ꝙ reuera dicere uoluerim, qm̄ fortasse non uolui hoc dicere, sicut & sæpe uoluntatem contrariam in mea declaratione legit, Sic contra ubi dicit quasi nulla deberet esse cura pro aliquo, nō debet mox syllogisare ꝙ uoluerim nullam esse curam pro altero, cum eius contrarium inueniat in declarationibus meis, ꝙ debeat alterius pro altero cura esse suo modo limitata. Valeat igitur iste quasarius cum suis quasalitatibus in malam crucem, aduersus quem spero cunctos præstantes & ueros theologos indignari tanquã contra inhonestissimum quasarium & contra suas latrunculas quasalitates. Nunc maxime uellem sacratissime imperator parum quod adhuc reliqui est nephariorum scelerum hominis perditissimi & de salute sua desperati huius Arnoldi attente, & cum singulari erga me clementia indefesse audires. Non enim satis turpe sibi duxit, in euidenti calumnia deprehensum se, iniuriarum & famosi libelli condẽnatione notari, quod quanto illi probro futurũ sit om̄es norunt. Verum etiam adhuc in me diffamando capitale iudiciorũ publicorum aliud horrendum & abominabile crimen falsi admisit

Crimē falsi

Vulcano sacrandũ. Qua in causa quo me uertã Cæsar inclyte? quos implorem? ordinarium ne suum? at falsarius Arnoldus confidentia clericatus & sacerdotii in tanto facinore & tam crudeli scelere spem sibi impunitatis concepit. An collegium facultatis suæ? sed ipsa sibi facultas hunc falsarium se iactante & gloriante non tm̄ ad hãc prouinciam subeundam elegit, sed etiam negocium hoc illi demandauit, & perficere ac perpetrare coegit. Tantis suffragiis sociorum, tanta Coloniensium ut audio familiaritate stipatus, tanto scholasticorum fauore accensus, & simul præiudicio singularis Agrippinorum inuidiæ, ac odii popularis per eum sinistra machinatione iam toto biennio aduersum me cõflati munitus, & ut sibi uidet securus, omnē ordinem iudiciorum phas & iura contumaciter despicabitur & contemnet, Igitur in te unum spem adiutorii & consolationis fixi & locaui, ut tam immani detractoris & calũniatoris mei comperto flagicio, me innocentem falso circumuentũ, tãdem aliquãdo integræ famæ nominisq; boni uirum declares. Vt aũt in limine primo indo

mitam & effrenatam istius conuiciatoris audaciam & impudentiã incredibilem præter hunc unum in omni scholastico homine inauditam accipias & agnoscas, cum ei ad nihil nisi ad oppressioné quæ rebar, haud parum multa se obtulerunt, quibus cogitare poterat ob uitam meam usq; huc integerrime peractam non facile labefactari famã meam, & bonam tam in diuinis q̃ humanis rebus existimationem, quare formidandũ ei recte putabat ut nunc sunt penes nos iuniorum & perspicacium athletarum studia, fore multos Coloniensibus theologistis doctiores in aliorum uniuersitatibus gymnasiorum, qui purpurissatas argumentationes & uanos abortiuos ꝑ syllogismos & susurra quibus exurdantur aures & præstygia quibus eluscantur oculi pure clare luminose internoscerent. Ne conatus schōstice disputando frangerentur, cœpit consilii mei sacratissimæ tuæ maiestati à me obedienter expositi chirographũ, eiusq; librum chalcographice tibi editũ particulariter immutare, amouere, celare, delere, interlere, recitare dolo malo, ut ueritas apparere nõ possit, & ita perfecto falsi crimine in perniciem & destructionem boni nominis, dignæ existimationis & integræ famæ meæ capitalia illi⁹ scripturæ puncta, quibus totius causæ fundamẽtũ & status quiescit, falsauit multis in locis, maxime illustribus & ꝓspectis, quæ ordine uideamus, Principio qui sunt nerui causæ nostræ de thalmud iudæorũ maxime accusor apud omnes ab aduersario, ꝙ illum de meo consilio indistincte uoluerim conseruare, ad hoc ostendendũ oẽs dies noctes somnos & uigilias suas & suorũ contubernaliũ accõmodauit, & quicquid unquã didicisse uidetur. Addit illud etiam, ꝙ si in mea cõsultatione imperatoriæ maiestati respondens distincte sic expressissem, ꝙ plurima me nota leuassem, & hoc modo per omnia sua opuscula scribit, prædicat, suggerit me thalmud indistincte commendare, laudare, defendere & conseruare, in quo de fautoria iudæorum me notat cum ingenti uituperio. Sed illud quo tempore adhuc in lingua germanica per interpositã Pepericorni personã mecũ agebatur, semper atq; cõstanter negaui, simul contra ostendens & in summario speculi ocularis & in declaratione uulgari & in disputatis, distincte me locutum esse & non indistincte. Nunc aũt quom sibi proposuerunt mihi latine pariter iniuriari, tum illorũ de mea patiẽtia & humilitate spes audaciã sceleri ꝓstitit, & cõfidentiã impunitatis auxit latina eorũ inter

pretatio,per quā non ſine irrefragabili putarent licētia ſcribere, quic quid malignandi ſuaſerit libido. Quare conſtituerunt ex meo conſi lio portiunculas excerpere,quas uiderēt ad odium mei concitandū aptiores,ut ſolet non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo,quam appellant ſanguiſugam,ea enim ſemper deteriorem elicit ſanguinē relicto meliore.Sic aranea florum ſucos meliores apibus permittit, peiores ipſa colligit,ex quibus uenenū coquat. Non fuit tam iniqua conſuetudo maioribus noſtris illis ueris & uere ſanctis theologis dā-tibus bene agendi exemplū poſteritati, omnibusq; his qui tam hono rabile nomen theologiæ ſibi non in uanum uſurpant, illi nanq; li-brum aliquem reprehenſuri totum interſerebant de uerbo ad uerbū ſermonis contextum,nihil relinquentes,ut ab omi etiam ſpecie mali abſtinuiſſe probarentur,quemadmodū Origenes cōtra Celſi libros & aduerſum Iuliani beatus Cyrillus Alexandriæ archepiſcopus qui ſic ait. Διελόντες τοίνυν ἐν τάξει τὴν πρεπωδεστέραν τὸν παρ' αὐτοῦ λόγον, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ διανοίας συνενεγκόντες κατ' εἶδος, οὐχ ἑκάστῃ πλειστάκις ἀποχρώντως δὲ ἅπαξ καὶ ἐντέχνως ἀπαντήσομεν. id eſt. Digerentes itaq; in ordine decentiori eum qui ab ipſo eſt librum,& ipſas in eo ſentētias conferentes,iuxta formam,non unicuiq; ſæpius,ſufficiēter aūt ſemel & artificioſe obuiabimus. Vnde iam cognoſcitur qua norma uir bo nus grauis & honeſtus librū indignū rite poſſit impugnare,diſtinguē do uidelicet totum librum autoris nō particulas quaſlibet decerpen do.& ordine,non intrichate,& ſimul collationando,ſententiam refe rendo ſententiæ,non uerba inquit ſed ſententias & mentem intentā, ea em̄ per διανοίας hic ſignificatur,& κατ' εἶδος id eſt ſecūdum formā aut ſpeciem,ſic ſpecifice ac formaliter ut iacent,nihil interpretando aliter quam ſcribitur,Hæc eſt doctrina chriſtianorū & ſancti ſpiritus. Alia eſt doctrina diabologorū & maligni ſpiritus,qua matrē huma-ni generis Heuā ſeduxit primus falſarius,qua multos quoq; poſt eam ad caſum inuitauit,addendo,minuendo,immutando pernicioſe ali ter quam uerba fuerunt prolata,Diabolus em̄ præceptor & magiſter omnium falſariorum ad Heuam ita locutus eſt Cur præcepit uobis deus ut non comederetis ex omni ligno paradiſi.Erant uero dei uer ba præcipientis ad unum Adam prolata,priuſquam Heua fieret, cui prohibuit deus ſolum lignum ſciētiæ boni & mali. Diabolus autem uolens decipere ſophiſtico more per cornutum Arnoldinum ſyllo-

gismum,immutans uerba dei ex numero singulari fecit pluralē dicē
te deo de ligno scientiæ boni & mali ne comedas. Recitauit diabo-
lus.Cur præcepit uobis deus ne comederetis ex omni ligno paradisi,
per quā lectionem reddidit discipulā docilē,sicut aduersarii mei do-
cibiles diabolo facti sunt.Respondens autem Heua dixit De fructu li
gnorum quæ sunt in paradiso uescimur,quo se fallacias ostēdit præ
ceptoris sui agnoscere quem in exordio mentitum esse deprehende-
bat.Sed ut eruditior magistro suo appareret alia quoqꝫ ipa diaboli-
ce,non dicta dictis addidit. De fructu inquit ligni quod est in medio
paradisi(simulans se nomē arboris ignorare)præcepit nobis deus ne
comederemus & ne tangeremus illud ne forte moriamur Aequalis
iam magistro qui dixit uobis,& illa,nobis, respondit & ne comedere
mus,sed in imitatione agilior quoqꝫ ut forte putabat magistro,addi
dit totum hunc sermonem.Et ne tangeremus illud,iuncto aduerbio
dubitādi,ne forte moriamur.Hoc est gymnasium Satanæ,tales facit
discipulos diabolus, Et qui suo isto dogmate parauit lapsum,uoluit
eodem restaurādi parare impedimētum. Eisdem enim apparētibus
elenchis usus est tentando Iesum cupiens scire an esset christus. Nam
sic ei diabolus dolo malo scripturas detruncando,minuendo,uariā
do recitauit; & scriptum est enim ait quia angelis suis mādauit de te
& in manibus tollent te,ne forte ad lapidem offendas pedem tuum
Super quo S.Hieronymus ita scribit,diabolus nihil amplius dixit ni
si hoc quod angelis suis mandauit de te,ut in manibus portent te,ne
forte ad lapidem offendas pedem tuum. Mediā partem dimisit. Sic
enim dicitur, quoniam angelis suis mandauit de te,ut custodiant te
in omnibus uiis tuis.Hoc non dixit ut custodiant te.Sciebat enim cō
tra se esse Idem Hieronym9.Matthæi quarto super eodem ait,De an
gelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur,de sua conculcatione
quasi tergiuersator tacet.Audiuisti Cæsar scholā diaboli,audias oro
& scholasticos tartari & discipulos inferni.Sed paulo ante tamen qd
actum sit perpende.Quæsiuisti a me an omnes libri iudæorū ꝑræter
bibliam sint perimendi. Ad quod post uarias librorum partitiones
respondi teutonice sub hac uerborum forma: Nunc autem ueniēdo
ad ipsam quæstionē dico sic, apud quēcūqꝫ iudæū inuenit aliqs talis
liber qui expressis uerbis simpliciter & plane ad infamiā,blasphemiā
scandalum & irreuerentiā domino deo nostro Iesu, suæ dignissimæ

matri, sanctis, Aut christianæ constitutioni seu ordinationi editus esset, ille posset imperiali mandato eis tolli & comburi, & iudæus ille puniri, quod ipsemet talem non lacerasset combusisset aut suppressisset. Iam omnes uident quod hanc generalem sententiam meam expressis uerbis ad generalem maiestatis tuæ quæstioné pronunciaui atque tuli, uident & audiunt me præmisisse hanc clausulam, quod ea dicá núc ueniendo ad quæstionem tuam. Sed aduersarius ut uerum nó appareret ipse huius determinationis meæ principium dolo malo ampu tauit, celauit, surripuit articulando secundam propositionem quam repræhendere intendebat sine capite hoc modo. Apud quécunque iudæum scienter inueniretur aliquis talis liber & cætera, ut per hoc licentius mentiatur ea uerba iam lecta continuari tm̃ ad ultimum ordinem librorum in septenaria partitione mea comprehensorú. Hoc totum fundamentú est criminatoris, ut dicat quod determinando à nouissimis septimi ordinis libris ordiar, uolens quod hæc determinatio mea generalis iam exposita restringatur solúmodo ad nouissimos libros septimi ordinis. Fecissem igitur orationem perpetuam & nó disiunctam, continuam & non discretam, non interseruissem ponendo inter ultimum librorum ordinem & principium decisionis meæ historiam de rebus ante annos xx. gestis. Frustra ei9 decisionis caput tam egregio & ingenti charactere notassem ut oculis patet, frustra punctum euidentem præfixissem, frustra inter historiæ de curia imperiali recitatæ finem & determinationis meæ principium, terminale spacium alias inconsuetum dimisissem. Quæ omnia etiam rudibus signum præmonstrant alterius cuiusdam distincti, & non pendétis à proximo sermonis. Accedit & illud quod falsarius ut uerum nó appareat detruncauit, abscidit & occultauit introitum relatiuum quæstionis generaliter factæ ubi præfatus sum. Nunc autem ueniédo ad ipsam quæstionem, quod uocabulum nunc, apud omnes consueuit esse signum initii non dependentis, quinimmo fere semper nouum inchoat capitulum tam in græcis q̃ in latinis scriptoribus Aristoteles in vii. Metaphysicæ Νῦν δὲ λέγωμεν id est. Nunc autem dicamus. Lactantius diuina. instituti. vii. Nunc ignaros ueritatis instruamus, & eiusdem de opificio dei. Nunc rationem totius hominis ostendá, ubi semper magna capita sic incipiunt. Et nunq̃ talis modus dicendi significat restrictam condependentiam, præsertim quando addi-

tur coniunctio. autem. aduersatiua particula ut hic, Dixi ueniendo scilicet non proximis immorando, dixi ad ipsam, non referens me ad aliud quicq̃ nisi ad ipsammet generaliter motam quæstionem dixi quæstionem quæ uniuersaliter proponebatur ad quam uniuersalem dedi responsioné. Hæc omnia falsarius dolo malo omisit, detruncauit, abstulit, celauit. Non igitur potest intelligi q̄ hãc uniuersalem & generalem determinationem de omnibus libris apud quécunq; iudæum repertis blasphemis & iniuriosis positam solummodo restrinxerim ad ultimi ordinis quosdam particulares libellos, qn immo nisi mirificam cæcitatem in aduersariis suspicio auri iudaici & odium inuidiáq; peperisset, uideretur eis necessario iste intellect⁹ esse circa omnes iudæorum libros cuiuscunq; conditionis facultatis aut ordinis fuerint, & alium intellectum pati non posse, quod meridiana luce clarius ex consilii responsione ad argumentum secundum uerba mea expresse patefaciunt. Fuit enim in uestibulo & ianua consultationis meæ ante omnem distinctionem aut ordinem in genere ad quæstionem ipsam de libris iudæorum in prima charta hoc obiectum argumentum. Q. blasphemant Iesum, Mariam & apostolos, etiam nos & christianam ordinationem. Ad hoc argumẽtum in fine cõsultationis post omnem determinationem meam sic respondi, Hoc esset efficax argumentum, & propterea ego super talibus libris ubicunq; inuenirentur meam condemnationem in principio posui, hæc fuerunt uerba mea. Nunquid clare inde constat q̄ condemnationem meam sine aliqua restrictione generaliter ad omnia uolumina intenderim referre, quæ essent iniuriosa & blasphema. Quoniam igitur omnes & singuli blasphemiæ libri uniuersaliter sunt à me condemnati, sequitur q̄ si inueniantur aliqui thalmudici libri esse blasphemi, aut contra ecclesiæ ordinationem hæretici, q̄ eosdem condemnauerim. Nam hæresis sub blasphemia comprahenditur, eo q̄ secundũ sanctum Hieronymum in omilia quarta super cantica. Hæretici nõ dogmata ueritatis sed blasphemias in deum & iniquitatem in excelsum loquuntur. Ergo cum in principio separaui omnes blasphemos & hæreticos iudæorum libros ab aliis non hæreticis neq; blasphemis, per iudicium cõdemnatorium ad perimendum seu comburendũ igne. Qua temeritate audet falsarius scribere q̄ thalmud hæresim cõtinẽtẽ indistincte uoluerim cõ-

seruare, diaboli mendacis ipse mendacissimus discipulus, qué nulla retrahit à tanto famicidio uerecundia, cum legerit quoq; & secũ legerint fere mille hoies, me thalmud sæpe distinxisse, primo in quatuor facultates superiores, theologiam, leges, canones & medicinam Deinde secũdaria diuisione distinxi eadem charta facie altera thalmud in blasphemias, seu hæreses ex una, & fatuitates atq; stulticias ex altera partibus. Subiungens me non posse talia ostendere in locis propriis, quia thalmudista nunq̃ fuerim, sed quæ cognouerim ex nostris ea referam, ut legitur in Fortalicio fidei libro tertio consydera tione octaua & ante, ubi ea quæ iudæi contra nostram fidem dicũt, ipse autor quisquis fuit nominat cæcitates, falsa mendacia & crudelitates. Ea autem quæ contra legem naturæ ac morum, contra caritatem & legem Mosaicam dicunt aut scribunt, appellat idem fatuitates aut stulticias, nominans eos amentes & insanos, sic faciunt & alii multi de nostris quos ego secut⁹ & alios quoq; hebræorũ libros imitatus, dixi me posse credere multa eorũ similia inueniri in thalmud, qualia olim contra dominum nostrum & eius amicos sæpe in præsentia sua locuti sint, citando blasphemias quas in euangelica historia legimus, qua in re ut in omnibus mihi aduersaretur, & à plãta pedis usq; ad uerticem non esset in me ab eo permissa sanitas, etiam historias ueras redarguit, & quarum omnino haud potest inficias ire, dicit sic. Esto q̃ iudæi id dicerent, debebat doctor iste cõtinuisse ambas aures suas, cũ multa digressione rhetorica, & demosthenico inuehendi apparatu quasi non & turpiora in libris Pepericorni sui scripta legãtur, & nefandiora de judæis cum ueritate in quotidianis sermonibus prædicentur & prædicari debeant in ecclesia, qm̃ euangelica ueritas scandalum non parit in cordibus orthodoxorum, quam christus iussit prædicare super tecta. Sed illas blasphemias iste quasarius cum suis quasalitatibus mihi ipsi quasi attribuere uidetur, asserens eas se nunq̃ in euangelio legisse, quod ualde credo, quia sophista euangelicæ non studet historiæ, sed apparẽtiæ tm̃ redargutionũ. Vnde iterum applicat dorsum suum ad mendacia, plurimum disputans de seruato iuris ordine ac legum respectu, quem ego nunq̃ dixi esse seruatum, & ne uerbum quidem feci, neq; de legibus neq; de ordine iuris. Sed audi cæsar alterum locũ in quo scriptura mea est ab isto Coloniensium mandatario falsata, nã ut illud iam dictum men

dacium coloraret, uerba ipsa quæ scripsi q iudæi de christo ita dicerent, Des sie dañ mit im gerechtet haben, de germanico in latinum falsse transtulit sic, super quibus etiam ipsi eum iure conuenissent, ut per hanc immutationem posset me postulare perfidiæ, q iuris fecerim mentioné, & super hoc uerbo iure, longam scripsit & ementitam inuectiuam, erat aũt secundũ proprietaté linguæ nostræ germanicæ de uerbo ad uerbum ita transferendũ, super quo tum ipsi cum eo iudicio contenderũt, Nam hoc uerbum teutonicũ: rechten· significat in iudicio contendere siue agere, non consyderato uel iure uel iniuria, quicquid em̃ cum altero corã tribunali agitur, in alemãnico rechten dicit̃. Aliud est nomen recht, quod ius significat, sed uerbo actiuo sum usus non nomine. Alteram falsitaté cõmisit in eadé propositione quinta, uolens em̃ mihi conflare acerbissimũ odium, dixit me grauissimas blasphemias in christũ expressisse sine ulla diuinæ maiestatis habita reuerétia, quapropter omisit istud erga parenté pium filiorũ uerbum, quod ob reuerentiã diuinæ maiestatis ut debui dño nostro Iesu christo exhibui scilicet dilectum seu amabilé. Sic em̃ sonat in alemãnico, wider vnsern lieben herrn Jesum, id est cõtra nostrum dilectum seu amabilem dominũ Iesum, quod tñ uelut per se inexistens theologi plusq̃ in mille locis non addunt, & frequéter euãgelia de Iesu sine honoris pfatione loquunt̃. Quando em̃ fidelis fideli scribit talibus exornationibus opus non est. Meméto hic Cæsar q euidentia ueritatis cogéte, confitet̃ grauissimas blasphemias in christum me hic expressisse, quas aut quarũ similes credã in thalmud inueniri posse, quo facilius agnoscas detestanda sua mendacia, quibus sæpe dicit me laudare thalmud, quem à turpitudine hæresi blasphemia & falso excusare & honestare coner. Contrarius igitur sibimetipsi est, & pugnantia asserit, tanto & tam intolerabili contra me furore commotus, ut sua mendacia rebus ueris applicare non possit, quod tñ omniũ est deceptorũ singulare studiũ, licet tanq̃ alter Proteus nunc in aquam nunc in igné labatur, & sicut anguis in gramine repens, & uulpes cauda quantũ ualet sua uestigia subigens, ait q nũc iudæi has blasphemias quasi à me excogitatas sint audituri· Miser sycophanta putat iudæos euangeliũ nostrũ non etiã in hebraico tenere translatũ, & non legisse in angulis quod nos pdicamus super tecta Scripsi scilicet talia, non idem sed talia iudæos scribere posse qualia

in euangeliis legimus dixiſſe. Non ſcripſi eos iuſtam mortis ſententi
am obtinuiſſe, Mentitur falſarius nebulo, ſed iudæos ſcripſi dicere q
corã imperiali iudice ſententiã contra chriſtũ obtinuerint. Quod du
abus de cauſis reprobat theologiſta. Primo quõ nullibi euangeliũ ex
primit, tanq̃ contra iudæos hæc dicẽtes pugnaturus de euãgelio, q̃
uis & in hoc mentiat, quod & Lucas teſtatur, & prima Petri ſecũdo,
tradebat aũt iudicanti ſe iniuſte, ſed deſperans de ſalute ſua Arnol
dus omnia audet mentiri & peruertere. Nihilominus ut apertiſſime
pateat eum non eſſe theologum, quia ueros theologos non legit ſed
ſolũ ſua parua logicalia. Produco in palæſtram S. Hieronymũ Mat
thæi xxvii. ſuper uerbo, tunc dicit illi Pilatus, ubi ſic ſcribit, Ethnicus
quidẽ eſt qui condemnat Ieſum ſed cauſam refert in populũ iudæo
rum, & infra. Sed ſciendũ eſt romanis ea legibus miniſtraſſe, quibus
ſancitũ eſt ut qui crucifigitur, prius flagellis uerberetur, hæc ille. Se
cundo repugnat detractor, quia dicit conuerſos ſuos palam teſtifica
ri q hæc & talia nunq̃ audiuerint in iudaiſmo exiſtentes. Equidẽ te
ſtibus illis interrogatoria nõ dedi, nec poſſum ſcire quid audiuerint
aut legerint, ſimul quoq ſuſpicor Arnoldum propter conſuetudinẽ
mentiendi etiã in hoc loco de ſuis conuerſis eſſe mentitũ, q ſi aliqñ
tamẽ (dei gratia) uix ſemel uera dixerit, certe ignaros & imperitos le
ctionũ hebraicarũ eſſe ſuos cõuerſos putandũ eſt, qui non legerũt iu
dæi, quod ego chriſtianus legi, quõ igit per tales & tã ignaros uoluiſ
ſet inqrere iudæos de ipſorũ libris hebraicis? niſi calumnioſe ut ſolet
oia. Ego uero me ipſum profiteor hæc legiſſe in libris & ſcripturis iu
dæorũ, ut in libro Nizahon capite ducẽteſimo nono, ubi ſic ſcribit,
אך דעו כי מכשף היה וכל נפלאותיו היו כישוף עלכן נידון למיתה
בדין ובמשפט כאשר צונו אלהינו: id eſt, Verũtamen nouerunt q
maleficus magus fuit & omnia miracula eius fuerunt ueneficiũ, pro
pterea ſententiatus eſt ad mortẽ per ius & per iudiciũ, ſicut præcepit
nobis deus noſter. Aut igitur ipſe Arnoldus iterum mentitus eſt, aut
conuerſi ſui aduerſum me ſunt mentiti, aut utriq temerarii odio &
liuore in meam infamiam conuerſi ſunt uel peruerſi potius. Q aũt
accuſauerint eum de uſurpando regno patet Lucæ xxiii. hunc inue
nimus ſubuertentẽ gentem noſtrã & prohibentẽ tributa dare cæſari,
& dicentẽ ſe chriſtum regem eſſe. Cæterum ne uiderer eam collectio
nẽ librorũ quæ dicitur thalmud de iſtis à me recitatis blaſphemiis

temere insimulare,qui thalmud eo tempore nondum legeram, con clusi hanc primã partitionẽ eius istis uerbis.Talis & ei similis intentio posset forte in thalmud reperiri in illis locis ubi se materia obtulisset de eo scribendi,teutonice sic,**da es die materi begeben hette da von zeschreiben.**Quod iterum criminator falsauit hoc modo, in his locis seu angulis in quibus eas scribẽdi materia exegisset, ubi pro occurrit uel se obtulit ipse interpretatus est exegit,ut calumniandi occasionẽ ignorantibus persuaderet, tanq̃ iudæos dixerim necessitate compulsos ad sic scribendum,ac non potius hoc sentirem,eos talia scripsisse,ubi se obtulisset de Iesu christo scribẽdi locus,ut puta de ei9 uita cõuersatione ac morte.Vnde sic exclamans insidiator,Quæ est ista materia inquit quæ requirere posset apud eos ut blasphemetur christ9,ut immaculata uirgo deturpet̃. Quæ necessitas impellit eos? Ecce quomodo ad probationẽ diffamationis falso utitur quod ipse falsauit.Manifesta est hactenus clementissime cæsar ipsius thalmud distinctio,primum in quatuor facultates,deinde in hæreses & stulticias.Nunc qualiter alterum ab altero segregauerim iudicando, uide.Scripsi em̃ de thalmud non cremãdo charta decima hoc modo **Nit red ich es darumb das ich den thalmud wölle gůt machen ann den enden da er zůuerwerffen ist/sunder allain zůbewyßen das er nit zuuerbrennen oder zů vertilcken sei umb des willen das inn im ettlich narhait vñ törechtig mainungẽ in disputation weiß begriffen sindt·** id est, nõ loquor hæc ideo ꝙ ego thalmud uelim bonum facere ubi abiiciendus est, sed tm̃modo ad ostendendum ꝙ non comburẽdus uel delendus sit propter id ꝙ in eo aliquæ stultæ & fatuæ intentiones per modum disputandi seu differendi contentæ sint. Hoc totũ omisit falsarius,& in nullo famosi libelli sui loco uel uerbi eiusce meminit.Quapropter in crimen falsi omnium prudentum iudicio manifeste incidit.Quod & Cicero Romanorum scientissimus iuris affirmat in oratione pro Roscio comœdo.Æque em̃ tabulæ inquit condẽnantur eius qui uerũ nõ retulit & eius q falsum perscripsit,cui9 pœna & ad L.Corneliã de falsis cõstituit̃ in eũ q ut uerũ nõ appareat qd celauerit,Cõstitui oẽs libros blasphemos & hæreticos igne cõburẽdos.Replicaui & in hoc loco de thalmud qñ est sontic9 & malign9.Sed ubi cõtinet stulticias& fatuitates facetias adagia dicteria io Crimẽ falsi

cos fabulas quod hebræi uocant אגדה pro illa parte iam eum segre/
gaui à blasphemis,& putaui probabiliter eum talē non esse combu/
rendum, quando iudæi per tales libros non turbant pacificum sta/
tum ecclesiæ,potissimum ut audio illis libris non astricti ad creden
dum. Quod rabi Iehiel filius Ioseph scribit in disputatione gallica/
na cum de libris thalmudicis inter cætera sic inquit.

אך יש בהם דברי אגדה להמשיך לב האדם להבין המליצה אם תרצה
תאמין ואם לא תרצה לא תאמין: id est, Enimuero sunt in eis sermo
nes agada hoc est fabularū (sicut nos dicimꝰ studia humanitatis) ad
inducendū cor hominis ut intelligat eloquētiā, si uoles credes, si nō
uoles non credes,hæc ille. Ita nos poetarū,oratorum, philosophorū
& historicorū libros etiam paganorū propter eloquii uenustatē le/
gimus,& non cōburimus,q̄uis Antoninus narret Titum Liuiū à Gre
gorio papa esse concrematū, Quia uero constat me thalmud distin
xisse tanq̄ generale in plura particularia uariarū cōditionū, quæ di
uersam penitus naturā & rationē habent. Nam alia est ratio blasphe
miæ,alia stulticiæ,quorum tñ quodlibet uere dicitur thalmud, mi/
randū incredibiliter & stupendum est de homine qui philosophum
atq; theologū præ se fert, ꝙ nō pudeat tantæ ignorātiæ in re tā facili
tā trita omnium scholasticorum, ut opprobrio atq; uitio immo cri
mini mihi uertat,ꝙ thalmud non esse comburendum scripserim,in
quo maxime notatur Arnoldus inscitia & imperitia logicæ artis. In
hoc em̄ uniuersi conueniunt,si omnes homines currerēt,præter unū
Socratem,ꝙ uere dicerem homo non currit. Quare igitur non con
sentit iste,si omnes thalmudici libri essent hæretici & propterea cō-
burendi præter unum medicinæ librū qui dicitur thalmud Zeraim
ꝙ uere dicerem thalmud non esse comburendum, quoniā ad inde/
finitæ propositionis ueritatem sufficit unam eius singularem esse ue
ram. Sic utraq; propositio uera esse posset,Thalmud est comburen/
dus,& thalmud non est comburendus. Nisi iam relicta sua facultate
mecum decertare uellet in iure,quam tamen facultatem illustrissi/
mam antea uilipendit & spreuit,diceretq; indefinitam in iure æqui
pollere uniuersali,ut thalmud non esse comburendum, æquipolle/
ret huic,nullum thalmud esse comburendum,uel omnem thalmud
non esse comburendum. Cui liceret mihi per iura quoq; responde/
re capiendo glo. magn. in c. ut circa de elec. li. vi. quæ dicit ꝙ quan/

do non est eadem ratio & conditio propter aliquod accidens omni um particulariū in uniuerso compræhensorū, tunc indefinita non æquipollet uniuersali, quod & Dynus approbat de reg. iur. lib. vi. sub rubrica. Eodem modo si dicerem, thalmud non est hæreticus, intelligendum esset secundū omnes logicos de aliquo particulari thalmud in quo non inueniretur hæresis, ut subiectum propositionis indefinitæ acciperet pro tali quale illud esse permitteret prædicatum. Ergo si quæras an omnes libri iudæorum præter bibliam sint comburendi, & ego simplici & bono animo non ꝓfessus theologicas subtilitates responderē. Omnes libros blasphemos & hæreticos esse comburendos, magicos & reprobatæ lectionis libros esse comburendos. Deinde sic. Commentarios bibliæ non esse comburendos, artium libros non esse comburendos, cabalisticos nō esse comburendos, thalmud non esse comburendum, Nonne satis distincte affirmatū a me fuisse arbitraberis? ut si reperiat aliquis thalmud hæreticus uidelicet contra tolerantiam ecclesiæ, ꝙ ille iudicio meo sit comburendus, Sicut in simili cū aliqs hostis theologorū a me semp amicissimo theologiæ fautore quæreret: An omnes theologi præter sanctos sint comburendi, & ego tum nihil mali suspicans responderem: Omnes theologi qui perseuerant in hæresi sunt comburendi. Deinde sic. Scotistæ non sunt comburēdi. Occanistæ non sunt comburēdi. Albertistæ nō sunt comburēdi. Thomistæ nō sunt comburēdi. Mox ille maledict⁹ hostis theologorū iniuriose cōtra me insurgeret ac proterue nimis insultaret uerbis contumeliosis sic mihi loquens. Quare mentitus es affirmando ꝙ Thomistæ non sint comburēdi, iam dicis cōtra ecclesiam & contra papam, Nam papa fecit comburi tres doctores Thomistas Florētiæ in italia anno domini M.cccc.lxxxxviii. & alias quatuor Thomistas fecit cōburi Bernæ in alemānia āno dñi M.D.VII. Ad hæc ego humiliter responderē homini proteruo. Amice ac frater, illi quos tu recenses thomistas proximis annis fuisse combustos, fuerūt (ut fama est) hæretici, de qbus ego prius ab initio respōsionis meæ tibi dixi, ꝙ omnes perseuerantes in hæresi sint comburendi. Nihilominus tamē iste hostis prænotatus persequeretur me multis iniuriis canendo scribēdo loquēdo, ꝙ ego essem mentitus de thomistis, qui affirmauerim eos non esse comburendos contra papam, contra ecclesiam, contra christū & contra Paulum, & nisi reuocarem tanꝗ

ſcandaloſum,ipſe me uellet flammis & nece perdere nequiſſimũ au torẽ.Nonne miſericordia dignus uideret Colonienſibus theologiæ ꝓfeſſoribus Albertiſtis & Thomiſtis ob tã iniuſtã lacerationẽ? Tunc certe merito cuncta ſua parua logicalia, exponibilia, inſolubilia & obligatoria,libellos de modo reſpondẽdi & opponendi,omnes paralogiſmos,oĩa ſophiſtica euoluerent,ut dictum hoc meũ ſaluarent, quo affirmauerim Thomiſtas & Albertiſtas non eſſe comburendos. Vterenť ſaltem appellatione rationis,qua licet uera eſſe poſſit propoſitio hæc,papa Thomiſtas cõbuſſit,tamẽ illa non ſit uera,papa cõ buſſit Thomiſtas,quia nõ combuſſit illos ea ratione qua fuerũt tho miſtæ,ſed qua fuerũt hæretici. Quare igitur non eandẽ mecũ habẽt patientiã? ſi poſt generalẽ cõdemnationẽ librorum hæreticorũ,dixi thalmud non eſſe comburendũ,intelligens ea ratione qua thalmud eſt,cũ multi reperiantur thalmudici libri naturales & impunes,licet ea ratione qua thalmud aliquis eſſet intolerabiliter hæretic9 poſſet mea ſentẽtia comburi,ut ex uniuerſali propoſitione mea claruit.Cũ itaq; ut in iſta quæſtione iã expedita ſic etiã in hac quæſtiõe de thal mud non ſit eadẽ ratio & cõditio in particularibus, certe indefinita neq; tũc logice neq; iuridice debet æquipollere uniuerſali. Quædã eñ thalmud continet ut aiunt oĩno bona, & illa omniũ iudicio ſũt conſeruãda,quædã tm̃ fatua & ſtulta,& illa nullo iure ſunt ad perimẽ dum condemnata.Alia uero cõtumelioſa christo & ſanctis blaſphe mãq;,& illa ſunt comburenda etiã ſecundũ leges, q̃uis iudæi dicant nullum thalmud neq; cõtra Ieſum chriſtum dominũ noſtrum neq; contra Mariam matrem eius quicquã tractare, Sic enim idem rabi Iehiel filius Ioſeph in diſputatiõe gallicana de beata uirgine ſcripſit

אין לנו לדבר עליה כי מה חטאה ומה פשעה וכי מעצמינו ומבשרינו

היתה וכל התלמוד· וכל האגדה לא דיבר עליה כי היא שהגיד עליה

אחרת היתה: id eſt.Nil nobis ad dicendũ contra eam,qm̃ quid peccauit? & quid deliquit? Et quidẽ de oſſibus noſtris & de carne noſtra fuit,& omne thalmud & omne poeticum non locutũ eſt contra eã, qm̃ illa ſuper qua enunciatũ eſt altera fuit,hæc ille, Quod in eodem uolumine multis conatur probare argumentis, Affirmat aũt idem autor ꝙ etiam thalmud nil dicat cõtra Ieſum chriſtum noſtrũ, Sed Ieſus Nazarenus de quo thalmud loquiť fuerit alius,ſicut & in mul

tis hiſtoriis inueniantur plures eiuſdẽ nominis atq; eiuſdem ciuita-
tis ſimiliter uixiſſe & ſimiliter occidiſſe. Recenſetq; ad minus duos Ieſus Nazarenos diuerſis temporibus fuiſſe, & thalmud loqui de Ieſu Nazareno qui diſcipulus fuit rabi Ioſua Parhaia ad idololatriam tandẽ conuerſo ante annos centũ & decẽ prius q̃ Ieſus chriſtus noſter naſceret̃,& multos diſcipulos à rabi Ioſua ad ſe traxit, qui quidẽ idololatræ per longa deinde tempora dicti ſunt Nazareni, de q̃bus forte loquit̃ S.Hieronymus ſuper Matthæum ca.xxvii.ita ſcribens. Legi nuper in quodã hebraico uolumine quod Nazarenæ ſectæ mihi hebræus obtulit Ieremiam apocryphũ.Quæ ſi uera eſſent de Ieſu diſcipulo Ioſua Prahaia ut Iehiel ſcripſit, ſeueriore profecto pœna iuſte plecterentur iudæi,ſi quod à ſuis maioribus ſcriptũ fuiſſet de quodã idololatra ut ipſimet confitentur,id iam peruerſe chriſtianis inſultãdo applicarẽt ad dominũ noſtrũ Ieſum chriſtũ.Et quod de alia quadã Maria poſitũ inuenirent, id in beatæ uirginis Mariæ ignominiã publice conuerterẽt.Sed ut ea in parte thalmud egoipſe quoq; uiderem,cõparaui mihi à q̃buſdã chriſtianis libros thalmudicos Sanhedrin,& inueni materiã iſtam in uolumine Helek,cui⁹ uerba ſũt hæc.

תנו רבנן לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת לא כאלישע שדחפו
לגיחזי בשתי ידיו ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לישו הנוצרי

בשתי ידיו ; id eſt dixerunt magiſtri,ſemper ſit ſiniſtra repellẽs & dextera propinquans.Non ſicut Eliſæus qui amouit illum Geheſi cum duabus manibus,& non ſicut Ioſua filius Prahaia qui amouit illum Ieſum Nazarenum cum duabus manibus,& reliqua. Vbi poſt enarrationem facti Eliſæi & Gehezi deinceps longiuſcule explanat hiſtoriam de rabi Ioſua filio Parahaia quomodo diſcipulum ſuum Ieſum Nazarenum a ſua ſchola expulit, & ille abiens adorauit idola & uexauit iſrael.Qui uero res geſtas conſyderãt per hiſtorias, dicunt ſe inuenire totum hunc tractatum de Ieſu fuiſſe peractum ſub Hircano Machabæo Simonis Machabæi filio, qui fuit circiter centum & decem annos ante domini noſtri Ieſu chriſti natiuitatem,uel aliquanto plus ſecundũ Ioannem Annium Viterbienſem in commentariis ſuper Philonem de temporibus. Hæc incertus adhuc nec affirmo neq; nego,quod proteſtor ne alteram calumniandi mei ſumat aduerſarius occaſionẽ,tamen cum negatio iudæorũ quorundã ut iã audiuimus faciat in iudicio cauſam dubiã in nõ notoriis, ut ſaltem

opus sit processu declaratorio, nõ potui omnes libros thalmudicos iudicare ad ignẽ, quare in mea decisione contra blasphemos libros facta de cremando, addidi uerba hæc. Attamen non aliter q̃ post suf ficientem examinationẽ & legitimã sententiã. Quæ omnia qualiter sint intelligenda secundũ mentẽ meã, clare patet in publicatis à me declarationibus, ad quas totũ hoc negocium refero, quibus merito fuisset retractus calumniator à tanta mihi ab eo illata iniuria. Quar to falsauit scripturã meam infamis Arnoldus theologistarũ Coloni ensium mandatarius in propositione sua nona multipliciter. Cũ em̃ de oratione Velamesumadim scriberem, accusationẽ circũferri ad uersum iudæos, als die das soltẽ betten sunderlich wider vnß christẽ id est quasi ipsi eam deberent orare specifice uel particulariter cõtra nos christianos. Falsarius posuit, quasi hanc orarent signanter cõtra nos, Per hoc aduerbiũ signanter dicit me negare ꝙ non possint nos in sua petitione designare, quod ego nunq̃ dixi. Sequitur deinde hor rendum crimen falsi, cum scripta mea sic immutauit, ubi em̃ scribo, So findt man kain wort darinn das weder die taufften/ noch apo- steln/noch christen/noch das römisch reich bedeutet oder haißt. Fal sarius in libellum famosum ita traduxit, Inuenitur nullũ uerbum in illa oratione esse quod contra baptizatos, aut apostolos, aut christi anos, aut romanũ imperium interpretetur aut sonet. Quod de ueri- tate linguæ nostræ sic erat transferendũ. Inuenitur nullum uerbũ in ea quod neq; baptizatos, nec apostolos, nec christianos, nec romanũ imperium significat uel uocat. Ex sua igitur falsa interp̃tatione do- lo malo conficta inuehitur contra me dicens, ꝙ eam orationẽ affir- mem iudæos non orare cõtra nos, quod simpliciter falsum est. Nun- q̃ em̃ negaui eam orationẽ factam esse uniuersaliter & in genere cõ- tra omnes inimicos suos, sed probabiliter negaui eandẽ orationem communibus uerbis compositã contra christianos aut cõtra roma num imperium particulariter & specialiter factam esse, aut sic à syn agoga dici. Sicut neq; psalmũ, deus laudem meam ne tacueris, aut deus uenerunt gentes & similes. Quare falsarius transtulit signanter pro aduerbio particulariter aut specifice. Quem em̃ quilibet singu- laris iudæus in animo suo signet orando, ego nescio, sicut neq; scio, quẽ singularis christianus in corde suo designet precando. Sed hoc scio ꝙ synagoga iudeorum præceptũ habet quod & legit & inter se in festiuitatibus publicat, ut oẽs iudæi debeant orare pro pace regni.

Sic enim ſcribitur in Perakim quod in libro quotidianarum orati- onum legũt בפרק חשלישי hoc modo ר׳ חנניא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלענו׃ id eſt, Rabi Hannania princeps ſacerdotum dicit. Sis orãs pro pace ſua ipſius regni, qm̃ niſi eſſet plenũ timore, quilibet ſocium ſuũ uiui deglutiremus nos. Quid mihi ſuos conuerſos allegat? quid mihi complices adducit? ego ne illis credam? qui aperta mendacia fingunt. Si hoc mihi faciunt chriſtiano, quid facerent iudæis? Scribo nullũ inueniri uocabulũ in oratione velameſumadim quod neq̀ baptizatum nec apoſtolum nec chriſtianũ nec papam nec romanum imperiũ de proprietate ſermonis ſignificat. Id ſatis probaui in conſilio & declaratione uulgari, quod cum refellere nequeant, conantur ſcripta mea falſare & in effectu falſant, transferuntq̀ ad latinum ſic me ſcripſiſſe, ꝙ nullũ uerbum in illa oratione ſit quod interpretet̃ aut ſonet contra baptizatos aut romanũ imperium. Nuſq̃ aũt dixi ꝙ non interpretetur aut interpretari uel ſonare poſſit cõtra baptizatum aut imperiũ, ſed nullũ uocabulũ de proprietate ſermonis ſignificare baptizatum aut ĩmperium romanum, quod ſi falſum eſſet, certe cum habeat conuerſos ſuos ut ſe iactat aduerſarius, quare non dudum oſtendit aliquẽ locum extra hanc cauſam approbatũ & receptũ? ubi Meſchumad præciſe quẽlibet baptizatum aut chriſtianum ſignificet. Quomodo igitur iudæi orarent ꝙ baptizato nõ debeat eſſe ſpes? cum ipſi de quolibet ex eis baptizato ſpem habeant ut ad eos reuertatur, & reuertentẽ cum gaudio recipiũt. Quãuis autem hæc de proprietate & natura uocabulorũ diſputaui, tamẽ nihilominus per hoc uolui non ſolum grammatice uerum etiam logice ethice & iuridice nullam fieri debere interpretationẽ, tranſſumptionem ſeu metaphoram nominis aut uocabuli cuiuſcunq̀ in perniciẽ alicuius quod æque poſſit in bonam partẽ interpretari, tum autẽ multo minime quando poteſt tendere ad homicidia & ſeditionẽ, quã intẽdiſſe Pepericornus ex libellis ſuis coniectura fortiſſima depræhenditur, ut in apologia mea contra eundẽ ſcripta monſtraui, qui non ſolum hanc orationẽ Velameſchumadim falſe traduxit, ſed etiam ſequentem mox illam in ſuo libello quem hoſtis iudæorum inſcripſit maiore dolo malo additis etiam mendaciis calumniatus eſt dicẽs, ꝙ in feſto propiciationis cognomento Kipurim iudæi orent male-

dictionē istam contra nos his uerbis. Perturbabit deus cogitationes & consilia inimicorum nostrorum occisione gladio, fame peste & cæteris præcipuis plagis & id fiat nostra causa precamur, hoc addidit deniq; de suo sic dicens. Verba hæc oīa quis nescit aduersum nos christianos dici neq; id dissimulare possunt. Vtq; cognoscas Cæsar aperta mendacia, ne in aliis quoq; translationibus cogamur eis firmiter credere, Audi uerba ipsa orationis quæ falsarius mutilauit.

אָבִינוּ מַלְכֵּינוּ בַּטֵּל מַחְשְׁבוֹת שׂוֹנְאֵינוּ ׃ א מ הָפֵר עֲצַת אוֹיְבֵינוּ א מ כַּלֵּה כָּל צַר וּמַשְׂטִין מֵעָלֵינוּ א מ כַּלֵּה דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וּשְׁבִי וּמַשְׁחִית וּמַגֵּפָה מִבְּנֵי בְרִיתֶךָ ׃ id est. Pater noster. Rex noster. Destrue cogitationes odientiū nos. P. n. R. n. confunde consilium inimicorū nostrorum. P. n. R. n. fini omnē tribulationē & aduersitatē à nobis, P. n. R. n. Fini pestem & gladiū & famem & captiuitatē & corruptionē & plagam à filiis fœderis tui. Videmus & audimus q̄ à seipsis deprecātur mala quæ interpres lanius recenset, & nemini imprecātur. Nec inuenitur q̄ ait & id fiat nostra causa p̄camur, quāta fides sit istis hominibus adhibendā cogitet unusquisq;. Sunt alii complures loci quos in consilio meo Colonienses sycophantæ per suum mandatariū dolo malo & false corruperunt partim de mendacio redarguēdi mei causa, partim deniq; (quod horrendū est) ad infamandū me de suspicione infidelitatis. Vocabulorū autē multorum & diuersorum crebram immutationē iudicio committā conferentiū mea & sua, & latinum eorum cum meo alemānico comparantiū, & quæ magni sint & quæ parui præiudicii, ut cum dixi per eorū consensum, illi transtulerūt ex spontanea electione, & cum dixi, q̄ nemo posset thalmud iudicialiter uel de iure reiicere, qui eum non intelligit, illi omiserūt iudicialiter uel de iure. Et in ꝑpositione xii. celauit & omisit falsari9, ad quod quotidie oporteret iaculari. Et in eadē propositione quandā nouam sententiā incipit per hanc dictionē uerum, quam cōtinuitate sermonis legendā scripsi, in quo falsauit dictionē alemānicam, dann, quæ significat quia, & nunq̄ denotat cōiunctionē aduersatiuā uerū. Item propositionē xvii. falsauit celando & omittendo relatiuū initii, quo sermonem meum retuli restrictiue ad uiros in præcedenti oratione nominatos sic dicens. Ex illis omnibus doctis & sanctis uiris, pro quo falsarius posuit uniuersaliter sic, ex omībus doctis uiris, & pro. Begert

hab.id est petiuerit,ipse posuit auspicatus fuisset.Item in propositio ne xviii.quatenus quod est hic temporis, male & contra mentẽ meã exposuit ut in disputatis & declaratione uulgari ante sibi apparuit. Item in propositione xx. falsauit ferme totũ sermonẽ immutando, addẽdo,interserendo quæ in eo cõsilio nusq̃ cernuntur. Item in pro positione xxiiii.pro eo quod dixi qui se sustentare cogitur illi parũ superest. Falsarius posuit qui se iuuare habet.Itẽ in propositione xxv. falsauit iterum scripta mea delendo,celando, surripiendo uerbum cognitu necessarium ad ueritatem,cum enim scripserim sic.præser/ tim quando ipsi(scilicet iudæi)nobis nil contra ius faciũt, & nostrã christianam ecclesiam publice non contemnunt,quia christiana ec clesia habet alioquin nihil cum eis agẽdum.Hanc dictionem,sunst, id est alioquin celauit & interleuit falsarius,qua excluditur turbatio status ecclesiæ & singulorum membrorum eius,& includitur pacifi/ ca uita iudæorum.quare mentitur falsarius scribẽs in eo loco de me ꝙ absoluto sermõe uniuersaliter dixerim ꝙ nihil se habet intromit tere ecclesia,& hic omisit totam & integram orationem præceden/ tem ut me falso calumniaretur.Item in xxx. propositione, nec tu po tes malo id animo ex me suscipere,falsarius omisit,im rechten. id est in iudicio seu in iure.Item in propositione xxxii.falsarius iterũ amo uit uerba præcedentia de iudæis dicta ꝙ posset se aliquis uelle excu/ sare,eo ꝙ nos quotannis dicamus eos perfidos iudæos,ꝙ inter se ip/ sos possent dicere mentiuntur nos non sumus perfidi. Nam hic fal/ sarius dolo malo incœpit proprium & separatum capitulũ suæ pro/ positionis acephalũ sic,ex quo singulis annis inclamamus eos in ec/ clesia perfidos,perinde ac si essent mea uerba excusationis assertiua quæ tñ sunt uerba iudæorũ in oppositũ argumentatiue per me alle/ gata,non ꝙ reuera excusent,sed quodã colore frustra nitãtur, aliud est eñ se uelle excusare,& aliud se excusare,& multũ interest inter uel le & perficere, Sic multiphariã multisq; modis sermonẽ quẽ in perso na iudæorũ sub forma dramatis loquor,ille mihi ipsi attribuit tanq̃ assertiue illa sentiã,ut iam iterũ patebit. Item in ꝓpositione xxxv.& xxxvi.falsarius ex arte sophistica falsauit scripta mea diuidẽdo quæ ego cõiunctim legẽda scripsi.Vtq; sua dolosa corruptio & deprauatio fiat omnibus manifesta, ego in solutione secundi argumenti ab

cundũ argumentũ ita possct dici, ꝙ tales libri iniurianť seu blasphe māt Iesum, Mariam & apostolos, etiam nos & nostras ecclesiasticas constitutiones, hoc argumentũ & hæc causa esset efficax, propterea ego de talibus libris ubi reperirētur meam condemnationē in principio posui, ego aũt eorũ nullũ unq̃ neq̧ uidi neq̧ legi, præter duos nominatim Nizahon & Tholduth Iesu Hanozri. In aliis libris quos hactenus uidi uel legi, inuenio nullā iniuriam siue contumeliā, præter quod fidem attinet. Ibi tenent ipsi pro eo, ꝙ fides eorũ sit recta, & nostra sit iniqua, Inueniunť bene aliqui iudæi qui opinantur quālibet nationē in fide sua saluari posse, & sicut nos præcepta Moysi nō ligent, ita sint ipsi p̄ceptis Iesu nō subiecti, sed ipsi sint obligati Moysi præcepta tenere, quia deus ea ipsis dederit & alias nemini, Ita sumus nos Iesu p̄cepta obligati tenere, quia deus ea nobis dederit, ideo quicquid scribant ad id deseruiens ꝙ Iesus non sit deus, & quicquid ex eo sequitur hoc est fides eorũ, & uelint per hoc neminē iniuriari, & hoc ecclesia christiana circiter mille quadringētos annos tolerauit & passa est, & ipsum nunq̃ pro contumelia acceptauit, c. consuluit in fi, ex. de iudæ. præterea Iesus hic apparuit sicut homo, & sicut seruus. scribit S. Paulus ad Philip. ii. ita & non aliter reputauerint eum etiā iudæi, & de eo neq̧ de matre eius etiā de apostolis nihil diuinũ tenuerint & adhuc. Vtrum illud sit iniuria, hoc trado illis metiēdũ qui in iure ciuili super. Litem apud. §. si quis uirgines. ff. de iniuriis, & in iure canonico super. c. inaudientia. extra de sent. excō. scripserunt. Hactenus hæc ita scripsi quæ falsarius discerpsit in multas partes & mutilauit, fregit, frustillauit miserabiliter, cũ sit & esse debeat una contiguitas lectionis & perpetua oratio, Falsauit aũt omnia diabolice interp̄tando in peius, cum potuit interp̄tari in melius, & commutauit modos uerborũ perinde atq̧ debeat reputari assertio mea id quod sentio iudæos contra meā decisionē opponere. Ex hoc em̄ manifeste apparet lucidius sole, primo, ꝙ oēs libros blasphemiæ & iniuriosos uniuersaliter condēnaui. Secũdo ꝙ ego hactenus non legerim libros hebraicos q ad aliquā singularē erga nos iniuriā aut cōtumeliā tendāt præter duos Nizahon & Tholduth, nō ꝙ alii non sint, quos tamen nescio, sed ꝙ hi sint. Tertio ꝙ assertiue tenui & expressis uerbis sentio ꝙ iudæi credendo fidē suam iudaicā, saltē aliquo modo faciant christo & ecclesiæ iniuriam. Ita em̄ hoc loco scripsi, uidelicet. In

aliis libris quos hactenus uidi uel legi inuenio nullam iniuriam siue contumeliam, præter quod fidem attinet, Ergo in eo quod fidē attinet sensi generaliter fieri contumeliam & iniuriā. Contra hanc assertionē meam, posui ego cætera quæ sequuntur iudæorū argumenta quatuor, ꝙ per suam fidē nullam cōmittere uideanť iniuriā, primo, quia credāt oēs gentes saluari posse in sua fide. Secundo quia ꝙ credant Iesum non esse deū sit fides eorū nullo animo iniuriandi. Tertio qa ecclesia tolerat. Quarto, quia tenuerint Iesum pro hoīe sicut ipse in humana natura apparuit. Ista oīa iudæorū argumēta mihi attribuit calūniator iste canis meus, cuius rictus mendax & uaniloquꝰ menalio ramo retundi deberet, ac si nō disputādo sed assertiue decidendo hæc scripserim. Cum tñ his nō cōsyderatis ego nihilominus in ꝓposita mea cōclusione fixe permāserim nusq̃ recedēdo ab ea, scilicet ꝙ iniuriā & contumeliā faciant etiā in his q̃ fidē eorū attinent. Et solutionē oppositi tanq̃ rem clarā & indubitatā reieci ad scribētes in iure, qui oēs uno ore dicūt & scribunt talē & eiuscemodi ignorantiā esse crassam & supinā, neq; hoīem releuare ab iniuria, sicut de eo latius & clarius ante tractaui in disputatis meis & in declaratione uulgari in. §. xxx. & xxxi. diu atq; longe prius q̃ calūniatores mei hūc aduersus me libellū famosum ederēt publicatis. Vnde si perspicianť singula, uidebunť multa quoq; uocabula esse ab eo falsata, ut pro uulgari teutonico, So, quod incipit argumentū iudæorū ultimū, & in cōmuni usu significat ꝑterea, ipse obtrectator posuit, sicut, Et in propositione. 38. posuit falsitatē pro eo quod significat crimē falsi. Et in ꝓpositione xli. falsarius falsauit S. Paulū & scripta mea in perniciem meā in eo ꝙ transtulit alterius pro alieni. Paulus eñ ad Ro. xiiii. scribit. Tu quis es qui iudicas alienū seruū, quod in lingua græca in qua Paulus hæc scripsit poniť ἀλλότριον & id ex linguæ proprietate significat peregrinū, extraneū, alienū, tanq̃ ἀλλο ὅριον hoc est ex aliis finibus terminis seu confiniis. In hac proprietate secutus sum S. Paulum metaphoricos & transsumptiue, sententiā candē applicando iudæ-

quo uos spirit⁹ sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei, Ex hoc aūt oculis cernitur Arnoldū sentire ꝙ iudæi sint ecclesiæ mēbra, & de grege ecclesiæ dei, quod esset hæresis manifesta si absq; declaratione in hoc perseueraret. Nam ego de iudæis & non aliis hominibus locutus sum, Vnde in quo me criminatur Paulum falso citasse, ac ei fecisse iniuriam, ipse cōuincitur Pauli falsarius esse ac hæresim sapere. Prætereo multa sceleris & indignitatis plenissima cōtra me temerata ab isto insidioso rabula quæ aliqñ uel amici uel inimici acrius intuebuntur, atq; nullius tamen uiri boni & uirtute prediti tā sermo q̄ opinio cōprobabit. Ob id forte multi putabūt oratione longa nihil opus fuisse, quom iamdudū in omniū auribus sonet in omnium oculis uersetur declaratio mea, quæ iam prope annum totū nō modo literatis uerum etiā rudibus & agricolis impressa chalcographice innotuit, ubi multo ante importunissimorū aduersariorū meorum oīa sunt argumēta soluta perfracta repulsa, oīa enthymemata suffocata, sophismata cōminuta & explosa ingenue atq; sancte, tāto robore tanta firmitate, ut si quas posterius sibi finxerint fallacias. technas, pseudologias cōsilio meo cōtrarias, ex eisdē disputatis & ex eadē declaratione cui titulus, est alemānice. Clara intelligētia, uideri queant cinericiæ nebulæ ac nebulonū præstygia, qbus turbæ inerti oculorū acies prestringūt. Illuc mea scripta tanq̄ ad cuiusdā Tutani asylū refero, & tū cuiq; doctissimo solertissime iudicāda cōmitto, nō mei nimis amanti neq; nimis inimico, qm̄ utriusq; suspecta sunt iudicia, Scio non deerunt Max. æmilianæ cæsar excellētissime imperator, qui tantā in me patientiā mirabunt, tantā mansuetudinē, tantā humilitatē, cum erga maledicētes tam leniter maledicto supersederim, tā reuerēter obmutuerim, tā moderate sustinuerim opprobria, cum tāta humanitate, benignitate, urbanitate, abstinens talionis & irarū temperās, qui multo acrius deberē pro talibus calūniatorum ausis mutuarias operas impēdisse, ut clauū clauo pertunderē, ut pariter ignea fulmina iacularer, ut cōsimiliter insaniā insaniæ, rabiē rabiei, suspicionē suspicioni, calumniā calumniæ redderē, ut atramentum cū sepia, & cum dracone flammas euomerē, non ita ut uniuersorū sed potius ut singulorū cuiusq; mores, uitā, actus scelerosos & nepharios ab eisdē hypocritice in hunc diē occultatos sempiterno stigmate notarem. Quæ tamē oīa si aduersus me latius efferauerint,

ad alteram maxillã reſeruabo. Hactenus eñ ſolũmodo apud me cõ/ſtitui cũ moderamine inculpatæ tutelæ meã innocẽtiã defendere, calumnias uulgatiſſima obſeruationũ conſuetudine uere refutare, mẽdacia reuelare, falſi crimẽ detegere & cõſilii mei ſyngraphã protegere, ne quid maculæ aut inhoneſtamenti in me admittatur. Atqui o deus immortalis & ſuperi omẽs, iſtis fœdiſſimis & immaniſſimis de/tractionibus, conuiciis, iniuriis, cõtumeliis, turpiſſimis proditionib9, falſis inſimulationibus, ignominioſis famicidiis, qbus hic profeſſo/rũ theologiæ Colonienſiũ cõmiſſarius procurator, zythobiba, gur/ges atq; helluo, natus abdomini ſuo cũ ſuis uerſificatorib9, me innocẽtẽ populari condẽnationi detulit & obtulit, an poteſt ullũ exco/gitari æquum moderamen? quod nã æſtimabiť ſatis temperatũ ſuffragiũ, quæ defenſionis menſura? quæ armorũ paritas? Cũ latro gladiũ ſtrinxerit, percuſſerit, uulnerauerit, & uulnerando iterum quoq; mortẽ ipſam minetur, nec mortẽ tñ, ſed & turpiſſimã, nec eam ſolũ corporis uerũ illam etiã animæ ac ſalutis interitũ. Credo ſi huius aggreſſoris nocentiſſimi & flagicioſiſſimi crudele iugulum enſe cõfo/derẽ & ferro ad necem uſq; ferirem in dubio uitæ diſcrimine conſtitutus, tanq̃ defenſor propriæ ſalutis contra latrocinantẽ (ut lex ait) in nullo peccaſſe uiderer. Horret humana natura tñ & tam truculẽtum ferocis Arnoldi ſcelus, neminẽ leſi, nec lædere uolui, mandato imperiali obediui, pro meo captu quod utile uidebať cõſului, opinionẽ meam eccleſiæ ſubmiſi, declarationẽ mentis meæ adiunctã edidi, de ſtando iuri & iudicio me obtuli. Aduerſarios meos quõ ſibi uelint per mẽ ſatiſfieri copiam & præſcriptũ exemplũ ut meis expen/ſis ad me mitterent fruſtra oraui, Arnoldo ipſi ſingularibus meis li/teris ut boni cõſulat ſupplicaui, cunctis uniuerſitatibus ſatiſfeci, præter hanc unã Colonienſiũ theologiſticã facilitatẽ calũniatorũ meorũ, quæ nullã ſatiſfactionẽ imaginari neq; pſcribere nouerat, ſed facerẽ quicquid uellent, me tñ infamare ſibi propoſuerant cõtra lite/ras ipſorũ proprias & ſigilla, cœnum & fex omniũ theologorum, peſtis & calamitas ſacræ theologiæ corruptiſſima & impudentiſſima

quas literas me non uocarũt,nihilq̃ sequutũ est ulterius nisi libellus eorũ iste famosus,contra deum & homines,contra ius & phas, cõtra humanã societatem,contra fraternã caritatem, contra euangelicã maiestatem,contra formã legum & canonum editus & promulgatus mendaciorũ plenissimus. Non fecissent hoc cerdones,sutores,zonarii,opifices,tabernarii ut fidem frangerent, ut sigillo suo autoritatem minuerent. Fecerũt aũt ita leuissimi & perfidissimi Colonienses isti calumniatores mei literarũ suarum contemptores & sigillorum fractores,Qui cum se scirent in iure mecum sine spe uictoriæ manũ conserere(nam etiam si publice peccassem quod non feci tamẽ non ad ista pecora campi scriptum est. peccãtes coram omnibus argue, Sed ad Timotheũ primatem ephesinũ & solos prælatos ecclesiæ iudicésq̃,quibus secundũ formã iuris & euãgelii me prius debebãt detulisse)Cum itaq̃ scirent se mecũ in iure sine spe uictoriæ certaturos fuisse consiliũ inierũt,me qui natura mitis sum & mansuetus iniuria pessundare, nõ audentẽ cõtra mussare. Et tacuissem utiq̃ quali sum æquabilitate animi,si me samaritanum tm̃ appellassent, sed habere dæmoniũ,etiã ne christus quidẽ tulit. Ater illis essem an candidus,illiteratus an doctus,prudens an insipiẽs,id parui referret. At q̃ exacuerim ingeniũ in christi iniuriã,pro quo tñ mortẽ opto subire,tãtũq̃ sanguinis effundere quantũ iste timidus excors & effœminatus Arnoldus,sine pallore exanimatione ac syncopi ne aspicere quidẽ posset,q̃ contra ecclesiam senserim extra quã saluari nõ credo. Et cætera capitalia crimina hæresim significãtia,quæ leuissimi sycophantæ mihi false impingũt,non debui trãsire leniter, sed Herculis claua repercutere. Scribit em̃ S. Hieronymus cõtra Ioannẽ hierosolymitanum episcopũ. Nolo(inquiẽs)in suspicione hæreseos quenq̃ esse patientẽ,ne apud eos qui ignorãt innocentiã eius,dissimulatio cõsciẽtia iudicet̃ si taceat. Ergo S. Hiero. me iussit impatiẽter respõdere,q̃d tñ honesti⁹ feci q̃ aduersarii postulasse uidet̃. Nõ em̃ ꝑmisi tot uersificatores,tot metrifices, tot carminifices ne dicã carnifices q carmẽ famosũ ab initio buccinarẽt,ut ꝓfessores isti theologiæ cõtra cõsuetudinẽ & mores ꝓfessiõis suæ fecerũt,q̃d æque potuissẽ ,si nõ ego ipse mihi satis essem ad hoc artificiũ, nulli⁹ alieni adiutorio egẽs, q puer quõdã carmina quoq̃ tornaui siue pari seu impari mẽsura. Nec dũ lupi mœrim uidere priores,ut si cuperẽ elegiã meditari sic inciperẽ.

Blaſphemi Arnoldus falſarius hæreſiarchę
Ortuini ſocius cernitur hocce libro

Aut ſi uerſus elegiacus diſpliceret,& maiorem uoluptatem calumniator ex carmine heroico tanq̃ aliquis heros glorioſus de ſtirpe gigãtum ſibi conciperet,quippe qui ut æternam memoriam aſſequeret etiã ſceleribus alter Pauſanias innoteſcere nõ dubitauit,poſſem hoc modulo exordiri.

Arnoldus fautor philodæmonis hæreſiarchæ
Rector Agrippinus infamis capniomaſtix

Poſſem & eiuſcemodi uerſus quotoquoq; die ad ferme ducentos cudere,ſi non magis quid me deceat, q̃ aduerſarii qua ſint ultione digni cõſyderare oporteret. Vnde recuſo Arnoldinum uerſificiũ, nec imitabor prædones honoris mei, habeant ſibi hanc gloriolam bonos uiros laceſſendi,& qui conſueuerunt maledicere, aſſueſcant male audire, ut dũ dicũt quod uolunt, audiãt quod nõ uolunt, diſcãtq; patiẽter ferre,qđ uiolẽter intulerũt, & q mala faciũt ad extremũ mala ſentiãt.Quanq̃ oro deũ(ut debeo)pro inimicis meis, ꝙ eos à ſempiternis gehẽnæ ignibus præſeruet,& in hac uita tradat illos Satanæ in interitum carnis me uiuente & uidente ut ſpiritus ſaluus fiat,dieq; ac nocte grauetur ſuper eos manus domini ut conuerſi dum configitur ſpina delictum ſuum illud grauiſſimum detractionis famæ ac opinionis meæ uniuerſis cognitum faciant & iniuſticiam ſuam nõ abſcondant, publice reſtituendo per reuocationem & retractationem ſicut iniuſte contra iuris ordinem mihi publice detraxerũt, ne in tam periculoſo & difficili caſu reſtitutionis ſecũdum b. Thomã. Scotum & communiter omnes doctores in libro iiii.ſententiarũ diſtinctione decimaquinta ſine ſpe ueniæ,abſq; uera pœnitẽtia & ſine ſatiſfactione mihi læſo debita(cui teſtibus his ſcriptis non renũcio) iſti calumniatores & detractores famæ meæ profeſſores theologiæ atq; bonarum artium Pharaonico & indurato corde contra ſpiritũ

onis iudicium. Quos obsecro si hæc mea qualiacúq; sunt ægre mole steq; patiantur, ut non mihi uitio uertant, sed suo illi negocioso pro curatori & electo mandatario, qui me non prouocatus, nō irritatus, nullis meis demeritis neq; erga se, neq; in aliquem Coloniensem pro fessorem præcedētibus, intolerabili affecit & lacessiuit iniuria, Quo facinore sperauit ex mea ignominia perpetuum sibi nomen ad posteros transmittere aurea statua theologistis donandus, ob tam mirum artificium infamandi, non sum aūt tam inuidēs alienæ gloriæ, ut non concedam aduersario meo amplam illustrem clarámq; diu turni monumenti nobilitatem, quam tamen ille nimiū superbe appetit, aut certe ut eum prohibeam, ne iuxta morem nobilium roma norum qui consueuerunt quatuor sibi nomina in memoriā sui non intermorituram uendicare, prænomen nomen cognomen & agnomen, ipse quoq; sibi titulum splendidum quantūuis ex mei suppressi one quærat, quin potius adiuuabo si possum. Appellādus igitur esto me permittēte cūctis nationib⁹ & uenturæ posteritati delator immo deletor iste meus deinceps à kalendis Martiis præsentibus anni. M. D.XIII. quatuor his insignibus famosis & gloriosis nominib⁹ cedro aut buxo incidendis uel marmore si maluerit ita. Tungarus Arnoldus Calumniator Falsarius per omnia secula seculorum.

Tubingæ apud Thomam Anshelmum
Badensem. Anno. M.D.XIIII

Aggrediebantur tres Pontificij scriptores ad oppugnandum scriptis Lutherum Anno 1518. Joannes Eccius primum, qui in eum scribit obeliscos: Deinde Sylvester Prierias, palatij, quod vocant, sacri magister: Tum Jacob. Hochstratus Dominicanus, papam excitans ad Vim atque flammam. Hijs ex ordine omnib. respondet Lutherus Sleidan. lib. 1. Comment.

Reuchlinus a Coloniensib. theologis vexatur
Sleidan. lib. 2. p. 24. b. De Capnione Reuchlino quem totum lege omnino.